

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

KARŞILIKSIZ ÇEKİN HUKUKİ SONUÇLARI

Yüksek Lisans Tezi

Kadir AKIN

Sivas
Ocak 2020

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

KARŞILIKSIZ ÇEKİN HUKUKİ SONUÇLARI

Yüksek Lisans Tezi

Kadir AKIN

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. İbrahim SUBAŞI

Sivas
Ocak 2020

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : İşletme Anabilim Dalı
Tezin Başlığı : Karşılıksız Çekin Hukuki Sonuçları
Savunma Tarihi : 13/12/2019
Danışmanı : Prof. Dr. İbrahim SUBAŞI

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. İbrahim SUBAŞI

Üye : Doç. Dr. Sinan BAYINDIR

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yüksel AYDIN

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Kadir AKIN tarafından hazırlanan Karşılıksız Çekin Hukuki Sonuçları başlıklı tez,
kabul edilmiştir. .../.../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

10.10.2020

Kadir AKIN

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam sırasında, bana her konuda yardımcı olan ve değerlendirmeleri ile yol gösteren başta danıőman hocam **Pof. Dr. İbrahim SUBAŞI** olmak üzere, tez jürisinin değerli üyeleri **Doç. Dr. Sinan BAYINDIR** ve **Dr. Öğr. Üyesi Yüksel AYDIN** ile Enstitü ve İşletme Anabilim Dalında görev yapan tüm hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bütün eğitim hayatım boyunca bana emek veren kıymetli aileme ve bu sürecin tüm aşamalarını benimle birlikte yaşayan, sürekli desteğini hissettiğim sevgili eşime çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. ÇEK	3
1.1. Çek Kavramı.....	3
1.1.1. Çekin Tarihçesi	3
1.1.2. Türk Hukukunda Çeke İlişkin Düzenlemelerin Seyri	4
1.1.3. Çekin Tanımı	8
1.1.4. Çekin Faydaları.....	9
1.1.5. Çekin Hukuki Niteliği.....	11
1.2. Çekin Unsurları	13
1.2.1. Genel Olarak	13
1.2.2. Çekin Zorunlu Unsurları.....	15
1.2.2.1. Çek Kelimesinin Varlığı	15
1.2.2.2. Kayıtsız Şartsız Ödemeye Yönelik Havale	16
1.2.2.3. Muhatabın Ticaret Unvanı	17
1.2.2.4. Düzenlenme Tarihi.....	18
1.2.2.5. Düzenleyenin İmzası.....	20
1.2.2.6. Banka Tarafından Verilen Seri Numarası	21
1.2.2.7. Karekod	22
1.2.3. Çekte Diğer Unsurlar	24

1.2.3.1. Çekin İkameli Unsurları	24
1.2.3.1.1. Düzenleme Yeri	24
1.2.3.2. Çekin İhtiyari Unsurları.....	25
1.2.3.2.1. Ödeme Yeri.....	25
1.2.4. Çek Kanununda Düzenlenen Diğer Şekil Şartları	26
1.2.5. Çekteki Diğer Kayıtlar	27
1.2.5.1. Çekte Geçerliliği Etkilemeyen Kayıtlar	27
1.2.5.1.1. TTK Tarafından Müsaade Edilen Kayıtlar	28
1.2.5.1.2. Uygulamanın Geliştirdiği Kayıtlar	28
1.2.5.2. Çeke Konulması Yasak Kayıtlar	29
1.2.5.2.1. Çeki Geçersiz Kılmayıp Yazılmamış Sayılan Kayıtlar	29
1.2.5.2.2. Çeki Geçersiz Kılan Kayıtlar.....	30
İKİNCİ BÖLÜM	31
2. KARŞILIKSIZ ÇEK.....	31
2.1. Genel Olarak.....	31
2.2. Çekte Karşılık	33
2.3. Karşılıksız Çek	34
2.3.1. Çek Vasfında Bir Belge Bulunması.....	35
2.3.2. İbraz Edilmesi	36
2.3.2.1. İbraz Yeri.....	36
2.3.2.1.1. Muhatap Banka.....	36
2.3.2.1.2. Takas Odası	36
2.3.2.2. İbraz Süresi.....	37
2.3.2.2.1. Kanuni Süreler	38
2.3.2.2.2. Sürelerin Hesabı ve Sonuçları	40
2.3.2.2.3. İbraz Süresinin Hukuki Niteliği.....	42

2.3.2.3. İbraz Eden Hamil	43
2.3.2.3.1. Nama Yazılı Çekler	43
2.3.2.3.2. Emre Yazılı Çekler	44
2.3.2.3.3. Hamiline Yazılı Çekler.....	44
2.3.2.4. Çekin Karşılığının Bulunmaması.....	45
2.3.2.5. Karşılıksızdır İşleminin Yapılmış Olması.....	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	51
3. KARŞILIKSIZ ÇEKE BAĞLI BAŞVURMA HAKKI ve MUHATAP	
BANKANIN SORUMLULUĞU	51
3.1. Başvurma Hakkı	51
3.1.1. Genel Olarak	51
3.1.2. Başvurma Hakkının Maddi ve Şekli Şartları	52
3.1.2.1. Maddi Şartlar.....	52
3.1.2.1.1. Normal Çekler Bakımından	52
3.1.2.1.2. Mahsup Çekleri Bakımından.....	52
3.1.2.2. Şekli Şartlar	53
3.1.2.2.1. Muhataba Süresi İçerisinde İbraz	53
3.1.2.2.2. Çekin Süresinde Ödenmediğinin Tespit Ettirilmesi.....	53
3.1.2.2.3. Çekin Ödenmediğinin Tespit Ettirilmesine Gerek Olmayan	
Haller	56
3.1.3. Başvurma Borçluları	59
3.1.3.1. Düzenleyen.....	59
3.1.3.2. Ciranta	59
3.1.3.3. Aval Veren	60
3.1.3.4. Yetkisiz Temsilci	60
3.1.4. Başvuru Hakkının Kapsamı	61

3.1.4.1. Hamil Bakımından	61
3.1.4.1.1. Hamilin TTK m. 810 Çerçevesindeki Talepleri	61
3.1.4.1.2. Hamilin TTK m. 783/3'e Dayalı Talepleri.....	64
3.1.4.2. Ödeme Yapan Başvuru Borçlusunu Bakımından.....	65
3.1.5. Başvuru Hakkında Zamanaşımı	66
3.1.6. Başvuru Hakkının Kaybedilmesi	66
3.1.6.1. Sebepsiz Zenginleşme Davası	66
3.1.6.2. Karşılığın Devri.....	68
3.1.6.3. Temel İlişkiye Bağlı Tazmin.....	68
3.2. Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu.....	69
3.2.1. Bankanın Karşılığı Ödeme Yükümlülüğü	69
3.2.2. Karşılıksızdır İşlemi.....	69
3.2.3. Muhatap Bankanın Kanuni Ödeme Mükellefiyeti	70
3.2.4. Muhatap Bankanın Kanuni Bedeli Ödemeyeceği Haller	73
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	75
4. KARŞILIKSIZ ÇEKİN, ÇEK KANUNUNDA DÜZENLENEN CEZAI VE DİĞER SONUÇLARI.....	75
4.1. Çekte Karşılıksızdır İşlemine Sebebiyet Verme Suçu.....	76
4.1.1. Suçun Maddi Unsurları	76
4.1.1.1. Suçun Konusu	76
4.1.1.2. Eylem	76
4.1.1.3. Suçun Faili.....	77
4.1.2. Suçun Manevi Unsuru.....	78
4.1.3. Suçun Özel Halleri	78
4.1.3.1. Teşebbüs.....	78
4.1.3.2. İştirak.....	79

4.1.3.3. İçtima.....	79
4.1.4. Şikayet	80
4.1.5. Adli Para Cezası	81
4.2. Çek Düzenleme Ve Çek Hesabı Açma Yasağı	82
4.2.1. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararı Verilmesi.....	83
4.2.2. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Uygulanacak Kişiler.....	83
4.2.3. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağının Sonuçları	84
4.3. Yetkili ve Görevli Mahkeme	85
4.4. Çek Düzenleme Ve Çek Hesabı Açma Yasağının Kaldırılması	88
4.4.1. Sürenin Dolması Nedeniyle Kaldırma.....	88
4.4.2. Etkin Pişmanlık Nedeniyle Kaldırma	89
4.4.3. Şikayetten Vazgeçme Nedeniyle Kaldırma	89
4.5. Çek Düzenleme Ve Çek Hesabı Açma Yasağına İlişkin Çek Kanununda Yer Alan Diğer Suçlar	90
4.5.1. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Bulunan Kişinin Çek Düzenlemesi	90
4.5.2. Bankaların Çek Hesabı Açtırmak İsteyenleri Araştırma ve Kontrol Yükümlülüğü ile Buna Bağlanan Suçlar	91
4.5.3.1. Banka Görevlisinin Yasaklı Kişiye Çek Defteri Vermesi.....	92
4.5.3.2. Banka Görevlisinin Yasaklı Kişi Adına Çek Hesabı Açması	93
SONUÇ.....	95
KAYNAKLAR	105
ÖZ GEÇMİŞ.....	119

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
Age	: Adı Geçen Eser
Agm	: Adı Geçen Makale
Agt	: Adı Geçen Tez
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B	: Bası
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BD	: Bankacılar Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
C	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CHD	: Ceza Hukuku Dergisi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇK	: Çek Kanunu
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DÜHFD	: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dip not
E	: Esas
ETTK	: Eski Türk Ticaret Kanunu
EÜHFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GSÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu

İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İBGK	: İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
İTÜSBD	: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
K	: Karar
KHD	: Kazancı Hukuk Dergisi
LHD	: Legal Hukuk Dergisi
m.	: Madde
MBD	: Manisa Barosu Dergisi
MFYD	: Maliye Finans Yazıları Dergisi
mük.	: Mükerrer
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S	: Sayı
Set.	: Son Erişim Tarihi
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SDÜİİBFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
THD	: Terazi Hukuk Dergisi
TNBHD	: Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi,
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
YBHD	: Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi
YLT	: Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

Çekin, oldukça derin kökleri bulunduğu bilinmekte, farklı şekillerdeki örnekleriyle, geçmişten günümüze kadar toplumlar tarafından kullanılageldiği düşünülmektedir. Günümüzde de ekonomik hayatta birçok fayda sağlayan ve işlevi giderek artan çek, ticari ilişkilerde önemli bir yer tutmaktadır. Güvenli bir ödeme aracı olarak uzunca yıllardır kullanılması diğer kambiyo senetlerine nazaran daha sıkı ve işlevsel düzenlemelerle geliştirilmesine yol açmıştır.

Tez çalışmamızda, karşılıksız çek keşide etme fiiline bağlanan hukuki sonuçlar incelenmiştir. Bu kapsamda ilk önce literatür taraması yapılmış, mevzuattaki düzenlemeler ve Yargı kararları incelenerek belli bir program dahilinde konu ele alınmıştır. Çekin, kavram olarak ne olduğu, karşılıksız çek ve karşılıksız çek sonucunda oluşan hukuki sonuçlar değerlendirilmiştir.

Çalışmamız içerisinde, öncelikle çekin kısaca tarihçesi ile ülkemizdeki gelişimi ve tarihsel seyri aktarılmıştır. Günümüzde Türk mevzuatı içerisinde, Türk Ticaret Kanunu ve Çek Kanunu hükümleriyle düzenlenen çekin, özellikle 6278 sayılı Kanunla yapılan önemli değişiklikler neticesinde son halini kazandığı anlatılmıştır. Çekin, tanımı, faydaları, hukuki niteliği ve unsurları belirtildikten sonra, ödeme için süresinde muhataba ibraz edilen çekin, “karşılıksız” çıkması ve bunun sonuçları açıklanmıştır. Bu çerçevede, özellikle hamilin “başvurma borçlularına” “başvuru hakkı” üzerinde ve muhatap bankanın sorumluluğu üstünde durulmuştur. Son olarak da, yine çekin karşılıksız kalmasına bağlı olarak ortaya çıkan, “Çekte Karşılıksızdır İşlemine Sebebiyet Verme Suçu” ile “Çek Düzenleme Yasağı” ve “Çek Hesabı Açma Yasağı” incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çek, Çekin İbrazı, Karşılıksız Çek, Başvuru Hakkı, Çekte Karşılıksızdır İşlemine Sebebiyet Verme Suçu, Çekte Düzenleme Yasağı, Çekte Hesap Açma Yasağı.

ABSTRACT

It has been known that cheque has deep roots. It has been thought that cheque has been used by various societies with different forms from the past up to present. Today, the cheque that provide many benefits in economic life is increasing in function and has a very important role for the commercial relationships. I

ts use as a reliable payment method has led the development of more strict and functional regulations than other bill of exchanges. Within the thesis namely legal results of dishonored cheque, firstly resources were scanned, legislation and jurisdictions were analyzed and the issue was handled in a determined program. What the definition of cheque is, legal consequences of dishonored cheque have been analyzed.

Within our study, firstly brief history of cheque then development, and historical progress of cheque in our country have been conveyed. Nowadays, the cheque regulated within articles of the Turkish Commercial Code and Cheque Law within the Turkish Legislation, the last version thereof shaped after the Law numbered 6278 has been explained. After the mentioning of definition, legal characteristics and components of cheque, the cheque which is submitted to acceptor for the payment in time and the consequences thereof have been assessed. Within this scope, the rights of “application to debtors” and “application rights” of holder and the responsibility of drawee bank have been mentioned. Finally, “criminal offences caused by dishonored cheque” arising from the dishonored cheque and “Prohibition of Cheque Writing”, “Prohibition of Cheque Account Opening” have been explained.

Key words: Cheque, Submission of Cheque for the Payment, Dishonored Cheque, Application Rights, Criminal Offences of Dishonored Cheque, Prohibition of Cheque Drawing, Prohibition Cheque Writing, Prohibition of Cheque Account Opening.

GİRİŞ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 4. kısmında düzenlenen kambiyo senetleri bölümünde yer alan çek, kişiler arası alışverişte önemli bir ödeme aracı olarak kullanılmaktadır. Çek kullanımının getirdiği faydalar, çekin önemli ölçüde yaygınlaşmasını da sağlamıştır. Bu yönüyle yaygın bir ödeme aracı olarak çek, birçok ülkede, hatta dünya genelinde kullanılmaktadır. Çek bir anlamda, çağın getirdiği hızla ticari hayatın uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Paraya nazaran kullanımı daha kolay olan çekin, ticaretin kayıt altına alınması yönüyle, ekonomiye de ayrıca katkısı bulunmaktadır.

Ne var ki, ekonomik hayatta önemli bir yere sahip çekin, uygulamada birçok soruna yol açtığı da görülmektedir. Özellikle "karşılıksız çek" problemi, çeke olan güveni sarsarak ticari hayatı olumsuz etkilemektedir. Karşılıksız çekle etkin mücadele edebilmek amacıyla, 19/03/1985 tarihli ve 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunda karşılıksız çek keşide etme eylemi, suç olarak düzenlenmiştir. 3863 sayılı Kanun ve 4814 sayılı Kanunda ise bu suça yönelik müeyyideler değiştirilmiş, ancak istenen sonuç elde edilememiştir. Bunun üzerine, 14/12/2009 tarih ve 5941 sayılı Çek Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Bu kanun üzerinde de 31/01/2012 tarih ve 6273 sayılı Kanun ile 15/07/2016 tarih ve 6728 sayılı Kanunlarla değişikliğe gidilmiştir. Son değişikliklerle birlikte artık karşılıksız çek, "çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme" şeklinde suç olarak tanımlanarak mevzuattaki yerini almıştır.

Kambiyo senetleri arasında diğerlerinden daha farklı ve özel bir yönü olan çek, kendine has birçok hükümlerle sınırlandırılıp, belirli yaptırımlara bağlanmıştır. Çekte kanunen bulunması zorunlu çeşitli unsurlar belirlenerek, bunların yokluğu halinde, çek vasfının bulunmayacağı düzenlenmiştir. 6728 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler neticesinde, Türk Ticaret Kanununun 780. maddesine yapılan ilaveler sonucu, zorunlu unsurlar arasına, çek yaprağında "seri numarası" ve "karekod" uygulaması da eklenmiştir. Anılan yasa sonrasında, Çeklerde Karekod Uygulamasına Yönelik Tebliğ yürürlüğe girmiştir. Bütün bu düzenlemelerle, çekin güvenilirliğinin mümkün olduğunca en üst seviyeye çıkarılması amaçlanmaktadır.

Çalışmamızda; tez konumuz, genel olarak dört ana bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde çek kavramı, ikinci bölümde karşılıksız çek, üçüncü bölümde çekin karşılıksız olmasına bağlı olarak başvurma hakkı ve muhatabın sorumluluğu, dördüncü bölümde ise karşılıksız çekin cezai sorumluluğunun bir sonucu olarak, “çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçu” ile çek düzenleme ve çek hesabı açma yasakları ve uygulanacak olan diğer yaptırımlar ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇEK

1.1. Çek Kavramı

1.1.1. Çekin Tarihçesi

Çekin kaynağı hakkında bugün ulaşabildiğimiz net bir bilgi bulunmamaktadır. Doktrinde bu konuda uzlaşmaya varıldığını söylemek de pek mümkün değildir. Özellikle çekin başlangıcı hakkında, öğretilerde görüş ayrılığı bulunmaktadır. Çek ya da çek benzeri ilişkilerin İlk Çağdan itibaren mevcut olduğu¹ ileri sürülmektedir. Öyle ki, eski Mısır'da kullanılan "hububat çeki"nin de bu kapsamda olduğu iddia edilmektedir². Tarihi açıdan, İlk Çağda, ticaretin yoğun olarak geliştiği Akdeniz ve Orta Doğu havzasında çeke benzer mahiyette senetlerin kullanıldığı³ anlaşılmaktadır.

Kabul gören genel görüşe göre çek, İngiliz Hukukunda yer alan uygulamalar sonucunda günümüze ulaşmıştır⁴. İngiltere'de bulunan 16.02.1659 tarihli bir belgenin bilinen en eski çek olduğu kabul edilmektedir⁵. 10 pound değerindeki bu senet nedeniyle, 1659 yılında Londra'da Clayton and Morris Bankası tarafından Nicholas Vanacker isimli kişiye ödeme yapılmıştır⁶.

¹ - Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku 4. Baskı*, Arıkan Yayınları, İstanbul 2007, s. 5.

"..İlk Çağ'a yönelik olarak gündeme taşınan temel örnek ise Çiçero'nun bir mektubuna dayandırılmaktadır. Bazı yazarlar, Çiçero'nun mektubunda yer alan havale benzeri talimattan hareketle, çekin öncülerinin ilk olarak eski Roma'da görüldüğünü iddia etmişlerdir."

² - Age, s. 5.

Eski Mısır'da, para yerine bir değişim aracı olarak kullanılan buğday (hububat), korunmak ve depolanmak amacıyla devlete ait ambarlara (hazine) aktarılıyor ve bir borcun ödenmesi gerektiğinde, hazineye verilen yazılı talimatlardan yararlanılıyordu. Havale niteliği taşıyan bu ödeme emri ile borç karşılığı olan buğday miktarı takas suretiyle alacaklının hesabına yazılıyordu. Giderek bu belgenin doğrudan hazine yerine, havaleden yararlanacak kişiye (şimdiki unvanıyla lehtara) teslimiyle birlikte, gerçek anlamda çeke benzer bir uygulama başlatılmıştı. "Buğday (hububat) çeki" olarak da isimlendirilen bu senet, bazı yazarlar tarafından günümüz anlamında tarihte görülen ilk çek olarak nitelendirilmiştir.

³ - Edip Şimşek, *Hukukta ve Cezada Ticari Senetler*, Yonca Matbaası, Ankara 1982, s. 361.

⁴ - Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku 2. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 1997, s. 1025.

⁵ - Hüseyin Kurt, *6728 sayılı Kanun Kapsamında Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Sorumluluk ve Yaptırımlar*, Karabük Üniversitesi. SBE, YLT, Karabük 2018, s. 18-19.

⁶ - Agt, s. 19; <http://www.dunyaninilkleri.com/ilkler/dunyadaki-ilk-cek.html>. >Set. 18/08/2019; Homren, Wayne. Britain to End Check Writing After 300 Years, 20.12.2009. (http://www.coinbooks.org/esylum_v12n51a27.html) >Set. 18/08/2019.

uygulanmıştır¹⁴. Daha sonra Fransız Çek Kanununun etkisi bulunduğu gözlenen 19/03/1985 tarih ve 3167 sayılı Çek İle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun çekin güvenilirliğini artırmaya yönelik çeşitli tedbirler getirmiştir. Kanunla birlikte çek hesaplarının açılması sıkı kurallara bağlanmış, çek yaprağının kanunda öngörülen şekilde bastırılması, çekin karşılıksız çıkması halinde eldeki bütün çeklerin bankaya iadesi ve karşılıksız çek keşide edilmesi durumunda beş yıla kadar hapis cezası uygulanması gibi düzenlemeler yürürlüğe konmuştur. Bu düzenlemelerde amaç çekin karşılıksız çıkmasının önlenmesi olmasına rağmen ticari hayatta istenilen başarı sağlanamamış, yüksek sayıda karşılıksız çek kullanımı olmuştur. Sonrasında 1993 yılında 3863 sayılı kanunla, Çek Kanununun karşılıksız çekerle ilişkin hükümleri değiştirilmiştir. Karşılıksız çek nedeniyle hakkında ceza davası açılan kişi için, karşılıksız kalan çek bedeli ile birlikte bu bedelin %10'u oranında çek tazminatı ve gecikme faizinin bankaya yatırılması durumunda, açılan davanın düşmesi öngörülmüştür. Ne var ki bu değişiklik de istenen sonuca ulaşmayı sağlamamıştır.

2003 yılında 26/03/2003 tarihli 4358 sayılı kanun ile 3167 sayılı Çek Kanununda daha köklü değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Yapılan değişikliklerle artık karşılıksız çek keşide etmeye hürriyeti bağlayıcı ceza vermek yerine, çek bedeli tutarında ağır para cezası getirilmiştir. Ancak yine istenen sonuç elde edilememiş, karşılıksız çekte sadece keşidecilerin sorumlu olmadığı, bankaların da bunu kolaylaştırdığı eleştirileri uygulamada dile getirilir olmuştur.

2005 yılında 5271 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) yürürlüğe girmesi ile birlikte yeni bir Çek Kanununun oluşturulması gerektiği fikri yaygınlaşmıştır. 14/12/2009 tarihinde 5491 sayılı Çek Kanunu kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur. Yeni Çek Kanunu ile birlikte, bankaların çek defteri vermeleri zorlaştırılarak bankalara yeni bazı yükümlülükler getirilmiştir. Artık banka, çek hesabı açtırmak isteyen kişi hakkında çek yasaklılığı kararı olup olmadığı, kişinin ekonomik durumunun çek hesabı için yeterli olup olmadığını araştırmakla mükellef tutulmuştur. Ayrıca bu kanun ile ileri tarihli çekler hakkında, çekin kanuni ibraz süresi içerisinde bankaya ibrazı şart kılınarak cezai sorumluluğun oluşması engellenmiştir. Karşılıksız çek keşide etmek suç olarak tanımlanarak, TCK

---

¹⁴ - Şener Güngör & Mustafa Kaya, *Çek Suçları*, Turhan Kitabevi, Ankara 2003, s. 3.

sistematığına uyumlu şekilde yeniden düzenlenmiştir. Ancak suç için öngörülen ceza, 3197 sayılı kanunun hapis cezasına yönelik hükümlerinden farklı olarak, adli para cezası şeklindedir. Şayet karşılıksız çek keşide eden kişi etkin pişmanlık gösterirse, ceza tüm sonuçları ile birlikte ortadan kalkacaktır. Ne yazık ki, tüm bu yasal düzenlemeler de istenilen sonucu vermemiş, gerek diğer mahkemelerde gerekse Yargıtay'da karşılıksız çek nedeniyle birçok ceza dosyası yığılmıştır. Yargının yoğun olan iş yükü bir de bu ceza dava dosyaları ile iyice artmış, çok yüksek sayıda karşılıksız çek dosyası oluşmuştur. Yargının diğer iş yükünün de etkisiyle, açılan karşılıksız çek davaları kısa sürede karara bağlanamamıştır. Bu çerçevede AİHM kararları dikkate alınarak bazı yeni önlemler alınmıştır. Öncelikle ceza dosyalarının azaltılması amacıyla Çek Kanununda 6273 sayılı yasa ile tekrar değişiklik yapılmıştır.

31/01/2012 tarihinde kabul edilen 6273 sayılı yasa ile Çek Kanununda yapılan değişiklik sonrası karşılıksız çek keşide etme suçu, suç olmaktan çıkarılarak idari yaptırıma dönüştürülmüştür. Temel olarak, “*ekonomik suça ekonomik ceza ilkesi*” bu değişikliğin gerekçesi olarak ifade edilmiştir. Ancak görünürdeki sonuç daha çok, sayıları ülke genelinde on binleri bulan karşılıksız çek keşide etme suçunun görüldüğü ceza dosyalarının ortadan kaldırılarak, yargının iş yükünün hafifletilmesi şeklinde olmuştur. Suç vasfı ortadan kaldırılınca, haliyle yüksek sayıdaki bu ceza dosyaları da ortadan kalkmıştır.

Bu dönemde karşılıksız çek keşide eden kişi hakkında, şikayet edilmesi halinde çek hesabı açma ve düzenleme yasağı Cumhuriyet Savcısı tarafından uygulanmıştır. Çek bedeli ödenmediği takdirde 10 yıl boyunca idari yaptırım niteliğindeki bu yasağın devam etmesi öngörülmüştür. Haliyle yukarıda açıklandığı üzere, çek açısından kalıcı çözümden ziyade, yargının ağır iş yükünü hafifletmeye yönelik bu düzenleme, ticari hayatta olumlu şekilde bir etki gösterememiştir. Borcunu ödemek istemeyen kişilerin yaygınlaşması, sosyolojik ve ekonomik olarak da çeke olan güveni oldukça sarsmıştır.

15/07/2016 tarihinde kabul edilen Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 6728 sayılı Yasa ile 5941 sayılı Çek Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun çeke ilişkin bazı hükümlerinde bir kez daha değişikliğe gidilmiştir.

Değişikliğin amacı, “çekte olan güveni ve çekin itibarını artırmak, karşılıksız çek oranını aşağıya çekmektir.

5941 sayılı Kanun ile kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması hedeflenerek, ek defterlerinin içerikleri ve çek oluşturulması ile kullanılmasına dair esaslar bakımından 3167 sayılı Kanuna göre oldukça ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır¹⁵. Ayrıca “ çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet vermek” şeklinde, karşılıksız çek keşide etme eylemi yeniden suç olarak düzenlenmiştir. Bu suçun soruşturulması ve kovuşturulması ise, gerek genel soruşturma usullerinden, gerekse önceki düzenlemelerden, farklı usullere tabi tutulmuştur. Şöyle ki, herhangi bir suç için savcılığa eylem soruşturularak, iddianamenin tanzimi sonrasında görevli yargı mercileri önünde kovuşturma yapılmakta (dava açılmakta) iken, karşılıksız çek eylemi için, alacaklının icra mahkemesine şikayeti ile birlikte kovuşturma başlatılmış olmaktadır. Bir anlamda “şahsi dava”ya benzer bir düzenleme getirilmiş gibidir. Yargılama sonunda fail hakkında adli para cezasına hükmedilmektedir.

Çek Kanununun 2. maddesi de değiştirilerek, çek hesabı açtırmak isteyen kişilerden adli sicil kaydı ve Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi kayıtlarını alması zorunlu kılınmıştır. Çek hesabı talep eden kişinin, karşılıksız çek keşide etme suçundan hüküm giyip giymediği, ekonomik durumunun çek hesabı açmaya uygun olup olmadığı, banka tarafından değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Ayrıca hakkında çek hesabı açma ve düzenleme yasağı olan gerçek veya tüzel kişinin yönetim organında görev yaptığı veya ticaret siciline tescil ettiren yetkilisi olduğu tüzel kişilere de çek defteri verilmeyecektir. Dolayısıyla bir sermaye şirketinin yönetim organında görev yapan kişilerden herhangi birinin hakkında çek hesabı açma ve düzenleme yasağı bulunması, bu tüzel kişiye çek hesabı açılmasını engelleyecektir.

Diğer taraftan 13/01/2011 tarihinde kabul edilen ve büyük bir kısmı 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu da, bu dönemde Türk mevzuatında ki yerini almış ve kambiyo senetleri kısmında çekle ilgili olarak 780. maddeden itibaren düzenlenmeler yapılmıştır. 6728 sayılı yasa ile birlikte TTK’da da değişikliğe gidilerek, 780. maddede belirtilen çekin zorunlu unsurları

---

¹⁵ - İsmail Kırcı, *5941 sayılı Çek Kanunu Konferans (22Ocak 2010)*, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü, Ankara 2010, s. 5; Ayşe Nur Ersoy, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Çeklerde Karşılıksızdır İşlemine Sebebiyet Verilmesinin Cezai ve İdari Yaptırımları”, *YBHD*, S: 2019/1, s. 280.

arasına, çek üzerinde seri numarasının yazılması ve karekod sisteminin işlenmesi de eklenmiştir.

6728 sayılı yasa ile 5491 sayılı Çek Kanunu ve 6102 sayılı TTK'da yapılan bu değişikliklerle birlikte, hem çek hesabı açtırmak isteyen kişiler için hem de bankalar için eskiye nazaran çok daha ayrıntılı ve geniş kapsamlı düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur. Çekle ilgili yapılan değişikliklerin ve halen yürürlükte bulunan hükümlerin bir bütün olarak ticari ve ekonomik hayatta çeki duyulan güveni ne derece artıracığı veya karşılıksız çek keşide edilmesini ne derece azaltacağı hususlarını zaman gösterecektir.

Nihayetinde, bugün itibarıyla Türk mevzuatında çeki yönelik düzenlemeler esas olarak; 6102 sayılı TTK ile 5491 sayılı Çek Kanununda yer almaktadır. Bu iki kanun dışında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve 2004 sayılı İcra İflas Kanunu ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda (CMK) çeki ilişkin bazı düzenlemeler bulunmaktadır.

1.1.3. Çekin Tanımı

Çek için Türk mevzuatında belli bir tanım yapılmamıştır. Çekle ilgili düzenleyici hükümlerin bulunduğu TTK'da ve Çek Kanununda çeki ilişkin açık bir tanıma yer verilmemiştir. TTK'da çek bir kambiyo senedi olarak taşınması gerekli zorunlu unsurları ve özellikleri belirtilmiştir. Buradan hareketle çek için bazı tanımlar çıkarılmıştır.

Çek hakkında, doktrinde birçok farklı tanım bulunduğu söylenebilir. Çeki, *"para ödeme amacına yönelik yazılı ve soyut bir havale"*¹⁶, *"bankalar tarafından çıkarılan ve hesap sahibinin muhatap bankadaki hesabından dilediği kimselere ödeme yapmasını sağlayan kambiyo senedi"*¹⁷, *"keşidecinin muhatap banka nezdindeki provizyon alacağına temlik"*¹⁸ gibi tanımlayan yazarlar olmuştur. Çekin, *"havale işlemine dayanan ve keşidecinin muhataba tevdi etmiş olduğu karşılık üzerinde doğrudan tasarruf etme yetkisini vererek üçüncü kişiye (lehtara) borcunu*

---

¹⁶ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 21. Bası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 253.

¹⁷ - Ahmet Caner Yenidünya, *Açıklamalı Gerekçeli ve Karşılaştırmalı Yeni Çek Kanunu*, Legal Yayınları, İstanbul 2003, s. 1.

¹⁸ - Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi C: IV*, Temel Yayınları, İstanbul 1990.

ifa etmesini sağlayana ödeme aracıdır"¹⁹ şeklinde biraz daha geniş bir tanımı da yapılmıştır.

Yargıtay, 1992 tarihli İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararında ve buna bağlı olarak sonraki bazı kararlarında çeki, "*Ticaret Kanununa göre kıymetli evrak mahiyetinde bir kambiyo senedir ve hukuki niteliği itibariyle havaledir*"²⁰ şeklinde tanımlamıştır.

Adalet Bakanlığı sözlüğünde çekin tanımı, "*ödeme aracı; kanun ile belirlenen şekilde düzenlenen, keşidecinin emrinde para bulunan banka üzerinden çekilebilen havalesi*"²¹ olarak belirtilmiştir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise çek, İngilizce adı (*check*) olarak belirtilerek, tanımı "*bir kimsenin satın aldığı hizmet veya ürün karşılığında para yerine verdiği ve karşılığı banka hesabından ödenen yazılı belge*"²² olarak verilmiştir.

Sonuç olarak; çeki, düzenleyenin, muhatap bankada bulunan ve çekle işleyen hesabı üzerinden, lehtara olan borcunu havale yoluyla ödemesine aracılık eden, çekle ilgili düzenlemenin yapıldığı, TTK 780. maddede belirtilen zorunlu şekil şartlarına uygun olarak hazırlanmış bir kambiyo senedir, şeklinde tanımlayabiliriz.

Çek düzenleyerek borcunu ödemek isteyen kişiye "düzenleyen" (keşideci) denilmektedir. 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanununda (ETTK) bulunan keşideci ifadesine 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda (TTK) yer verilmemiş ise de keşideci kavramının ticari ilişkilerde ve günlük hayatta kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Çeki elinde bulunduran kişiye "*Hamil*", çekin ödeneceği kişiye "*Lehtar*", ödeme yapacak olan bankaya "*Muhatap*" ve çeki imzalayarak devreden kişiye ise "*Ciranta*" ismi verilmektedir.

1.1.4. Çekin Faydaları

Günümüzde birçok ödeme aracı bulunmaktadır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak birçok yeni ödeme aracı bulunsa da geçtiğimiz yüzyıllardan günümüze etkisini sürdüren para gibi çek de halen oldukça kullanışlı bir ödeme aracıdır.

¹⁹ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s.16.

²⁰ - Yargıtay İBGK, E. 1992/1, K. 1992/5, T. 14.12.1992.

²¹ - <https://sozluk.adalet.gov.tr/Çek> >Set. 18/08/2019.

²² - <https://sozluk.gov.tr/Çek> >Set. 18/08/2019.

Çek kullanılmasının, “düzenleyen”, “hamil” ve ekonomi açısından bazı faydaları bulunmaktadır. Paraya nazaran çok daha kolay taşınan çek yaprakları yüklü ödemelerde kullanılabilir. Diğer taraftan, hamil açısından da alacağını tahsil edene kadar, elinde bulundurduğu çekle kolayca yanında taşıma imkânı sağlanmış olmaktadır. Çekin muhafazası ve taşınması paraya göre daha kolaydır. Bir anlamda çek, paranın taşınmasından ve kullanılmasından kaynaklanan risklere karşı koruma sağlamaktadır²³. Ayrıca çek, ödemeye ilişkin yazılı bir vesika durumundadır²⁴. Bu haliyle ödenmenin yapıldığını göstermesi açısından, ispat gücü bulunan bir belge durumundadır.

Çekin başka bir faydası ise hızlı ödeme imkânı sağlamasıdır. Meblağın büyüklüğüne bağlı olmaksızın tek bir çek yaprağıyla süratli bir biçimde ödemenin gerçekleştirilebilmektedir. Yine ödeme sırasında teslimin şart olması bakımından da çek, ayrıca güvenli bir ödeme vasıtasıdır.

Çek kullanımı, ödemenin muhatap banka aracılığıyla yapılmasını sağlayarak, bir şekilde ekonominin kayıt altına alınmasına da yardımcı olmaktadır. Bunun yanında para kullanmanın getirdiği masrafları azaltarak ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır²⁵. Bu faydaları nedeniyle, çek, Damga Vergisinden muaf tutularak²⁶, çeker duyulan güveni artırmak ve karşılıksız çek verilmesine karşı, çeşitli yaptırımlar öngören kanuni düzenlemeler yapılmıştır²⁷. Ayrıca çekin yaygın kullanımı, muhtemelen tedavülde dolaşacak olan yüklü para tutarlarını bankaların kendi kasasında tutmasına, böylelikle müşterilerine kredi açma kapasitelerinin artmasına yardımcı olmaktadır. Bankaların toplayacağı bu ekonomik güç, ülke ekonomisindeki yatırımların kapasitesini de artıracak, kredi yoluyla sadece kişilerin değil, yatırımlarda büyük kuruluşların da finansal açıdan desteklenmesini sağlayacaktır.

²³ - Mehmet Civan & Kaan Susuz, “Yeni Çek Tasarısının Ekonomik Hayata Etkisi ve Ekonomik Hayatın Beklentileri”, *Bilgi Toplumunda Hukuk -Ünal Tekinalp'e Armağan Cilt I*, Beta Yayınları, İstanbul (2003), s. 738.

²⁴ - Hasan Pulaşlı, “Çek Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Yeni Çek Kanunu Tasarılarının Getirdikleri”, *TNBHD*, S: 38, (1983), s. 10.

²⁵ - Faruk Erem, Turgut Kalpsüz & Gürkan Çelebican, *İktisadi ve Hukuki Yönden Çek 2. Basım*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara 1974, s. 23-24.

²⁶ - 488 sayılı Damga VeRG.isi Kanunu,

“(2) SAYILI TABLO, Damga VeRG.isinden İstisna Edilen Kâğıtlar, IV Ticari ve Medeni İşlerle İlgili Kâğıtlar (29)’a göre çek diğer kambiyo senetleri gibi damga veRG.isinden muaf tutulmuştur.”

²⁷ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 19.

Diğer taraftan, özellikle internet üzerinden bankacılık işlemlerinin hızlı ve güvenli bir şekilde yapılabilmesi nedeniyle, dijital bankacılık işlemleri de gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Ayrıca yeni teknolojik ödeme araçları geliştirilmiştir. Kanaatimizce, çekin yukarıda belirtilen yararlarının, biraz da gelişen bu ödeme araçlarına ayak uydurarak devam edeceği söylenebilir.

1.1.5. Çekin Hukuki Niteliği

Çek, diğer poliçe ve bono kambiyo senetleri gibi, Türk Ticaret Kanununun (TTK) kıymetli evrakla ilgili kısımlarının düzenlendiği üçüncü kitabının dördüncü faslında yer almıştır. Bu bakımdan çek, TTK üçüncü kitabı ile Çek Kanunu ve bu kapsamda çıkarılan tebliğlerle düzenlenen bir kıymetli evraktır²⁸. Dolayısıyla kıymetli evrakların tabi olduğu temel düzenlemeler çekler için de geçerlidir²⁹. Muhatap bankanın çeki ödeyebilmesi için çekin ibraz edilmiş olması ve çek yaprağının zilyetliğinin nakli de gerekir. Muhataba çekin teslimi yapılmadan ödeme yapılamayacaktır. Senetten bağımsız bir şekilde çek üzerindeki hakkın devri mümkün değildir. Yine kambiyo taahhüdüne ilişkin hükümler, bir kambiyo senedi olan çek için de geçerlidir³⁰.

TTK'nın 818. maddesi uyarınca, çekin kendine özgü hükümleri dışında, çeki ilişkin diğer hükümler poliçeye atıf yapılarak gösterilmiştir. Aslında zaten çek de poliçe gibi bir havaledir. TTK hükümlerine aykırı olmamak koşuluyla, Borçlar Kanununun havaleyle ilişkin hükümleri çek için de uygulanabilir. Bunun için yukarıda belirtildiği üzere çek hakkında, öncelikle TTK hükümlerinin uygulanması³¹ ve uygulanacak diğer kanun hükümlerinin de bu TTK hükümlerine aykırı olmaması gerekir.

Çek, havale niteliği gösterse de, diğer kambiyo senetlerinden ve özellikle havale olan poliçeden çeşitli yönlerden farklıdır³². Örneğin, poliçe bir kredi vasıtası

²⁸ - Celal Göle, "Karşılıksız Çek Nedeniyle Ceza Yaptırımının Uygulanacağı Kişiler", *Prof. Dr. Sabih ARKAN'a Armağan*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2018, s. 440.

²⁹ - Seza Reisoglu, *Çek Hukuku*, Ankara 2011, s. 37.

³⁰ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 35.

³¹ - Mahmut Coşkun, *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku 3. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 481.

³² - Şaban Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku Güncelleştirilmiş 5. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 99.

iken, çek ödeme aracı olarak görülmüştür³³. Çekin, doğrudan ödeme aracı taşıması poliçe ve bono gibi kambiyo senetlerinden ayırt edici özelliklerindedir³⁴. Yine çekte muhatap, kabul yasağına tabi olup, “aval veremez” ve çeki “ciro edemez”. Poliçede asıl borçlu muhatap iken, çekte ise esas borçlu bizzat çeki düzenleyenin kendisidir. Çek Kanununun 3. maddesi uyarınca muhatap bankanın, ödemekle yükümlü olduğu kanuni bedel dışında çek bedeliyle ilgili bir mükellefiyeti bulunmamaktadır³⁵. Sayılan bu yönleriyle de çek, poliçeden bariz olarak ayrılmaktadır. Diğer taraftan çek, borç taahhüdü anlamına gelen bonodan ise yapısal olarak bütünüyle farklı bir kambiyo senedi niteliğindedir³⁶.

Çekin hamiline ödeme yapılmasını isteme hakkı vermesinin dayanağı, muhatap banka ile çeki düzenleyen arasındaki anlaşmadır. Ayrıca, çek keşide edilmesiyle, düzenleyenle lehtar arasında bulunan/bulunduğu varsayılan borç ilişkisinin yanında, yeni bir kambiyo ilişkisi kurulur. Çek, diğer ilişkiden mücerret olarak kendi başına soyut bir ilişki doğurmuş olsa da, muhatapın yapacağı ödeme, bulunan/bulunduğu varsayılan ilk ilişkiyi de sona erdirir.

Kanunda açıkça belirtilmemiş ise de yukarıda değinildiği üzere çek, ödeme aracı görevi görür³⁷ ve keşide edilip lehtara verildiğinde, belli bir bedelin ödenmesi amacıyla verildiği karinesi kabul edilir³⁸. Haliyle başka bir amaçla verildiğini iddia eden kişi, bu iddiasını ispatlamakla mükelleftir³⁹. Yargıtay kararlarında da bu bağlamda iddia sahibinin ispat külfeti bulunduğu ve iddiasını kesin delil ile ispatlayabileceğine işaret edilmiştir⁴⁰.

³³ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 37; Şaban Kayıhan, s. 99.

³⁴ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 37.

³⁵ - AYTEKİN ÇELİK, *Ticaret Hukuku 6. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 419.

³⁶ - Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku 2.Baskı*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1975, s. 368; Gönen Eriş, *Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu Kıymetli Evrak ve Taşıma C: 2*, Seçkin Yayınları, Ankara 1988, s. 688; Celal Göle, *Çek Hukuku*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1989, s. 143.

³⁷ - Seza Reisoğlu, *Çek*, s. 39.

³⁸ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2004, s. 34.

³⁹ - Fahman Tekil, *Kıymetli Evrak Hukuku 2. Bası*, Tekil Yayınları, İstanbul 1994, s. 119.

⁴⁰ - Yargıtay 11. HD. E. 2016/2697, K. 2017/5474, T. 18.10.2017; Yargıtay 19. HD., E. 2016/13275, K. 2017/7381, T. 30.10.2017.; Yargıtay 19. HD., E. 2016/13275, K. 2017/7381, T. 30.10.2017

“Çek, bir ödeme aracı olup, çeklerin mevcut bir borcun ödenmesi amacıyla verildiği yolunda yasal karine mevcuttur. Bu durumda, davacının söz konusu çekleri mevcut bir borcun ödenmesi amacıyla verdiğinin kabulü gerekir. Yasal karinenin aksini yani çekin borç ödenmesinden başka bir amaçla verildiğini, bedelsiz bir avans çeki olduğunu iddia eden davacı tarafın bunu kesin delillerle ispatlaması gerekir,

Çek, TTK 785. maddesi gereği diğer kambiyo senetleri gibi, kanunen emre yazılı bir senet vasfına haizdir. Açıkça “emre yazılıdır” kaydı bulunmasa dahi, belli bir kişi adına düzenlenen çek, “emre yazılı senet” olarak değerlendirilecektir. Bu bakımdan emre yazılı senetlerin devredilmesindeki usullerle ciro ve teslim yöntemiyle, çekteki hakkın devri mümkündür⁴¹.

Çekte lehtarın gösterilmemesi bono ve poliçeden farklı olarak çekin geçerliliğine etki etmeyecektir. Çekin hamiline düzenlenmesi mümkün olduğundan, lehtar gösterilmemiş ise çek, “hamiline” kabul edilerek geçerliliğini sürdürecektir. Yine çekin “namına” veya “hamiline” şeklinde bir kayıt içermesi durumunda da çek hamiline kabul edilecektir⁴².

Diğer taraftan Çek Kanununun 2. maddesinde “tacir olan kişilere verilecek çekler, tacir olmayan kişilere verilecek çekler ve hamiline düzenlenecek çekler” ayrımına yer verilerek, hamiline düzenlenecek çeklerin daha baştan matbu olarak diğerlerinden ayrılmasına sebebiyet verilmiştir. Yapılan bu ayırım, keşidecinin tacir olup olmadığına ilişkin bir belirleme ile güvenilirliği artırmaya yönelik olup, çekin kullanılması ve diğer uygulamalar yönünden herhangi bir fark oluşturmayacaktır⁴³.

Çekte poliçe ve bonodan farklı olarak vade bulunmamaktadır. Aslında bu durum çekin yukarıda belirtilen ödeme aracı olmasının getirdiği doğal bir sonuçtur. Ne var ki çekte vadeyi mümkün kılan bir düzenleme yer almasa da, uygulamada ileri tarihli çek keşide etmek suretiyle yapay bir vade elde edildiği görülmektedir⁴⁴.

1.2. Çekin Unsurları

1.2.1. Genel Olarak

Bir senedin çek olduğunu ileri sürebilmek için bazı şekil şartlarının bulunması gerekmektedir. TTK’da kambiyo senedi olarak düzenlenen çekin zorunlu unsurları, TTK’nın 780. ve 781. maddeleri ile Çek Kanununun 2. maddesinde belirtilmiştir. Esas olarak bu hükümler çerçevesinde düzenlenmiş bir senet bulunmalıdır. Özellikle TTK’nın 781. maddesi uyarınca, 780. madde de belirtilen

⁴¹ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s. 240.

⁴² - Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku 8. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2011, s. 135.

⁴³ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s.345

⁴⁴ - Ünal Tekinalp, “*Yeni Çek Kanunu*”, 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010, Ankara, s. 8.

zorunlu unsurlardan birisi bulunmuyorsa, ortada çek vasfına haiz bir belge de mevcut olmayacaktır. Zorunlu şekil şartlarındaki eksiklikler, çekin doğurduğu sonuçların ortadan kalkmasına da sebebiyet verecektir. Çek olarak kabul edilemeyen bir senet nedeniyle, karşılıksız çek keşide etmenin sonuçları doğmayacağı gibi diğer sorumluluklar da oluşmayacaktır. Çek, ancak kanunun gösterdiği şekil şartlarına uygun olarak tanzim edildiği zaman çekerle ilgili hukuki sonuçlar doğacaktır.

Bu çerçevede, çek öncelikle bir banka üzerinden düzenlenebilir. Katılım bankalarında bu kapsamdadır. Muhatabın banka olmadığı senet TTK gereğince adi havale hükmünde olup bu tür evraklara, Türk Borçlar Kanununun (TBK) havaleye dair hükümleri⁴⁵ veya Hukuk Muhakemeleri Kanununun (HMK) delil başlangıcı hükümleri uygulanabilir⁴⁶. Yine çek keşide edilebilmesi için muhatap banka ile düzenleyen arasında TTK uyarınca bir sözleşme bulunmalıdır. Bu sözleşmeye uygulamada “çek taahhütnamesi” denilmektedir⁴⁷. Bu anlaşmada amaç Çek Kanununa göre hesap sahibine bankadaki karşılığı üzerinde çek keşide ederek tasarrufta bulunabilmesini sağlamaktır⁴⁸.

Çekin karşılığının bankada mevcut olması gerekir. Bu karşılığının düzenleme tarihinde mevcut olmasa bile en azından ibraz edildiğinde muhatapta bulunması zorunludur. Karşılık bulunmadığı zaman, çekin geçerliliği bundan etkilenmeyecek ancak keşideci hukuki ve cezai müeyyidelerle karşılaşacaktır. Karşılığın bulunmaması, tarafların hak ve yükümlülükleri bakımından fark oluşturmayacaktır⁴⁹.

Diğer taraftan, çek defterlerinin baskı şekline ilişkin esaslar ve çekin karşılığının tamamen veya kısmen bulunmaması halinde, muhatap bankanın hamile ödemekle yükümlü olduğu miktarı düzenlemek amacıyla, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından “*Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ*” yayımlanmıştır⁵⁰.

⁴⁵ - Şaban Kayıhan & Mustafa Yasan, *Kıymetli Evrak Hukuku 3. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 93.

⁴⁶ - Ali Bozer & Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku 7. Baskı*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2017, s. 223.

⁴⁷ - Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak 2. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s.1011.

⁴⁸ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s. 350.

⁴⁹ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 53.

⁵⁰ - 2010/2 sayılı Tebliğ (RG. 20.01.2010, S: 27468).

1.2.2. Çekin Zorunlu Unsurları

Çekin zorunlu unsurları, 6102 sayılı TTK'nın 780 ve 781. maddeleriyle Çek Kanununda belirtilmiştir. Bunlar, çekin taşınması gereken şekli unsurlarıdır. TTK'daki zorunlu unsurların bulunmaması halinde çek vasfı kaybolacak yukarıda açıklandığı üzere şartları varsa bu belge havale veya delil başlangıcı hükümlerine tabi olacaktır. Ancak TTK'daki zorunlu şartları bulunan senedin, Çek Kanunundaki şekil şartlarını taşımaması, bu senedin çek vasfında olmasına engel oluşturmayacaktır⁵¹.

Zorunlu unsurlardan biri veya birkaçı eksik olan bir çekin tahsil amacıyla muhataba ibraz edilmesi durumunda, banka çekin karşılığı bulunup bulunmadığı hususundan önce çekin şekil şartlarındaki zorunlu unsurların eksikliğini tespit ederek, bu eksiklik nedeniyle çekin ödenmediğini yazmalıdır⁵².

1.2.2.1. Çek Kelimesinin Varlığı

Bir senedin çek olarak sayılabilmesi için senet metni üzerinde "çek" ibaresinin tam ve açık olarak yazılı olması gerekir⁵³. Aynı anlama gelebilecek başka bir kelime bulursa dahi bu senet çek vasfında kabul edilmeyecektir⁵⁴. Senedin hangi dilde yazıldığına bir önemi yoktur. Ancak hangi dilde düzenlenmiş ise muhakkak o dildeki "çek" kelimesinin yer alması gerekir. Yine hangi dilde olursa olsun, "çek" ifadesi kısaltılmadan yazılmış olmalıdır⁵⁵. "Çek" ibaresi bulunmadığı zaman, doktrinde bazı yazarlar senedin "emre yazılı havale" olduğunu ileri sürerken⁵⁶, kimileri ise "adi havale" niteliğinde olduğunu iddia etmektedir⁵⁷.

Çek ibaresinin senet metni içerisinde bulunması gerekir. 6762 sayılı ETTK döneminde yapılan "çek" kelimesinin senet metni dışında başka bir yerde yazılması halinde geçerli olup olmayacağına ilişkin tartışmalar, 6102 sayılı TTK'nın 780.

⁵¹ - Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 522.

⁵² - Ali Bozer & Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku 8. Bası*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2018, s. 429.

⁵³ - Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku 16. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2009, s. 239.

⁵⁴ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 73,74.

⁵⁵ - Fırat Öztan, 1997, s.1041.

⁵⁶ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 75; Aytekin Çelik, s. 422.

⁵⁷ - Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları 2. Bası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 246; Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 523.

maddesiyle beraber, poliçe ve bonoda da olduğu gibi, ibarenin “senet metninde” yazılacağı belirtilmesiyle artık son bulmuştur⁵⁸.

Çek Kanununun 2. maddesiyle, bankalar tarafından basılan matbu çeklerin kullanılması konusunda zorunluluk getirilmiştir. Böylelikle uygulamada “çek” kelimesine de matbu olarak yer verilmektedir.

1.2.2.2. Kayıtsız Şartsız Ödemeye Yönelik Havale

TTK 780. maddesine göre, çekin hukuken taşınması gereken zorunlu unsurlardan birisi de belli bir bedelin ödenmesine yönelik kayıtsız şartsız havaleyi içermesidir. Bu havale çekte genelde muhatap bankaya “ödeyiniz” şeklinde kesin ve açık bir talimatla yapılır. Keşidecinin bir anlamda ödeme vaadinde bulunmuş olması anlamı taşıyacak “ödeyeceğim” ibaresini kullanması doğru değildir⁵⁹.

Havale kaydının açık bir şekilde kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Ödemenin bir şarta veya kayda bağlanması çeki geçersiz kılacaktır⁶⁰. Kambiyo senetlerinin, sebepten mücerret olmalarının bir sonucu olarak, herhangi bir şarta bağlanılmaması gerekir⁶¹.

Çekin üzerinde bulunan bedelden maksat belli bir nakit paradır. Çek, ancak yazılı olan miktar kadar nakit paranın ödenmesi amacıyla düzenlenebilir⁶². Bu bedelin senet metninin içinde veya herhangi bir yerde bulunması mümkündür⁶³. Para dışında başkaca bir değer belirtilemez⁶⁴. Çekin üzerindeki bedel, muhakkak belirli bir tutarı göstermelidir. Başka bir evraka, faturaya, bağlanarak oradaki tutarın ödeneceğine dair bir kayıt geçersizliğe neden olacaktır⁶⁵. Bunun gibi, bedelin para olmadığı, örneğin “bir ton tahıl ödenecektir” şeklindeki, kayıtlar çeki geçersiz

---

⁵⁸ - Ahmet Büyüksişli, *Karşılıksız Çeke Bağlanan Sonuçlar*, Marmara Üniversitesi SBE, YLT, İstanbul 2009, s. 8.

⁵⁹ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 75.

⁶⁰ - Ali Bozer & Celal Göle, 2017, s.226; Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku 5. Bası*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1999, s.105; Ergun Tuna & Didem Göç Gürbüz, *Ticaret Hukuku Prensipleri - Kıymetli Evrak*, Beta Yayınları, İstanbul 2018, s. 277.

⁶¹ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 76.

⁶² - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları 22. Bası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 152.

⁶³ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 76.

⁶⁴ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 245; Fırat Öztan, 1997, s. 1042; Naci Kınacıoğlu, s. 106.

⁶⁵ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 76.

kılacaktır⁶⁶. Aynı şekilde bedelin, tedavül imkanı bulunsa dahi, altın olarak gösterilmesi mümkün değildir⁶⁷.

Çek, faiz kaydı da ihtiva etmemelidir. Poliçe ve bonoda faiz şartı konulabilmekteyse de çekin ödeme aracı özelliği nedeniyle faiz kaydı konulmuş olması sonuç doğurmayacaktır. Konulan faiz kaydı çekin geçerliliğini etkilemeyecek, ancak faiz şartı da hiç yazılmamış gibi değerlendirilecektir⁶⁸.

Çek bedelinin hem yazı hem rakamla gösterilmesi ve bu ikisi arasında fark olması halinde yazıyla gösterilen bedel esas alınacaktır. Ancak bu bedellerin sadece yazıyla veya sadece rakamla yazılıp da birden fazla kayıt bulunması halinde TTK'nın 818/1-b maddesinin göndermesiyle TTK'nın 676/2. maddesi uyarınca gösterilen bedeller içerisinde az olan tutar dikkate alınacaktır.

Çek bedelinin Türk lirası olmasında veya yabancı para cinsinden belirlenmesinde bir fark yoktur. Ancak bunun hangi ülke parası olduğu hususunda tereddüt bulunmamalıdır⁶⁹. Bedelin hem yabancı para hem de Türk lirası olarak gösterilmesi, çekin geçersizliğine neden olacaktır. Ancak sadece yabancı para tutarı ile belirtilen ya da yabancı para tutarı yazıldıktan sonra "veya karşılığı Türk Lirası" gibi bir ifade ile düzenlenen çek geçerli olacaktır⁷⁰.

1.2.2.3. Muhatabın Ticaret Unvanı

Çek olarak kabul edilebilecek bir senette mutlaka muhatabın ticaret unvanının yer alması gerekir. TTK'nın 782. maddesi uyarınca muhatap sadece bir banka olabilir. Banka dışında bir kişi üzerine düzenlenen senet, çek değil havale hükmündedir. 5411 sayılı Bankacılık Kanununa tabi kuruluşların banka olarak kabul edileceği, TTK'nın 815. maddesinde belirtilmiştir. Bankacılık Kanununun 2. maddesine göre bu kuruluşlar, ülkemizde bulunan mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ve yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye şubeleri olup, banka ifadesinden bu kuruluşlar anlaşılmalıdır. Bu bakımdan muhatap bankanın gerçekte bulunmadığı, hayal ürünü olduğu hallerde

⁶⁶ - Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 254.

⁶⁷ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2018, s. 153

⁶⁸ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s. 249.

⁶⁹ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 76.

⁷⁰ - Naci Kınacıoğlu, s.106; Celal Göle, *Çek*, s. 16.

düzenlenen çekin, çek vasfına haiz olmadığı söylenebilir⁷¹. Muhatap bankanın kendi adına çek keşide etmesi mümkün olduğu gibi yine muhatap bankanın lehtar olarak gösterilmesi de kabul edilmektedir.⁷².

Çek üzerinde muhatabın hiç gösterilmemesi halinde çek, havale ilişkisinin taraflarını göstermemiş olacağından adi havale de sayılmayacak⁷³ ama bu senet HMK çerçevesinde delil başlangıcı kabul edilebilecektir⁷⁴. Çek Kanununun 2. maddesinde, çek defterinin yapraklarında hesabın bulunduğu banka şubesinin adının matbu olarak yazılacağı belirtilmiştir.

1.2.2.4. Düzenlenme Tarihi

TTK'ya göre çekte bulunması gereken mutlak şartlardan birisi de keşide tarihinin bulunmasıdır. Düzenlenme tarihinin çekte yer almamış olması çekin doğrudan geçersiz olması sonucunu doğuracaktır. Düzenlenme tarihi açık ve belirli bir tarih olmalıdır⁷⁵. Düzenlenme tarihinin gün ay ve yıl bilgilerini içermesi gerekir. Bu bilgilerin açıkça anlaşılacak kaydıyla sıralı olarak yazılmasına gerek yoktur⁷⁶. Herkesçe bilinen ve takvimde değişmeyen yılbaşı, Cumhuriyet bayramı gibi günler bu bakımdan geçerli kabul edilecektir. Yine 2019 yılı Kasımın son günü gibi ifade de bu bilgileri ihtiva etmesi nedeniyle geçerlidir. Gün, ay ve yıl bilgilerinin anlaşamadığı tarihler yine çeki geçersiz kılacaktır⁷⁷. Dolayısıyla tam olarak bu bilgilerin anlaşamadığı, örneğin bir günden ibaret olmayan “Ramazan Bayramı” gibi kayıtlar çeki geçersiz yapacaktır Ayrıca çek üzerinde gösterilen düzenleme tarihinin takvime göre mümkün olması gerekir⁷⁸. Gerçekte hiç bulunmayan ve gerçekleşmesi mümkün olmayan “45 Ocak” veya “15.24.2019” gibi tarihlerin gösterildiği çekler geçersiz kabul edilmektedir⁷⁹. Ancak düzenlenme tarihinde maddi hata bulunup bulunmadığı konusunda Yargıtay, tarihin mevcut olabilen 31 günlük

⁷¹ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 247; Ergun Tuna & Didem Göç Gürbüz, s. 277; Hayri Domaniç, *TTK Şerhi*, s. 546.

⁷² - Fırat Öztan, 2009, s. 237.

⁷³ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 82.

⁷⁴ - Hayri Domaniç, *TTK Şerhi*, s. 560.

⁷⁵ - Fırat Öztan, 1997, s. 1052.

⁷⁶ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 250.

⁷⁷ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 86; Ali Ayli & Didem Yardımcıoğlu, “Çek Düzenleme Tarihi ve Önemi” Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, *DEÜHFD*, S: 16, Özel Sayı, (2015), s. 3210.

⁷⁸ - Fırat Öztan, 1997, s. 1052.

⁷⁹ - Age, s. 1053; Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 248; Naci Kınacıoğlu, s. 110.

süre içerisinde olup olmamasına göre farklı değerlendirme yapmaktadır. Buna göre örneğin 35 Mayıs veya 32 Haziran gibi tarihler hiçbir zaman geçerli kabul edilmez iken esasında takvimde olmayan 30 Şubat, 31 Nisan gibi tarihleri yanılı olarak değerlendirip, o ayın son gününün keşide tarihi olduğunu kabul etmektedir⁸⁰. Düzenlenme tarihinin gerçekte çekin keşide edildiği tarih olup olmamasının çekin geçerliliğine bir etkisi yoktur⁸¹. Zira, TTK'nın 795. maddesinin 2. fıkrasında “düzenlenme günü olarak gösterilen günden önce ödemek için ibraz olunan çek” den bahsedilerek, çeklerin üzerindeki yazılı keşide tarihinden önce düzenlenmiş olabilecekleri kabul edilmiştir. Yine Çek Kanununun 3. maddesinin 8. fıkrasında “ileri düzenlenme tarihli çek” ibaresine yer verilerek kanun koyucu tarafından fiili düzenlenme tarihi ile kayıtlı keşide tarihinin birbirinden farklı olabileceğinin kabul edildiği anlaşılmaktadır. Ne var ki, çek üzerinde birbirinden farklı tarihlerin bulunması halinde geçerli bir düzenlenme tarihinin olmadığı kabul edilir⁸². Ancak birden fazla keşide tarihinin bulunduğu durumlarda Yargıtay'ın, çekte vade bulunamayacağı gerekçesiyle, bu tarihlerden önceki tarihli olanı keşide tarihi olarak kabul ettiği eski tarihli kararları da mevcuttur⁸³.

Düzenlenme günü hiç belirtilmeyen senet, çek vasfına haiz olmamakla birlikte yazılı delil başlangıcı kabul edilebilir. Düzenlenme gününde değişiklik yapılmış ise bu değişiklik, ancak keşideci tarafından yapılmış olması ve düzenleyenin bunu paraf etmesi koşuluyla kabul edilebilir⁸⁴.

Düzenlenme tarihi, çekin geçerliliği açısından zorunlu olduğu gibi, çekle ilgili birçok işlem de düzenlenme tarihine bağlı olarak gerçekleştirileceğinden ayrıca önemlidir. İbraz süresi, cironun en geç yapılacağı tarih, çekten caymanın hüküm doğuracağı zaman, ödemeye ilişkin sürelerin tespiti, karşılıksız çek keşide

⁸⁰ - Mahmut Coşkun, *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku 4. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 593. (Yargıtay 12. HD., 21.3.2012, E. 2012/5190, K. 2012/5746).

“Takip dayanağı çekte keşide tarihi 31.4.2001 olarak takvimde olmayan bir tarih olarak gösterilmiş ise de sözü edilen bu husus yanılıya dayalı olduğundan keşide tarihinin gösterilmediğine neden olarak kabul edilemez. Bu durumda ayının son günü olan 30.4.2001 tarihinde keşide edildiğinin kabulü gerekir.”

⁸¹ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 91; Yaşar Karayalçın, *Ticaret Hukuku III - Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri) 4. Baskı*, Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s. 269; Fırat Öztan, 1997, s. 1053; Naci Kınacıoğlu, s. 265.

⁸² - Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku 16. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2018, s. 134; Fırat Öztan, 1997, s. 1052; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s.89.

⁸³ - Yargıtay 12. HD., E. 2001/6458 K. 2001/7034 T. 26.4.2001.

⁸⁴ - Erhan Günay, *Yargıtay Kararları ve Öğreti Görüşleri Eşliğinde Kambiyo Takip Hakkı ve Ceza Hukuku Yönüyle Uygulamalı Çek Rehberi 5. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2015, s. 23.

edilmesinin sonucunda doğacak olan idari yaptırımlar ile ilgili talep hakkının doğduğu tarihler hep bu keşide tarihine göre hesaplanacaktır⁸⁵.

Düzenlenme tarihinin çek üzerinde herhangi bir yerde bulunmasında sakınca yoktur⁸⁶. Çekin üzerinde düzenlenme tarihinin yazılmamış olması çek vasfının kaybedilmesine neden olacakken, çek üzerinde herhangi bir yere bir tarihin yazılmış olması yeterli olacaktır.

1.2.2.5. Düzenleyenin İmzası

Çek üzerinde keşidecinin imzasının bulunması TTK'nın 780. maddesinde belirtilen olmazsa olmaz şartlardan bir diğeridir. İmza bulunmayan çek, başkaca hiçbir hususa bakılmaksızın doğrudan geçersiz kabul edilmektedir⁸⁷. Keşidecinin imzasını taşımayan çek "adi havale" olarak bile kabul edilemez, sadece "delil başlangıcı" olabilir⁸⁸.

Düzenleyenin adının olup olmaması geçerlilik açısından önemli değildir⁸⁹. Bu bakımdan geçerli bir çekin varlığı için imza bulunması yeterli olmakta, keşidecinin adı, soyadı ya da ticari unvanına dair kayıtların çekte yer alması gerekli değildir⁹⁰. Dolayısıyla, tüzel kişilerin şirket unvanının çekte bulunması zorunlu değildir. Ancak temsile yetkili kişilerin, şirket unvanı ve kaşesiyle beraber çeki imzalamaları gerekir. Bu kişilerin kaşe ile birlikte atılmış imzaları haricinde çek üzerine başka bir imza daha atmaları, şirket için aval verdikleri sonucunu doğurur. Çek Kanununda tüzel kişilik adına çeki keşide edenin imzasının dışında ad ve soyadının da çek üzerinde açıkça yazılması aranmıştır⁹¹. Çek üzerine atılacak imzanın keşideci sıfatı ile atılmış olması gerekir⁹². Atılan imzanın gerçekte düzenleyene veya yetkili temsilcisine ait olmaması "imzaların istiklali" ilkesi gereğince çekin geçerliliğini etkilemeyecek ve çekte bulunan diğer kambiyo taahhütlerine zarar getirmeyecektir⁹³.

⁸⁵ - Ali Ayli & Didem Yardımcıoğlu, s. 3207.

⁸⁶ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 89.

⁸⁷ - Şaban Kayıhan & Mustafa Yasan, s. 97.

⁸⁸ - Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak*, s. 152.

⁸⁹ - Ali Bozer & Celal Göle, 2017, s. 249.

⁹⁰ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 104; Naci Kınacıoğlu, s. 110.

⁹¹ - Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 544.

⁹² - Fırat Öztan, 1997, s. 464; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 102.

⁹³ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 103.

Çek üzerindeki imzanın el ile atılması şarttır. Parmak izi, mühür ve imza kaşesi ile yapılan imzalamalar geçerli kabul edilmemektedir. Ne var ki, TBK'nın 15. maddesi göndermesiyle elektronik imza, el ürünü imza ile aynı hukuki sonuçları doğurmaktadır⁹⁴.

Çek Kanununun 5/3. maddesi uyarınca, çek hesabı sahibi gerçek kişi ise çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez. Ancak bunu rağmen temsilci veya vekil eliyle çek düzenlenmişse, diğer zorunlu unsurları bulunan çek geçerli olacak ve bu çekten dolayı hukuki ve cezai sorumluluk çek hesabı sahibi gerçek kişi üzerinde bulunacaktır⁹⁵.

1.2.2.6. Banka Tarafından Verilen Seri Numarası

6728 sayılı kanunun getirdiği değişiklikle⁹⁶ birlikte, TTK'nın 780. maddesinde belirtilen çekin zorunlu unsurları arasına banka tarafından seri numarası verilmesi de eklenmiştir. Artık banka tarafından verilmiş seri numarası bulunmayan çekler, çek vasfını kaybedecektir. Seri numarası şartı sadece Türk bankaları tarafından bastırılan çekler için zorunlu bir unsur olup, yabancı bankalar tarafından bastırılan çekler yönünden bu zorunluluk bulunmamaktadır⁹⁷. Bunun sebebi yabancı ülkelerdeki uygulamaların farklılık göstermesidir.

Bankanın vermiş olduğu seri numarası, ayrıca keşidecinin hesabı bulunan banka şubesinin adının ve çek hesabının numarasının bulunmadığı hallerde, o çekin hangi banka şubesine ait olduğunu da göstermektedir. Böylelikle, çek muhatabın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde o şube hesap sahibi ve hesap numarası bilgilerine erişerek çekin karşılığı bulunup bulunmadığını, ödenip ödenmeyeceğini kolaylıkla tespit edebilecektir⁹⁸.

⁹⁴ - Erhan Günay, *Çek Rehberi*, 2015, s. 25; Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 544.

⁹⁵ - İsmail Kırca, s. 42; Çiğdem Kavasoglu Akbulut, *Çek Kanununda Yapılan Son Değişiklikler İle Birlikte Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki ve Cezai Sonuçları*, Bahçeşehir Üniversitesi SBE, YLT, İstanbul 2018, s. 26; Ali Bozer & Celal Göle, 2017, s. 245; Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku 15. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2017, s. 53.

⁹⁶ - RG. 09/08/2016, S: 29796.

⁹⁷ - Aytekin Çelik, s. 424.

⁹⁸ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 253.

1.2.2.7. Karekod

6728 sayılı kanun ile yapılan değişlikle çekin zorunlu unsurları arasına karekod eklenmiştir. Muhatap bankaların, çek yapraklarını bastırırken bunların üzerine karekodu da yerleştirmesi gereklidir. TTK'nın 781. maddesinin 1. fıkrasına göre 780. maddenin 1. fıkrasında belirtilen unsurları taşımayan bir senet çek niteliğinde sayılmayacaktır. Buna göre karekod bulunmayan belgelerin çek vasfı bulunmamaktadır.

Bankalar tarafından verilen seri numarası gibi karekod uygulaması da sadece Türkiye de faaliyet gösteren bankalar için zorunlu bir unsurdur. Yabancı bankalar karekod uygulamasına tabi değildir⁹⁹.

Karekod uygulaması ile piyasa da çekin itibarının artırılması ve karşılıksız çek keşide etme sonucunda yaşanan olumsuzlukların önlenmesi amaçlanmıştır. Değişliğe dair 6728 sayılı Kanununun 70. maddesinin gerekçesinde bu durum, “*piyasada çekte duyulan güvenin artırılması ve karşılıksız çeklerin engellenmesi*” şeklinde belirtilmiştir¹⁰⁰.

Karekod uygulaması başta 2015 yılında isteğe bağlı olarak uygulamaya konulmuş, sonrasında 6728 sayılı kanun gereğince 2017 yılından itibaren uygulama zorunlu yapılmıştır. Karekod uygulamasının hayata geçirilmesine ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı 31 Aralık 2016 tarihinde müştereken “Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ” yayımlamıştır¹⁰¹.

Karekodun tanımı, 31 Aralık 2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Çeklerde Karekod Uygulanmasına İlişkin Tebliğ’in 3. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde yapılmıştır. “*Karekod: 6102 sayılı Kanununun 780 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca çekin unsurlarından olan ve çek üzerine kare veya dikdörtgen olarak basılabilen, ISO/IEC 16022 International Symbology Specification-Data Matrix ECC200 Versiyonunu esas alan, 6102 sayılı Kanununun 780 inci maddesinin ikinci fıkrasında ve bu Tebliğde sayılan diğer bilgilere erişilmesine ve bunların*

⁹⁹ - Aytekin Çelik, s. 425.

¹⁰⁰ - <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0728.pdf> >Set ., 18.08.2019.

¹⁰¹ - RG. 31/12/2016, S: 29935 (3. mük.)

raporlanmasına olanak sağlayan iki boyutlu barkodu” ifade etmektedir. Buna göre, de iki boyutlu barkodlar (datamatrix) karekod olarak tanımlanmıřtır¹⁰².

Karekod bir nevi barkod olup, yapısı itibariyle tek boyutlu ve çizgi şeklindeki barkodlardan çok daha fazla veriyi iermektedir¹⁰³. Bu uygulama ile birlikte düzenleyen hakkında detaylı bilgilere erişilerek çekin ticari hayatta daha güvenilir ve sağlıklı bir şekilde kullanılması hedeflenmiřtir¹⁰⁴.

Karekod uygulaması, karekod okutma ve bilgi paylaşım sistemine hamillerin veri girişi ile çalışmaktadır. Sistemin sağlıklı bir şekilde çalışması için hamilin elinde bulundurduğu çeki bu sisteme kayıt ettirmesi gerekmektedir. Sistemin temelini, hamillerin sisteme girmiş olduğu veriler oluşturmaktadır. Bu bakımdan veri girişi yapılması oldukça önemlidir. Hatta 6278 sayılı değişikliğe dair kanun tasarısının ilk halinde, sisteme kayıt işleminin yapılmaması durumunda, çekin karşılıksız çıkmasından dolayı bankanın karşıladığu tutardan sorumluluğunun sona ereceği kabul edilmiştir. Tasarıya göre, bir kişi elindeki çeki sisteme kayıt etmediyse ek yaprak bedelini tahsil edemeyecekti. Ancak meclis görüşmeleri sırasında bu hüküm tasarıdan çıkarılmıştır.

Karekod uygulaması özellikle cep telefonları ile birlikte daha hızlı ve güvenli bir şekilde bilgiye erişim imknını getirmiş, uygulamaya bağlı çalışan sistemler kısa sürede yaygınlaşmıştır.

Kredi Kayıt Bürosu ve Findeks tarafından ücret karşılığı sunulan karekodlu ek raporuna müşteriler kısa sürede erişerek ek hakkında rapor alabilmektedir. Bu rapora bakarak müşteriler, karşılıksız, sahte ve artık dolaşımda olmayan eklere karşı önemli bilgilere erişerek çeki kabul edip etmeme konusunda bilinçli hareket edebilmektedir. Alacaklının, ek sahibinin piyasada kaç ekinin bulunduğunu, bunların tutarlarını öğrenmesi mümkün hale gelmiştir. Ayrıca karekod ile; ek sahibinin, ek hesabı bulunan toplam banka sayısı, bankalara ibraz edilmemiş ek adedi ve tutarı, bankalara teslim edilen ek sayısı ve miktarları, son beş yıl içinde ibrazında ödenen çeklerin sayısı ve bunların meblağı, yine son beş yıl içinde “karşılıksızdır” işlemi gören ekler ve tutarları, ek yasağı kararı gibi bilgilerine

¹⁰² - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 255

¹⁰³ - Age, s. 256.

¹⁰⁴ - Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları 6. Bası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 289.

erişilebilmektedir. Karekod raporundaki bilgilerle çekin üzerinde yer alan bilgiler karşılaştırılarak, olası bir tahrifat ya da sıkıntılar daha rahat anlaşılacaktır. Sorgulanan çekin kayıp, çalıntı bildirim yapılmış ya da zaten tahsil edilmiş bir çek olup olmadığı da öğrenilebilmektedir.

Diğer taraftan, karekod uygulaması ile çeke dair yukarıda belirtilen detaylı bilgilere, düzenleyen kişinin herhangi bir onayı bulunmaksızın ulaşılabilmektedir.

1.2.3. Çekte Diğer Unsurlar

1.2.3.1. Çekin İkameli Unsurları

TTK'nın 780. maddesinde belirtilen unsurlardan bazıları, çekin geçerliliği açısından olmazsa olmaz mahiyette mutlak olup, bunların noksanlığı halinde çek vasfının kaybedilmesi söz konusu iken, bazı unsurlar ise yerine ikame edilebilir nitelikte olup çekin geçerliliğini etkilemez. Düzenleme yeri de bu nitelikte bir unsur olup ikamesi mümkündür.

1.2.3.1.1. Düzenleme Yeri

Düzenleme yeri, kanunda gösterilen çekin alternatif zorunlu unsurudur¹⁰⁵. TTK'nın 781. maddesinin 3. fıkrasına göre, çek üzerinde düzenleme yeri belirtilmemiş ise keşidecinin adının yanında yazılı olan yer düzenleme yeri olarak kabul edilir. Çek üzerinde düzenleme yeri gösterilmemiş ve keşidecinin adının yanında da herhangi bir yer yazılmamış ise çek geçerlilik vasfını kaybedecektir. Şayet çek, birden fazla düzenleme yeri içeriyorsa yine geçerliliğini yitirecektir¹⁰⁶.

Muhatap bankanın veya lehtarın yanında uyuşmazlık halinde yetkili mahkemenin belirlenmesi için yazılmış olan yerler keşide yeri olarak kabul edilmeyecektir¹⁰⁷.

Düzenleme yerinin il, ilçe ya da köy gibi belirli bir idari birim olması gerekir¹⁰⁸. Yargıtay da bu konuda düzenleme yerinin mutlaka belli bir mülki idari

¹⁰⁵ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 270; Ergun Tuna, *Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak*, MÜ Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s. 285; Ergun Tuna & Didem Göç Gürbüz, s. 281.

¹⁰⁶ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 93; Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 270; Fırat Öztan, 1997, s.1056.

¹⁰⁷ - Fırat Öztan, 1997, s. 1056; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 93; Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 270.

birim olmasını aramış, semt isimlerinin düzenleme yeri olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiştir¹⁰⁹.

Keşide yerinin, kısaltılarak yazılıp yazılmayacağı hususunda Çek Kanunu ve/veya TTK'da bir düzenleme bulunmasa da, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurul Kararı ile, düzenleme yerinin hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılabilir olması halinde kısaltmanın geçerli bir düzenleme yeri olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir¹¹⁰. Bu çerçevede İstanbul için "İst", Ankara için "Ank" gibi sürekli kullanılan ve herkesçe bilindiği varsayılan kısaltmalar düzenleme yeri olarak kabul edilirken, neresi olduğu konusunda kesin ve net bir bilgi içermeyen ve tereddüt oluşturan kısaltmalar ise kabul edilmemiştir¹¹¹.

Keşide yeri olarak gösterilen yerin, çekin gerçekten düzenlendiği yer olup olmamasının önemi yoktur¹¹². Ancak gerçekte düzenlendiği yerden başka bir yerde çekin düzenlenmiş gibi yazılmasının mümkün olması, ödeme yerinde düzenlenmiş bile olsa bir çeke fiilen keşide edildiği yer farklı yazmak suretiyle, ibraz süresini uzatma imkânı sağlamaktadır¹¹³.

1.2.3.2. Çekin İhtiyari Unsurları

Çekin üzerine yazılıp yazılmamasının senede çek niteliğini kaybettirmediği, yazılıp yazılmama hususunda keşidecinin iradesinin serbest olduğu unsurlara, çekin ihtiyari unsurları denilmektedir. Bu bağlamda ödeme yeri çekin ihtiyari unsurudur¹¹⁴.

1.2.3.2.1. Ödeme Yeri

Keşide edilen çekin üzerine ödeme yerinin yazılmasına gerek yoktur¹¹⁵. Çekte ödeme yeri yazılmamış ise muhatap bankanın unvanı yanında belirtilen yer, TTK'nın 781. maddesinin 2. fıkrasına göre ödeme yeri sayılacaktır. Şayet birden

---

¹⁰⁸ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 94.

¹⁰⁹ - Yargıtay 6. CD. 05.12.2001, E. 13031, K. 4958; Yargıtay 6. CD. 10.04.2006, E. 7760, K. 4059; Yargıtay 12. HD. 10.09.2012, E. 2012/7924, K. 2012/25620.

¹¹⁰ -Yargıtay İBBGK, 14.12.1992, E. 1192/1, K. 1992/5 (RG. 06.05.1993, S: 21573).

¹¹¹ - Ahmet Büyüksişli, s. 16.

¹¹² -Erdoğan Moroğlu, *Kambiyo Senetlerinde Düzenlenme Yeri - Makaleler*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2010, s. 150.

¹¹³ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 96.

¹¹⁴ -Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak*, 2018, s. 143; Ergun Tuna, s. 286; Ergun Tuna & Didem Göç Gürbüz, s. 282.

¹¹⁵ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 83.

fazla yer gösterilmiş ise ilk gösterilen yer ödeme yeri olacaktır. Hiçbir yerin gösterilmemesi halinde ise muhatap bankanın merkezinin bulunduğu yer aynı madde uyarınca kanunen ödeme yeri olarak kabul edilmiştir.

Bankalar, Bankacılık Kanununa göre Anonim Şirket şeklinde kurularak ticaret siciline tescil edilmektedir. Haliyle banka ve merkezi hakkında ödeme yeri konusunda herhangi bir tereddüte düşülmeden ödeme yeri tespit edilmektedir¹¹⁶. Kanundaki merkez tabiri ise merkez şube olarak anlaşılmaktadır¹¹⁷. Çek Kanununda her bir çek yaprağına, çeke bağlanan hesabın şubesinin yazılacağı düzenlenmiştir. Böylelikle muhatap bankanın ticaret unvanının yanında yer belirtilmiş ve ödeme yeri de gösterilmiş olmaktadır¹¹⁸.

Çekin ödeme yerinin de belli bir idari birim olması gerekir. Dolayısıyla ödeme yerinden bahsedebilmek için il, ilçe veya köy gibi bir idari birim adının yazılı olması şarttır. Ancak ödeme yerinin belirli bir adres olmasına gerek yoktur¹¹⁹.

Diğer taraftan, çek üzerinde yazılı ödeme yeri ile gerçekte ödeme yapılan yer birbirinden farklı şeylerdir. Çek kanununa göre çek, muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edilebilir. Ödeme yerinin belirlenmesi, çekin hangi şube tarafından ödeneceğinden daha ziyade çekin hangi sürede ibraz edilecek olmasını belirlemesi bakımından önemlidir¹²⁰.

1.2.4. Çek Kanununda Düzenlenen Diğer Şekil Şartları

TTK'da yer verilen şekil şartlarının dışında ayrıca çek kanununda da bazı şekil şartları getirilmiştir. Ancak çek kanununda düzenlenen hususların eksik olması, TTK'da aranan şekil şartları mevcut olmak koşuluyla, çekin geçersizliğine sebep olmaz¹²¹.

Çek Kanununun 7. maddesinde, çek hesabı sahibi gerçek kişi ise bu kişinin TC Kimlik Numarası, Tüzel kişi ise Mersis numarası, hesap sahibi ile keşide eden

---

¹¹⁶ - Age, s. 83.

¹¹⁷ - Age, s. 83; Yaşar Karayalçın, s. 269, dn.16.

¹¹⁸ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 275.

¹¹⁹ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 83; Fırat Öztan, 1997, s.1050.

¹²⁰ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 83.

¹²¹ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s. 340.

farklı kişiler olması halinde ayrıca keşidecinin de TC Kimlik Numarası çek yaprağına yazılmalıdır¹²².

Çek Kanununun 2. maddesine göre çek üzerine düzenleyenin adı ve soyadı açıkça yazılı olmalıdır. TCMB'nin 2010/2 sayılı tebliği uyarınca, her bir çek yaprağında tüzel kişi adına çek keşide eden kişinin ad ve soyadı yazılmalıdır. Ancak bu unsurların eksikliği yukarıda belirtildiği üzere çekte geçersizliğe neden olmayacak, TTK'da aranan şekil şartlarını taşıyor ise çek geçerli kabul edilecektir¹²³.

1.2.5. Çekteki Diğer Kayıtlar

Uygulamada Çek üzerinde bazı kayıtların konulduğu görülmektedir. Bazı kayıtların bulunabileceği TTK'dan anlaşılacakla birlikte, uygulama tarafından geliştirilen, varlığı doktrin ve yargı kararlarında sakıncalı görülmeye kayıtlarda bulunmaktadır. Ancak çek üzerinde bunların dışında bir takım kayıtlar da kanun koyucu tarafından istenmemiş, bazı kayıtlar çekin geçerliliğini etkilemeden gereksiz görülmüş veya yazılmamış sayılırken bazı kayıtlar ise çek vasfının kaybedilmesine sebep kabul edilmiştir.

1.2.5.1. Çekte Geçerliliği Etkilemeyen Kayıtlar

Yukarıda belirtildiği üzere çek üzerine konulan bazı kayıtların, çek üzerinde yer almasına müsaade edilmiştir. Aynen ödeme, provizyon, ihbar, tahkim, hesaben ödeme, teyit ve vize gibi kayıtlar çek üzerinde bulunabilir¹²⁴. Yine, 'emre yazılı', 'emre yazılı değildir', 'hamiline', 'avaldır' ve 'protestodan muafıtır' kayıtları ile işletme adı, ticaret unvanı da çek üzerinde yer alabilir¹²⁵. Bu kayıtlar çekin geçerliliğine etki etmeyen ve çekin üstünde yazılı olmasında da sakınca görülmeyen kayıtlardır. Kayıtların bazılarında TTK çerçevesinde müsaade edilmiş, bazıları ise uygulamayla geliştirilmiştir.

---

¹²² - Aytekin Çelik, s. 425.

¹²³ - Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 552.

¹²⁴ - Age, s. 552.

¹²⁵ - Ercan Poyraz, *Ticaret Hukuku 5. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 240.

1.2.5.1.1. TTK Tarafından Müsaade Edilen Kayıtlar

Aşağıda belirtilen kayıtların çek üzerinde yer almasında TTK uyarınca bir sakınca bulunmamaktadır.

- TTK 785/1-a ve TTK 788/1. maddesi çerçevesinde, lehtar tayinine ilişkin **“emre yazılıdır” kaydı,**

- TTK 785/1-b ve TTK 788/2. maddesi çerçevesinde, **“emre yazılı değildir” kaydı,**

- TTK 785/2. maddesi çerçevesinde, **“hamiline” kaydı,**

- TTK 787. maddesi çerçevesinde, **adres ve yerleşim yeri kaydı,**

- TTK 794. maddesi çerçevesinde, **aval kaydı,**

- TTK 802. maddesi çerçevesinde, **aynen ödeme kaydı,**

- TTK 803. maddesi çerçevesinde, **çizgili çeke dair kayıt,**

- TTK 805. maddesi çerçevesinde, **hesaben ödenme kaydı,**

- TTK 813. maddesi çerçevesinde, **nüsha kaydı,**

- TTK 818/1-d maddesi atfıyla TTK 685/1. maddesi çerçevesinde, çekin ödenmemesinden **cirantanın sorumlu olmayacağına dair kayıt,**

- TTK 818/1-i maddesi atfıyla TTK 722/1. maddesine göre, **protestodan muafiyet kaydı,**

- TTK 818/1-n maddesi atfıyla TTK 733. maddesi çerçevesinde, **karşılığın devri kaydı.**

1.2.5.1.2. Uygulamanın Geliştirdiği Kayıtlar

Uygulamada çek üzerine bazı kayıtlar konulmaya başlanılmış ve bu kayıtların da çekin geçerliliğine etki etmediği kabul edilmiştir.

- Çekin muhataba ibrazı üzerine, ibraz edilen çekin ödemediği önce düzenleyene bildirilmesine yönelik **ihbar kaydı,**

- Çekin hangi hesaptan ödeneceğine ilişkin muhatap bankaya verilen bir talimat niteliğindeki **provizyon kaydı,**

- Tarafların, çekle ilgili olarak aralarında meydana gelebilecek uyuşmazlıkları tahkim yoluyla çözeceklerine ilişkin **tahkim kaydı,**

- Muhatap banka tarafından çekin karşılığının bulunduğu bildirilmesine veya ibraz süresi boyunca, hamil lehine bloke edilmesine dair, **teyit, vize veya bloke kaydı**,

- Taraflarının tacir veya kamu tüzel kişisi olması halinde, HMK 17 madde çerçevesinde, tarafların çekle ilgili çıkması muhtemel uyuşmazlıkların çözümü için belirli mahkemelerin yetkili olacağına ilişkin **yetki kaydı**.

1.2.5.2. Çeke Konulması Yasak Kayıtlar

Çek üzerine bazı kayıtların konulması, bunların çeke yazılması yasaklanmıştır. Ancak kaydın yasaklanmış olması, doğrudan çekin geçersiz olması sonucunu doğurmamaktadır. Yasak kayıtlardan bazısı, TTK uyarınca üzerine yazılı olduğu çekte hiç yazılmamış kabul edilecek ve çekin geçerliliğini etkilemeyecektir. Bu kapsamda, vadeye ilişkin kayıt, 'faiz şartı' ve keşide edenin sorumlu tutulmayacağına dair kayıtlar hiç yazılmamış gibi değerlendirilir¹²⁶. Bazı kayıtlar ise çekin koşulsuz bir ödeme emri niteliğindeki kambiyo vasfına zarar verdiği için çeki geçersiz kılmaktadır.

1.2.5.2.1. Çeki Geçersiz Kılmayıp Yazılmamış Sayılan Kayıtlar

- TTK'nın 784. maddesi uyarınca, **kabul kaydı**

Muhatap bankanın kabul sonucunu doğuracak her türlü işlemi yapması yasaktır. Muhatap, çeki kabul ettiğine dair beyanda bulunamaz. Böyle bir beyan bulunuyorsa, bu kayıt yazılmamış sayılır¹²⁷ ve çeki geçersiz hale getirmez.

- TTK'nın 786. maddesi uyarınca, **faiz kaydı**

Anapara faizine ilişkin kayıt yazılmamış sayılır ve çeki geçersiz hale getirmez. Ancak, çekin ödenmemesi durumunda temerrüt faizi oranının çeke yazılması mümkündür¹²⁸.

- TTK'nın 795. maddesi uyarınca, **vade kaydı**

¹²⁶ - Aytekin Çelik, s. 247.

¹²⁷ - Ercan Poyraz, s. 240

¹²⁸ - Celal Göle, *Çek*, s. 66; Fırat Öztan, 1997, s. 1079; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukununun Esasları 5. Bası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 306; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 143.

Çek görüldüğünde ödenir, bu nedenle çeke konulamaz, konulmuşsa bu kayıt yazılmamış sayılır¹²⁹ ve çekin geçerliliğini etkilemez. Ancak Yargıtay, ileri tarihli çeklerin ibrazının yasaklanması ile fiilen vadenin kabul edildiğini belirtmiştir¹³⁰.

- TTK'nın 818/1-c maddesi atfıyla TTK'nın 679. maddesi uyarınca, çekin ödenmemesinden çek **düzenleyenin sorumlu olmayacağına dair kayıt**,

Keşidecinin sorumlu olmayacağına dair bir kayıt yazılmamış sayılır¹³¹ ve çek geçersiz olmaz.

- **Cezai şart**¹³², **vekâlet ücreti**¹³³ ve **manevi tazminata**¹³⁴ **dair kayıtlar.**

Belirtilen bu kayıtlar da yazılmamış sayılır. Yazılmış olmaları, çekin geçerliliğine etki etmeyecektir.

1.2.5.2.2. Çeki Geçersiz Kılan Kayıtlar

Uygulamada karşılaşılan çek üzerindeki bazı kayıtlar, çeki geçersiz hale getirmektedir. Çekin üzerinde şarta bağlı bir ödeme yapılmasına ilişkin bir kayıt, geçersizlik sebebidir. Yine sebebinden mücerret durumdaki çekin, asıl borç ilişkisine bağlanmasına yönelik kayıtlar da geçersizliğe neden olacaktır¹³⁵.

Çekin sadece hangi ilişki kapsamında keşide edildiğini belirten veya hatır için verildiğini göstermek amacıyla 'hatır çeki' olduğuna dair kayıtlar, kayıtlar çeki bu ilişkinin ifasına veya sonuçlarına yönelik bir şart içermediği sürece çekin geçerliliğini etkilemeyecektir¹³⁶. Bu kapsamda, salt 'teminat içindir' veya "teminattır" şeklindeki bir kayıttan neyin teminat olduğu anlaşılammaktadır. Mücerret teminat olarak bu kayıt, asıl borç ilişkisiyle kurulan bir bağı veya dolaylı başka bir bağlantıyı göstermediğinden senedin geçerliliğine etki etmeyecektir¹³⁷.

¹²⁹ - AYTEKİN ÇELİK, s. 247.

¹³⁰ - YARGITAY 19. CD. 10.05.2018, E.2018/3072, K.2018/5874 (RG. 18.05.2018, S: 30425).

"...özellikle 31.02.2020 tarihine kadar düzenleme tarihinden önce çekin ibrazının yasaklanmış olması nedeniyle çekte fiilen vadenin kabul edilmiş olması..."

¹³¹ - AGE, s. 247.

¹³² - SEZA REİSOĞLU, ÇEK, s. 85; GÖNEN ERİŞ, AÇIKLAMALI - İÇTİHATLI UYGULAMALI ÇEK HUKUKU 5. BASKI, SEÇKİN YAYINLARI, ANKARA 2004, s. 140; FIRAT ÖZTAN, 1997, s. 1042. AKSİ GÖRÜŞ: ABUZER KENDİGELLEN, ÇEK, 2007, s. 143.

¹³³ - HASAN PULAŞLI, KIYMETLİ EVRAK, 2017, s. 306.

¹³⁴ - AGE, s.306; HÜSEYİN ÜLGEN vd., KIYMETLİ EVRAK HUKUKU, 10. TİPKİ BASKI, ONİKİ LEVHA YAYINLARI, İSTANBUL 2015, s. 141.

¹³⁵ - ABUZER KENDİGELLEN, ÇEK, 2007, s. 144.

¹³⁶ - AGE, s. 145.

¹³⁷ - AGE, s. 134; HASAN PULAŞLI, KIYMETLİ EVRAK, 2017, s. 308; SEZA REİSOĞLU, ÇEK, s. 86.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KARŞILIKSIZ ÇEK

2.1. Genel Olarak

Çekin sağladığı faydalar göz önünde bulundurulduğunda, bu faydanın sürdürülebilmesinin önündeki en önemli problemlerden biri olarak “karşılıksız çek”, neredeyse tüm hukuk sistemleri tarafından önlem alınan bir konu olmuştur. Bununla ilgili olarak ülkeler arasında yaptırımlar açısından yeknesaklık bulunmasa da, genel olarak çeşitli idari ve cezai müeyyideler uygulanmaktadır¹³⁸. Türk Hukukunda bir dönem doğrudan hapis cezası uygulandığı da olmuştur. Ancak bir yandan ticari hayatta istikrar arayışı devam ederken, diğer yandan kaynağını Roma Hukukundan alan “*Borç için hapis yasağı*” gibi ilkeler, hapis cezalarının tartışılmasına neden olmuş ve birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de mevzuat bunları dikkate alarak şekillenmiştir¹³⁹. Ayrıca, Ceza Hukukuyla ticari hayata müdahale edilerek dürüstlük ve istikrarın hedeflenmesinin de, serbest piyasa ekonomisine ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülmüştür¹⁴⁰.

¹³⁸ - Şamil Demir, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”, *ABD (Hakemli)*, S: 2013/1, s. 225.

¹³⁹ - Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku 18. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2012, s. 308; Hayri Domaniç, “Ödenmeyen Çekleri Düzenleyenlere 1-5 Yıl Hapis Cezası ile Çek Bedeli Kadar Ağır Para Cezası Öngören Yeni Kanun Tarihte ve Dünyada Benzeri Bulunmayan Bir Soygun ve Tefecilik Aracıdır”, *MBD*, S: 83 (2002), s. 10 vd.; Avcı, “Borç İçin Hapis Yasağı” *Çetin Özek Armağanı*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul (2004), s. 114. vd.; Sesim Soyer Güleç, *Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Suçu 2. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2011, s. 39; İsa Başbüyük, “Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme”, *ABD (Hakemli)*, S: 2012/2, s. 308.

¹⁴⁰ - Ersan Şen & Erkam Malbeği, *Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu’nda Karşılıksız Çek 3. Bası*. Seçkin Yayınları, Ankara 2012, s. 7; Soyer Güleç, s. 41-42-47 vd.; Mertol Can, *Kıymetli Evrak Hukuku 2. Bası*, İmaj Kitabevi, Ankara 2012, s. 153; Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku 9. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2012, s. 158-159; Serkan Açar & Evrim Sandal, *Türk Ceza Kanunu ve 5941 Sayılı Çek Kanunu Kapsamında Karşılıksız Çek Suçu ve Uygulaması*, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2010, s.136-137; Emin Cem Kahyaoğlu, “5941 Sayılı Çek Kanunu İle İlgili Bazı Tesbitler”, *KHD (Hakemli)*, S: 67-68 Mart-Nisan, (2010), s. 148; Hayri Domaniç, “Karşılıksız Çekte Hapis Cezası Anayasaya Aykırıdır”, *LHD*, S: 11 (2003) s. 2737; Veli Özer Özbek, “Karşılıksız İşlemi Yapılmasına Sebepiyet Verme Suçu ve Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı” *CHD*, Yıl: 5, S: 14, (2010), s. 9; Meryem Günay & Mehmet Günay, “5941 Sayılı Çek Kanununa Göre Karşılıksız Çek Düzenleme Suçu”, *TAAD*, Y: 1, S: 2, (2010), s. 324.

Ticari hayatta yaşanan sıkıntılarının etkisiyle hapis cezası öngören 3167 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılarak¹⁴¹ Aralık 2009'da 5941 sayılı Çek Kanunu yürürlüğe girmiştir. 5941 sayılı Çek Kanununda, karşılıksız çek bir suç olarak düşünülmüş ve karşılıksız çıkan her çek yaprağı için adli para cezası sistemi getirilmiştir. Adli para cezası ödenmediği zaman da zorlama hapsi öngörülmüştür.¹⁴² Daha sonra karşılıksız çek için uygulanan cezai hükümlerin Anayasa'nın 13, 38/8 ve 48/1 maddelerine aykırı olduğu, adli para cezası vermenin hiçbir anlamı olmadığı şeklindeki eleştiriler dikkate alınarak, 2012 yılında 6273 sayılı kanunla Çek Kanununda değişikliğe gidilmiş ve keşidecinin cezai sorumluluğu kaldırılmıştır. Böylelikle AB müktesebatıyla uyumlu olarak idari yaptırım niteliğindeki çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı uygulanmaya başlanmıştır¹⁴³. Yapılan değişikliklerde idari yaptırım bakımından, gerçek ve tüzel kişi ayrımı da yapılmıştır. Bu çerçevede tüzel kişinin çeki karşılıksız çıkar ise, çek keşide etme ve çek hesabı açma yasağının sadece tüzel kişi için uygulanması, temsilcinin bu yaptırımdan etkilenmemesi düzenlenmiştir¹⁴⁴.

Ne var ki, getirilen bu idari yaptırımlar da ticari hayat içerisinde borcunu ödeme konusundaki ahlaki yükümlülüğü sarsılmış bireylerde yeterince sonuç doğurmamıştır. Neticede, hukuki bir sorundan ibaret olmayan aynı zamanda sosyolojik bir sorun da olan çek karşılığının ödenmemesi problemi devam etmiştir¹⁴⁵. Nihayet kanun koyucu, 2016 yılında 6728 sayılı Kanunla Çek Kanununun 5. maddesinde yapmış olduğu değişiklikle, tekrar eskiye dönerek yeniden adli para cezası uygulamasını yürürlüğe koymuştur. 6273 sayılı Kanunla getirilen tüzel kişilik

¹⁴¹ - Fırat Öztan, s. 309; Ersan Şen & Erkam Malbeği, *Karşılıksız Çek*, 2012, s. 11; Can, 2012, s. 191-192; Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak*, 2012, s. 161; Emin Cem Kahyaoğlu, s. 140; Veli Özer Özbek, s. 7-8; Şafak Narbay, "5941 sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi", *THD*, S: 43, (2010), s. 65-67; Meryem Günay & Mehmet Günay, s. 325; Süheyl Donay, "Yeni Çek Kanunu Hakkında Görüşler", *KHD (Hakemli)*, S: 67-68, Mart-Nisan (2010), s. 173; Murat Kayaççek, "5941 Sayılı Çek Kanunu'na İlişkin Eleştiriler ve Değişiklik Önerileri (Uygulama ve Doktrin)", *TAAD*, Y: 3, C: 1, S: 8, (2012), s. 261.

¹⁴² - Fırat Öztan, 2012, s. 312; Ersan Şen & Erkam Malbeği, *Karşılıksız Çek*, 2012, s. 7-8, 12; Can, 2012, s. 192; Mahmut Bilgen, *Uygulamada Kambyo Senetleri (Polişe, Bono, Çek)*, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s. 340 vd.; Serkan Açar & Evrim Sandal, s. 90-101; Emin Cem Kahyaoğlu, "Çek Kanunu İle İlgili Bazı Tesbitler", *KHD*, S:67-68, s. 143-144; Veli Özer Özbek, s. 8; Mehmet Helvacı, "Çek Kanunu Tasarısı'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi", *Prof. Dr. Reha POROY'un Anısına Armağan*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2009, s. 234 vd.; Meryem Günay & Mehmet Günay, s.336 vd.; Süheyl Donay, "Yeni Çek Kanunu Görüşler", s. 174 vd.

¹⁴³ - İsa Başbüyük, s. 311, 313.

¹⁴⁴ - Şamil Demir, s. 227.

¹⁴⁵ - Emin Cem Kahyaoğlu, "Çek Kanunu İle İlgili Bazı Tesbitler", *KHD*, S:67-68, s. 140-141.

temsilcisine yönelik düzenleme de yine 6728 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Tüzel kişi adına çek keşide edenler ile karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda, tüzel kişinin ve ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında da cezai uygulama yapılacağı belirtilmiştir¹⁴⁶.

2.2. Çekte Karşılık

Keşide edilen çekin ödenebilmesi için, keşidecinin çeke ilişkin hesabında yeterli tutarın bulundurulması ve çek hamilinin başvurmasıyla bu tutarın ödenebilir durumda olması gereklidir. Hesapta bulunan aktif karşılık, keşidecinin kendisine ait nakit parası olabileceği gibi banka tarafından düzenleyene tanınmış kredi de olabilir¹⁴⁷. Bankanın sağlayacağı kredinin daha önceden açık bir şekilde tanımlanmış olması veya teminata bağlı bulunması, karşılık niteliği olması bakımından bir fark oluşturmaz¹⁴⁸. Zira karşılık olarak hesapta bulunan paranın, üçüncü kişiler tarafından gönderilmiş olmasının veya sonradan bir şekilde hesaba yatırılmış olmasının bir önemi bulunmamaktadır¹⁴⁹.

Hesapta yeterli karşılık bulunmasa dahi banka ile keşideci arasında bedelin karşılanmasına yönelik bir kredi anlaşması yapılmış ise karşılığın bulunduğunu kabul etmek gerekir. Ayrıca böyle bir anlaşma olmasa dahi kimi zaman muhatap banka, müşterisiyle arasındaki ticari ilişkiyi göz önünde bulundurarak karşılık sağlayabilir. Bu durumlarda da muhatapta karşılığın bulunduğunu kabul etmek gerekir. Ancak hesapta karşılık bulunmadığı halde kredi açan bankanın, bu alacağını keşideciye karşı kambiyo senetlerine mahsus yollarla takibe koyması mümkün değildir. Banka alacağını ancak müşterisi ile arasındaki hukuki ilişkiye dayanarak takibe konu edebilir¹⁵⁰.

Karşılığın mutlaka ilişkili hesapta bulunması gerekir. Çek düzenleyenin muhatap bankada dahi olsa başka bir hesabındaki parası karşılık olarak kabul edilemez. Şayet buna yönelik bankaya verilmiş herhangi bir talimat varsa, bu

---

¹⁴⁶ - Şamil Demir, s. 227.

¹⁴⁷ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s. 263.

¹⁴⁸ - Naci Kınacıoğlu, s. 270.

¹⁴⁹ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s.54; Ergun Tuna, s. 288.

¹⁵⁰ - Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 552.

takdirde karşılığın bulunduğu varsayılmalıdır¹⁵¹. Ancak muhatap bankaya, hesap sahibi tarafından banka nezdindeki diğer hesaplarından çekle işleyen hesaba aktarma yönünde bir yetki verilmemiş ise, diğer hesaplardaki miktar ne olursa olsun, karşılık bulunmadığı kabul edilmelidir¹⁵².

Çekte karşılığın hesapta ne zaman bulunması gerektiği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunsa da, doktrinindeki hâkim görüş bankaya çek ibraz edildiğinde karşılığının mevcut bulunmasıdır¹⁵³. Çekin kullanılış amacı ve sağlamış olduğu faydalar nazara alındığında bu görüşün amaca uygun düştüğü görülmektedir. 5941 sayılı Çek Kanununun 5. maddesi hükmü ve özellikle geçici 3/5. maddesi göz önünde bulundurulduğunda, çekin muhataba ibrazında karşılığının bulunması gerektiği anlaşılmaktadır¹⁵⁴. Zira hamilin çeki ibraz etmesinden önce hesapta karşılığın olmamasının bir yaptırımı bulunmamaktadır¹⁵⁵.

2.3. Karşılıksız Çek

TTK'da çek için olduğu gibi karşılıksız çek için de bir tanım yapılmamıştır. Ancak karşılıksız çekin Çek Kanununun genel gerekçesinden ne olduğu belirtilmiştir. Buna göre, karşılıksız çek, üzerinde yazılı bulunan keşide tarihine göre kanuni süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilip de kısmen ve tamamen bankada karşılığı bulunmayan ve Çek Kanununda belirtildiği haliyle karşılıksız kaldığı belgelenmiş olan çektir. Çek Kanunu 5/1. maddede de bu durum, “*üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur.*” denilmek suretiyle belirtilmiştir.

¹⁵¹ - Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak*, 2011, s. 109.

¹⁵² - Süheyl Donay, *Son Değişikliklerle Çek, 2. Bası*, Türk Ticaret Bankası Yayınları, Kırklareli 1990, s. 36.

¹⁵³ - Yaşar Karayalçın, s. 280; Hayri Domaniç, *Karşılıksız Çek*, Arpaz Matbaacılık, İstanbul 1983, s. 98-99; Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku 22. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2018, s. 242; Ergun Tuna, s. 290; Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak*, 2018, s. 131; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s.55.

¹⁵⁴ - **5941 sayılı ÇK Geçici 3. madde 5. fıkra:**

“31/12/2020 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.”

¹⁵⁵ - Ahmet Büyüksişli, s. 5.

Doktrinde karşılıksız çek, ibraz edildiği anda çek hesabında çek bedelini tamamen veya kısmen ödemeye yeter tutarda nakit veya kredi ilişkisinden kaynaklanan bir kredinin mevcut olmadığı çektir, şeklinde¹⁵⁶ bir tanım da yapılmıştır. Karşılıksız çek, esas itibariyle çek üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre, kanuni ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmiş olup da, kısmen veya tamamen karşılıksız çıkmış bulunan ve karşılıksız kaldığı kanunda öngörüldüğü şekilde belgelenmiş olan çektir¹⁵⁷.

Yargıtay kararları¹⁵⁸ çerçevesinde, karşılıksız çek için; öncelikle unsurları tam bir çekin bulunması, üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre yasal süresinde ibraz edilmesi, ibraz edenin yetkili hamil olması, çekin sahte ya da tahrip edilmemiş olması ve çekin ibrazında kısmen ya da tamamen karşılığının bulunmaması nedeniyle ödenememesi ile sonrasında muhatap banka tarafından “karşılıksızdır” işleminin yapılması gerektiği söylenebilir.

Çek için TTK’da aranan asgari zorunlu unsurların tümünün bulunmadığı bir senet, unsur eksikliği nedeniyle çek vafına haiz olamayacağından, bu senetle ilgili olarak karşılıksız çekten de bahsedilemeyecektir¹⁵⁹. Buna göre bir çekin, karşılıksız olduğunu söyleyebilmek için öncelikle çek vafında olması ve aşağıdaki diğer unsurları barındırması gerekir.

2.3.1. Çek Vafında Bir Belge Bulunması

Karşılıksız çekin olmazsa olmaz koşulu, öncelikle ortada çek olarak kabul edilebilecek çek vafına haiz belgenin bulunmasıdır. TTK’nın 781. maddesine göre TTK’nın “*Unsurlar*” başlıklı 780. maddesinde aranan zorunlu unsurları taşımayan bir senedin çek olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Gerekli unsurların

¹⁵⁶ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 148.

¹⁵⁷ - Mustafa Yavuz, “Çek Kanununda Yapılan Son Değişiklikler Işığında Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı”, *Bankacılar Dergisi*, S: 106, (2018), s.113.

¹⁵⁸ - Yargıtay 23. HD., 24.2.2015, E. 2014/10833, K. 2015/1156.

“Bankanın yasal ödeme yükümlülüğü karşılıksız ya da kısmen karşılıklı çekin, keşide tarihinden sonra bankaya yeniden ibrazı ve karşılıksız ya da kısmi karşılıksız işlemi yapılması halinde doğacaktır. ...Netice itibariyle bankanın kanuni garanti miktarını hamile ödemesi zorunluluğu tüm bu şartların (çeki ibraz edenin meşru hamil olması, herhangi bir ödeme engelinin bulunmaması, bankaca basılmış veya bastırılmış geçerli bir çekin bulunması, çekin bankaya süresinde ibraz edilmesi ve karşılığının mevcut olmaması) birlikte gerçekleşmesine bağlıdır. Koşulların birlikte gerçekleşmemesi, muhataba çek bedelinin karşılığı yanında kanuni garanti miktarını da ödememe hakkı verecek ve hatta duruma göre ödememe görevini yükleyecektir.”

¹⁵⁹ - Ali Bozer & Celal Göle, 2017, s. 407.

tamamından yoksun bir evraka “karşılıksızdır” işlemi yapılmış olsa dahi “karşılıksız çek” fiilinin sonuçları doğmayacaktır¹⁶⁰. Çek niteliğine haiz senedin ne olduğu yukarıda çek kısmında açıklanmış olduğundan burada tekrar edilmeyecektir.

2.3.2. İbraz Edilmesi

Çekin karşılıksız olabilmesi için muhatap bankanın herhangi bir şubesine veya takas odasına, kanunda belirtilen süreler içerisinde ibraz edilmesi gerekir. İbrazın, meşru hamil tarafından yapılmış olması ve ödeme amacına yönelik olarak gerçekleştirilmesi gerekir.

2.3.2.1. İbraz Yeri

2.3.2.1.1. Muhatap Banka

Çekin ödeme yeri esas olarak ibraz edileceği yerdir¹⁶¹. Çek Kanununun 3. maddesinde hamilin çek hesabının bulunduğu şube dışında muhatap bankanın başka bir şubesine başvurması halinde de ödeme yapılacağını belirtmiştir. Hamil çeki fiilen her yönüyle incelenecek şekilde ibraz etmelidir¹⁶². Dolayısıyla çekin fiilen götürülmeden noter ya da başka kanallarla ibraz edilmesi mümkün değildir¹⁶³.

2.3.2.1.2. Takas Odası

Çekin muhatap banka dışında takas odasına ibrazı da TTK'nın 798. maddesi uyarınca geçerli bir ibraz yolu kabul edilmiştir. Takas odasına yapılacak ibraz ancak başka bir banka yoluyla olabilir. Hamilin muhatap banka dışında başka bir bankaya çeki ibraz etmesi ödeme için ibraz niteliğinde değildir¹⁶⁴. Bu durumda çekin ibraz edildiği banka, çeki takas odasına verecektir¹⁶⁵.

Çek Kanununda çeklerin fiziken ibraz edilmeden de sadece çek bilgileri üzerinden, bankalar arası takas odaları aracılığıyla elektronik ortamda muhatap

---

¹⁶⁰ - Ersan Şen & Erkam Malbeği, *Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek*, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2013, s. 27.

¹⁶¹ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 202.

¹⁶² - Age, s. 205.

¹⁶³ - Ali Bozer & Celal Göle, 2017, s. 338.

¹⁶⁴ - Seza Reisoğlu, *Çek*, s. 201 (Yargıtay 19. HD, 19.02.2008, E. 2007/10730, K. 2008/1459).

“Somut olayda çek muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edilmeyip Denizbank Adana Şubesine ibraz edildiğinden uygun bir ibrazdan söz edilemez. Muhatap bankanın yasal yükümlülüğü yoktur.”

¹⁶⁵ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s. 300.

bankadan işlem yaptırılması takas odasında ibraz niteliğindedir. Takas odasına ibraz, çekin ibraz edilmesine bağlanan tüm hukuki ve cezai sonuçları doğuracaktır¹⁶⁶. Çekin karşılıksız çıkması durumunda TTK'nın 808. maddesi çerçevesinde çek üzerine muhatapın ödememe nedeni yazılarak takas odası yetkilisi tarafından çek imzalanır ve ibraz eden bankaya iade edilir¹⁶⁷.

Takas odasına ibraz edilen çeklerde kısmi ödeme yapılmaz. Ancak Çek Kanunu 8/4. maddesi uyarınca hesapta kısmen de olsa karşılık var ise bu durumda muhatap banka hamil lehine 15 gün bloke koyacaktır. Çekin karşılıksız kalması durumunda, muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutarlar ödenmeyecekse de muhatap bankanın sorumlu olduğu tutarı ödeme yükümlülüğü devam edecektir¹⁶⁸.

TCMB'nin gözetimi altında merkezi Ankara'da bulunan ve özel hukuk hükümlerine tabi olarak 1985 yılında faaliyetine başlayan "Bankalararası Takas Odaları Merkezi", Çek Kanununun 8. maddesi uyarınca TCMB'ye verilen banka şubeleri arasındaki hesaben ödemeyi sağlayacak tüzel kişiliğe haiz sistemi kurma ve gözetim altında yürütme görevi sonrasında kaldırılmıştır. Çek Kanununun 8. madde kapsamında, 2 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren "Çek Takas Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik"¹⁶⁹ ile Bankalar Arası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği ilga edilerek takas odası merkezinin tüzel kişiliğine son verilmiş ve bu tarihten itibaren İstanbul Takas ve Saklama Bankası AŞ tarafından işlemler yürütülmeye başlanmıştır.

2.3.2.2. İbraz Süresi

Çekin karşılıksız çek niteliğinde değerlendirilebilmesi için muhatap bankaya veya takas odasına kanunda öngörülen süreler içerisinde ibraz edilmesi şarttır¹⁷⁰. Karşılıksız çek fiilinin kanuni ibraz süresi geçtikten sonra oluşması mümkün değildir. Bu süre geçtikten sonra çek hakkında bir şekilde muhatap tarafından "karşılıksızdır" işlemi yapılmış olsa bile bu suç oluşmayacaktır¹⁷¹.

¹⁶⁶ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 207.

¹⁶⁷ - Seza Reisoğlu, *Çek*, s. 217.

¹⁶⁸ - Çiğdem Kavasoglu Akbulut, s. 41.

¹⁶⁹ - RG. 09/06/2018, S: 30446.

¹⁷⁰ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 209.

¹⁷¹ - Fırat Öztan, 2012, s. 310; Senem Ülküm Keskin, *Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Hukuki ve Cezai Sorumluluklar*, Seçkin Yayınları, Ankara 2011, s. 92; Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak*, 2012, s. 162; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 338; Serkan Açar & Evrim Sandal, s. 54-57.

2.3.2.2.1. Kanuni Süreler

TTK'nın 796. maddesinde¹⁷² ibraz sürelerinin ne olduğu gösterilmiştir. On günlük, bir aylık ve üç aylık olmak üzere, üç çeşit ibraz süresi öngörülmüştür. TTK'nın 796/1. maddesine göre; bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün, başka bir yerde ödenecekse bir ay içerisinde ibraz edilecektir. TTK'nın 796/2. maddesi uyarınca çekin, ödeneceği yer ile düzenleme yeri farklı ülkeler ise bunların aynı kıtada olup olmamalarına göre süre değişmektedir. Aynı kıtada ise bir ay içinde, farklı kıtada ise üç ay içerisinde çek, muhatap bankaya ibraz edilmelidir. Akdeniz'e sahili bulunan ülkelerin düzenleme ve ödeme yerlerinin aynı kıta gibi sayılacağı da TTK 796/2. maddede ayrıca belirtilmiştir.

TTK'nın 796/3. maddesinde ise bu sürelerin tespitinde, çek üzerinde düzenleme ve ödeme yeri olarak gösterilen yerlerin esas alınması gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Bu bakımdan düzenleme yeri olarak çekin fiilen gerçekte düzenlendiği yer değil, çek üzerindeki yazılı yer dikkate alınacaktır¹⁷³. Her ne kadar, Çek Kanununun 3/3. maddesi kapsamında muhatabın tüm şubelerine ibraz imkanı tanınmış ise de, sürelerin hesabında çekin ibraz edildiği yer değil, çekte yazan ödeme yeri esas alınacaktır¹⁷⁴. Çek üzerinde ödeme yeri açıkça gösterilmemiş ise TTK'nın 781. maddesi çerçevesinde ödeme yeri belirlenecektir. Buna göre, muhatap bankanın ticaret unvanının yanında yazılı yer, ticaret unvanının yanında birden fazla yer yazılmış ise ilk yazılan yer, ödeme yeri olarak kabul edilir. Ödeme yeri çekte belirtilmemiş ve muhatap bankanın ticaret unvanının yanında da bir yer gösterilmemiş ise ödeme yeri olarak muhatap bankanın merkezinin bulunduğu yer anlaşılacaktır.

---

¹⁷² - TTK, "MADDE 796 - (1) Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. (2) Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdenize sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdenize sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır. (3) Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı süreler, çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar."

¹⁷³ - Abuzer Kendigelen, *Makalelerim 3. Bası, Cilt I: (1986-2001)*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2018, s. 86; Fırat Öztan, 2018, s.231; Oğuz İmregün, *Kıymetli Evrak Hukuku: Genel Hükümler - Kambyo Senetleri - Makbuz Senedi - Varant*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2007, s. 129; Erdoğan Moroğlu, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler 8. Baskı*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2016, s. 510.

¹⁷⁴ - Oğuz İmregün, s. 129.

Uygulamada bankalar tarafından bastırılan çek yapraklarının üzerinde genellikle ödeme yeri için ayrı bir alan bulunmamakta ve keşide edenler de düzenleme esnasında çeker bir ödeme yeri yazmamaktadır¹⁷⁵. Ancak, Çek Kanunu 2/7. maddesi gereğince çek yapraklarında hesabın bulunduğu banka şubesinin adı yazılı olacağından, muhatabın ticaret unvanı yanında çeker bağlı hesabın yer aldığı şubenin il ve ilçe adı da bulunmaktadır¹⁷⁶. Bu bakımdan ödeme yeri konusunda herhangi bir problem yaşanmamakta, keşidecinin muhatap bankadaki çeker bağlı hesabının bulunduğu yer genellikle ödeme yeri olmaktadır¹⁷⁷.

Kanunda emredici nitelikte düzenlenmiş olduğundan, ibraz sürelerinin tarafların anlaşmasıyla dahi değiştirilmesi mümkün değildir. Taraflar arasında buna dair bir anlaşma olsun olmasın, çekin üzerinde ibraz süresine yönelik kayıtlar bulunması halinde, bu kayıtlar yazılmamış sayılır ve çekin geçerliliği bundan etkilenmez¹⁷⁸.

TTK'nın 796. maddesinde düzenlenen ibraz sürelerinin belirlenmesinde maddede yer alan “yer” kavramı hakkında doktrinde fikir birliği bulunmamaktadır. Kimi yazarlar, ibraz sürelerinin tespitinde “yer” kavramının sınırlarının “il olduğunu ileri sürerken¹⁷⁹, kimi yazarlar ise bu sınırın ilçe olması gerektiğini iddia etmiştir¹⁸⁰. Bazı yazarlar da, ibraz sürelerinin tespiti yapılırken il, ilçe veya büyükşehir belediyesi sınırları gözetilmeksizin yer kavramından düzenleyenin iradesinin esas alınması gerektiğini, keşideci il yerine özellikle ilçe yazmış ise bu iradesinin göz önünde bulundurulması gerektiğini söylemektedir¹⁸¹. Bir diğer görüş ise, yer olarak il veya Büyükşehir Belediyesi sınırlarının kabul edilmesi gerektiğini, şayet düzenleme yerinin il ya da Büyükşehir Belediyesi sınırları dışında kalan bir ilçe olarak belirtilmesi halinde farklı yer bulunacağını, ancak Büyükşehir yasası uyarınca

¹⁷⁵ - Şafak Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan Yer Kavramına \De Lege Lata\ ve \De Lege Ferenda\ Çözüm Önerileri”, *Bilgi Toplumunda Hukuk - Ünal Tekinalp'e Armağan Cilt I*, Beta Yayınları, İstanbul (2003), s. 800; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 184.

¹⁷⁶ - Şafak Narbay, “Yer Kavramına Çözüm Önerileri”, s. 800..

¹⁷⁷ - Seza Reisoğlu, *Çek*, s.202; Şafak Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası*, Beta Yayınları, İstanbul 1999, s. 35-36; Oğuz İmregün, s. 129; Abuzer Kendigelen, *Makalelerim*, s. 86.

¹⁷⁸ - Fırat Öztan, 1997, s. 1174.

¹⁷⁹ - Edip Şimşek, s. 451.

¹⁸⁰ - Fırat Öztan, 1997, s. 1168.

¹⁸¹ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 373.

Büyükşehirlerde belediye sınırının il sınırlarıyla eşleştirilmesine bağlı olarak, diğer tüm illerde de ödeme yerinin il sınırı olması gerektiğini dile getirmiştir¹⁸².

Uygulamada yargı kararları arasında da yer olarak bazen il, bazen ilçe, bazen il belediye gibi sınırların yer olarak değerlendirildiği, farklı yönde birçok karar bulunmaktadır¹⁸³.

Yer sorununa çözüm olarak doktrinde bazı yazarlar tarafından kanunda değişiklik yapılarak ülke içerisinde tek bir düzenleme getirilmesi gerektiği savunulmuştur. Bunlardan bazıları il sınırlarının esas alınarak 10 günlük ibraz süresinin hesaplanması gerektiğini ileri sürerken¹⁸⁴, bazıları ise Çek Kanununun muhatabın farklı şubelerine başvurma imkanı sağlaması karşısında ülke içinde tek bir ibraz süresinin belirlenmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir¹⁸⁵.

Bu konuda, ülke genelinde tek bir ibraz süresinin belirlenmesi açısından kanun değişikliğine gidilmesi kanaatimizce de uygun olacaktır. Çek Kanununda muhatabın farklı şubelerine de ibraz imkanı getirilmiş olması da göz önünde bulundurularak çek üzerinde yazan yer kavramında, ticari hayatın zora sokulmaması adına il sınırları kıstasının esas alınması ve il içindeki tüm şubelerin aynı yer kabul edilmesinin daha isabetli olacağı düşüncesindeyiz.

2.3.2.2.2. Sürelerin Hesabı ve Sonuçları

TTK'nın 796. maddesi çerçevesinde ibraz süreleri keşide günü olarak belirtilen tarihin ertesi gününden itibaren başlar. Buna bağlı olarak ileri tarihli çekler için ibraz süresi de haliyle fiilen gerçekte keşide edildiği tarihten değil, çek üzerinde yazılı bulunan tarihten itibaren başlatılacaktır.

Çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce veya kanuni ibraz süresinden sonra ibraz edilen çekler hakkında, karşılıksız çek değerlendirmesi

¹⁸² - Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 2017, s. 319.

¹⁸³ - Şener Güngör & Mustafa Kaya, *4814 Sayılı Kanunla Değişik Çek Suçları Açıklamalar - Kararlar - İlgili Mevzuat 2. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2004, s. 136/142; Sami Selçuk, *Çek Suçları Öğreti-Mevzuat-İçtihat*, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara 1993, s. 247; Gönen Eriş, *Çek Hukuku*, s. 766.

¹⁸⁴ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 214.

¹⁸⁵ - Korkut Özkorkut, "Çek Hukukunda İbraz Süreleri", *BATİDER*. C: XIX, S:2, (1997), s. 61; Şafak Narbay, "Yer Kavramına Çözüm Önerileri", s. 818.

yapılamaz¹⁸⁶. Dolayısıyla ileri tarihli çekler üzerindeki keşide tarihinden önce bankaya ibraz edilirse, bu çekler hakkında karşılıksız çek işlemi yapılamayacaktır¹⁸⁷.

Keza, Çek Kanununun geçici 3. maddesinin 5. fıkrasında 31.12.2020 tarihine kadar üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazının geçersiz olduğu belirtilmiştir. Çek Kanununun 3. maddesinin 8. fıkrası uyarınca, yazılı bulunan keşide tarihinden önce ibraz edilen çek hakkında kısmen veya tamamen karşılıksız çıkması durumunda, yasal takip başlatılamayacaktır¹⁸⁸.

İbraz sürelerinin geçirilmesi durumunda, hamil artık kambiyo hukukuna dayalı olarak takip yapamayacaktır¹⁸⁹. Ancak bu durumda hamilin sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak dava açması ya da temel ilişkiye giderek alacağını istemesi mümkündür¹⁹⁰. Yine süresini kaçırmış olan hamilin, Çek Kanununda düzenlenen cezai yaptırımlara başvurma hakkı da bulunmayacaktır.

İbraz süresi ile ilgili bir başka husus da TTK'nın 799. maddesine göre ibraz süresi geçtikten sonra, şayet keşideci cayma hakkını kullanmamış ise muhatap banka süresi geçmiş olsa da çekin ibrazı halinde bu bedeli ödeyebilir. Ancak çekin karşılığı bulunmuyor ise artık banka "karşılıksızdır" işlemi yapamayacaktır. İbraz süresi geçmiş bir çek için muhatapın "karşılıksızdır" işlemi yapmış olması, düzenleyene muhatap bankaya karşı maddi manevi tazminat talebi ile dava açma hakkı sağlayacaktır¹⁹¹.

İbraz süresi geçirilmiş bir çekin ciro edilmesi, TTK'nın 793. maddesine göre yapılan işlemi, artık bir ciro olarak değil alacağın temlikine dönüştürecektir. Süresinde ibraz edilmemiş çek, kambiyo senedi vasfını kaybedecek ve adi havale haline gelerek¹⁹² temel ilişkiyi ispata yönelik delil başlangıcı sayılabilecektir¹⁹³.

---

¹⁸⁶ - AYTEKİN ÇELİK, s. 438.

¹⁸⁷ - MUHARREM GENÇTÜRK, "ÇEK KANUNU'NDA DÜZENLENEN YENİ SİSTEME GÖRE İLERİ TARİHLİ ÇEKLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME", *EÜHFD*, C: 15, S: 1-2, (2011), s. 125.

¹⁸⁸ - ŞABAN KAYIHAN & MUSTAFA YASAN, s. 98.

¹⁸⁹ - FIRAT ÖZTAN, 1997 s. 1169; REHA POROY & ÜNAL TEKİNALP, 2013, s. 302; ABUZER KENDİGELLEN, *ÇEK*, 2007, s. 221; HASAN PULAŞLI, *Kıymetli Evrak*, 2018, s. 309.

¹⁹⁰ - REHA POROY & ÜNAL TEKİNALP, 2013, s. 302.

¹⁹¹ - AGE, s. 302.

¹⁹² - REHA POROY & ÜNAL TEKİNALP, 2013, s. 303; ERHAN GÜNAY, *Uygulamalı Çek Rehberi. 7. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 127.

¹⁹³ - HASAN PULAŞLI, *Kıymetli Evrak*, 2018, s. 307.; FIRAT ÖZTAN, 1997, s. 878.

Süresinde ibraz edilmemiş çek hakkında kambiyo senedine dayalı icra takibi başlatılmış ise bu takip de iptal edilecektir¹⁹⁴. Zira Yargıtay kararlarına göre kambiyo senedi vasfı kaybedilmesi nedeniyle ibraz süresi geçirilmiş çek hakkında, kambiyo senedine dayanılarak takip yapılamayacağı gibi başlatılmış bir takip varsa da bu takip iptal edilmelidir¹⁹⁵.

2.3.2.2.3. İbraz Süresinin Hukuki Niteliği

İbraz süresi hukuken zaman aşımı süresi niteliğinde olmayıp hak düşürücü süredir¹⁹⁶. Dolayısıyla bu süreler geçirilmiş ise yargı mercilerince, bu durum re'sen dikkate alınacak ve çekin kanuni sürede ibraz edilmediği her zaman ileri sürülebilecektir¹⁹⁷.

İbraz sürelerine ilişkin TTK'nın 796. maddesi emredici mahiyette olup, tarafların anlaşmış olsalar dahi bunun aksine bir tasarrufta bulunmaları mümkün değildir¹⁹⁸. Buna aykırı düzenlemeler yok hükmünde olup, bu kayıtlar yazılmamış kabul edilir¹⁹⁹. Diğer taraftan her ne kadar böyle ise de, ileri tarihli çek keşidesi yoluyla sürelerin uzatılması veya geçmiş tarihli çek tanzimi yoluyla sürenin kısaltılması uygulamada mümkündür²⁰⁰.

Yargıtay kararlarında, mücbir sebep veya başka bir devletin mevzuatındaki farklar nedeniyle ibraz süresinin değiştirilebileceği kabul edilmektedir²⁰¹. Ancak

¹⁹⁴ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s. 303;

¹⁹⁵ - Yargıtay 12. HD., E. 2016/19503, K. 2017/11471, T.26.9.2017; Yargıtay 12. HD, E. 2017/3424 K. 2017/8899, T. 6.6.2017; Yargıtay 12. HD., E. 2014/18266, K.. 2014/24461, T. 21.10.2014; Yargıtay12. HD., E. 2001/9343, K. 2001/10169, T. 7.6.2001,

¹⁹⁶ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 220; Fahiman Tekil, s. 207; Fırat Öztan, 1997, s. 1167

¹⁹⁷ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 220.

¹⁹⁸ - Şafak Narbay, *Çekten Cayma*, s. 40; Yaşar Karayalçın, s. 292; Faruk Erem, Turgut Kalpsüz & Gürkan Çelebican, s. 100; Fırat Öztan, 1997, s. 1175;

¹⁹⁹ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2018, s. 326.

²⁰⁰ - Mehmet Bahtiyar, "5941 sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Tarihli Çek", *Makaleler III*, Beta Yayınları, İstanbul (2014), s. 378; Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 376; Oğuz İmregün, s. 127.

²⁰¹ - Yargıtay 12. HD., 23.02.2007, E. 2007/70, K. 2007/3123.

"İcra takibinin dayanağı olan 06.01.2006 keşide tarihli çek, hamil G. E. 'ın 23.12.2005 tarihinde ölümü ile Cumhuriyet Savcılığınca 28.12.2005 tarihinde Tereke Hâkimliğine teslim edildiği ve aynı gün Ankara 3.Sulh Hukuk Mahkemesinin 2005/40 Tereke sayılı dosyasından tereke tespitinin yapılarak mahkeme kasasında muhafazaya alındığı, icra takibini yapan G. E. mirasçılarının talebi üzerine 17.01.2006 tarihinde çekin kendilerine teslim edildiği, 23.01.2006 tarihinde de bankaya ibraz edildiği anlaşılmıştır. TTK'nun 723. maddesi uyarınca 'Kanunen muayyen olan müddetler içinde çekin ibrazı veya protesto yahut buna muadil tesbitin yapılması; bir devletin mevzuatı veya herhangi bir mücbir sebep gibi aşılması imkânsız bir mâni yüzünden mümkün olmamışsa bu muameleler için muayyen olan müddetler uzar. ' Somut olayda takip dayanağı çekin tereke hâkimliğince muhafazaya alınmış olması bu madde düzenlenen mücbir sebeplerden kabul edilmelidir. "

mücbir sebebin kalkmasından sonra kişinin gecikmeden muhataba çeki ibrazı şarttır. Hamilin veya yetkilisinin kendi durumundan kaynaklı hallerin mücbir sebep sayılamayacağı ise TTK'nın 811. maddesinde belirtilmiştir.

2.3.2.3. İbraz Eden Hamil

Karşılıksız çek fiilinin oluşabilmesi için Çeki süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz eden kişinin “meşru hamil” olması gerekir. Ancak yetkili bir hamilce ibraz edilen çekin ödenmemesi durumunda karşılıksız çek söz konusu olabilecektir.

Meşru hamil, muhatap tarafından TTK m. 646 ve 790 hükümleri çerçevesinde tespit edilecektir. Aynı durum çekin takas odasına ibrazı halinde de geçerlidir²⁰². Muhatap banka çalışanı, çek üzerinde varsa ciro silsilesini ve meşru hamil görünen kişi ile ibraz edenin aynı kişi olup olmadığını kimlik kontrolüyle inceleyip araştırmak zorundadır²⁰³. Ciro silsilesinin bozuk olması durumunda veya çekin meşru hamil tarafından muhatap bankaya ibraz edilmemiş olması halinde “karşılıksızdır” işlemi yapılamaz. Buna rağmen bir şekilde “karşılıksızdır” işlemi yapılmış olsa dahi, hakkında “karşılıksızdır” işlemi yapılan çekle ilgili olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilemeyecektir.

2.3.2.3.1. Nama Yazılı Çekler

TTK'nın 655. maddesi uyarınca nama yazılı çeklerde, muhatap ancak çekin hamili olan ve üzerinde adı bulunan kişi ya da bu kişinin yetkilendirdiği kişiye ödeme yapılabilir. Bu şartlar gerçekleşmeden çek ödenmemelidir. Buna bağlı olarak gerçekleşen ödenmeme halinde karşılıksız çekin oluşmasından bahsedilemez. Zira muhatap bankaya müracaat eden kişinin gerçek hamil olmaması durumunda banka ödeme yapmamalıdır²⁰⁴.

Nama yazılı çeklerin başka kişi tarafından tahsili ancak o kişiye yetkili hamil tarafından verilecek buna dair vekâletname sureti ile olabilir²⁰⁵. Yargıtay'a göre

²⁰² - Fırat Öztan, 2012, s. 310; Senem Ülküm Keskin, s. 93.

²⁰³ - Fırat Öztan, 2012, s. 310-311; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukununun Esasları 3. Bası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 361.

²⁰⁴ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 377.

²⁰⁵ - Seza Reisoğlu, *Çek*, s. 191.

nama yazılı bir çekin ciro yoluyla devri mümkün değildir²⁰⁶. Dolayısıyla hamil tahsil cirosu yaparak çeki devredemeyecektir²⁰⁷.

2.3.2.3.2. Emre Yazılı Çekler

TTK'nın 801. maddesi uyarınca emre yazılı çeklerde düzgün bir ciro zincirinin mevcudiyeti, şeklen yetkili hamili belirleyecektir. Buna bağlı olarak, emre yazılı çekin ödenebilmesi için ciro silsilesinde ibraz eden kişinin şeklen yetkili hamil olması gerekir²⁰⁸. Dolayısıyla bu tip çeklerde muhatabın, nama yazılı çeklerde olduğu gibi hamilin gerçek alacaklı olup olmadığını araştırması gerekmemektedir. Cirolar arasında düzgün bir bağın bulunup bulunmadığını incelemek muhatap banka için yeterli olacaktır. Ayrıca bankanın, cirantaların imzalarına yönelik araştırma mükellefiyeti de bulunmamaktadır²⁰⁹.

2.3.2.3.3. Hamiline Yazılı Çekler

Hamiline düzenlenen çeklerde yetkili hamil, çeki elinde bulunduran kişidir²¹⁰. Bu çeklerin devri salt olarak zilyetliğin intikali ile tamamlanır. Uygulamada her ne kadar bu devir sırasında ciro yapıldığı görülüyor ise de, hamiline yazılı çekin, ciro ile emre yazılı hale dönüştürülmesi mümkün değildir. TTK'nın 791. maddesine göre bu işlem cirantayı sorumlu kılmaya yarar. Hamiline yazılı çekin ciro edilmesinin teminat fonksiyonu bulunduğu, temlik ve teşhis fonksiyonu ise olmadığı kabul edilmiştir²¹¹. Yargıtay kararlarına göre hamiline yazılı çekler, ciro varsa ciro

---

²⁰⁶ - Yargıtay 12. HD. 17.6.1980, E. 3902, K. 5254

"...senet takibi yapan bankaya beyaz ciro ile devredildiğinden, yasanın hükümlerine aykırı olarak yapılan bu muameleden dolayı bankanın gerçek hamil olarak kabul edilmemesi gerekir."

²⁰⁷ - Celal Göle, *Çek*, s. 105.

²⁰⁸ - Şafak Narbay, *Çekten Cayma*, s. 43.

²⁰⁹ - Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak*, s. 458; Murat Alışkan, *Kambiyo Senetlerinde Temlik Cirosu*, Yayılım Yayınları, İstanbul 1998, s. 269; Erhan Günay, *Cirolu Çeklerde Yetkili Hamil 3. Bası*, Seçkin Yayınları, Ankara 2015, s. 40.

²¹⁰ - Gönen Eriş, *Kıymetli Evrak ve Taşıma*, s. 701-702 (Yargıtay 11. HD, 27.02.1986, E. 450, K. 1038)

"Hamiline yazılı senetler sadece teslim ile tedavül ettiğinden çeki elinde bulunduran kişi o çekin meşru hamili sayılır."

²¹¹ - Hüseyin Ülgen vd., s. 259.; Murat Alışkan, "Teori ve Uygulamada Kambiyo Senetlerinde Lehtar Unsuru: Lehtar Unsurunun Hukuki Niteliği, Eksikliğin Sonuçları, Lehtarın İşletme Adı Yazılarak Gösterilmesinin Sonuçları", *LHD*, S: 97 (2011), s. 119.

zincirinin sıhhatine bakılmayıp²¹², çeki elinde bulunduranın yetkili hamil olduğu kabul edilecektir.

2.3.2.4. Çekin Karşılığının Bulunmaması

Karşılıksız çek için, ibraz edildiği anda muhatap bankanın çekle ilgili hesabında yeterli karşılık bulunmaması nedeniyle, çek bedeli ödenememiş olmalıdır. Çekin karşılıksız sayılması için en önemli şart ödenmemiş olmasıdır. Karşılık bulunduğu halde, banka tarafından başka bir sebeple ödeme yapılmaması durumunda karşılıksız çek bulunmayacağı²¹³ gibi banka tarafından hesapta yeterli karşılık bulunmamasına rağmen düzenleyene kredi açılarak hamile ödeme yapılması halinde de karşılıksız çek oluşmayacaktır²¹⁴. Dolayısıyla hamilden, çekten veya muhatap bankadan kaynaklanan başkaca sebeplerden ötürü çek ödenememiş ise bu durumda da karşılıksız çekin varlığından bahsedilemez. Yine çekin unsurlarından birinin noksan olduğu muhatap banka tarafından ileri sürülerek ödeme yapılmamış ise ve aslında bu unsurda bir sakatlık bulunmasa bu durumda da karşılıksız çek oluşmaz²¹⁵.

Diğer taraftan kimi zaman hesapta karşılık bulunsa bile bazı durumlarda muhatap bankanın çek bedelini ödemesi mümkün değildir. Hesap üzerinde bir ihtiyati haczin veya tedbirin varlığı, hesaptaki karşılığın banka yahut üçüncü bir kişi lehine rehin edilmiş olması, TTK m. 757 kapsamında mahkemece ödeme yasağı kararı verilmesi gibi durumlarda çek bedelinin ödenmesi söz konusu olmayacaktır.

TTK'nın 808. maddesinde “*çekin ödenmemiş olduğu ve ödememe hali*” ifadelerine yer verilmiştir. Bu nedenle çekte sadece karşılığın bulunmaması değil, çeki bağı hesap üzerinde, ihtiyati haciz, tedbir veya banka ya da 3. kişiler lehine rehin bulunması ya da mahkemeden ödeme yasağı alınması durumuna bağlı olarak çek tahsil edilemiyorsa hamil başvurma hakkını kullanabilecektir²¹⁶.

²¹² - Erhan Günay, *Yetkili Hamil*, s. 42 (Yargıtay 12. HD., 28.03.1995, E.1559, K. 2668).

“*TTK m. 703 hükmüne göre hamile yazılı bir çek üzerine yapılan ciro, cırantayı müracaat hakkına dair hükümler gereğince sorumlu kılsa da senedin niteliğini değiştirerek onu emre yazılı bir çek haline getirmez. Bu madde uyarınca hamiline yazılı çeklerde ciro silsilesine bakılmaz. Çekten doğan alacak teslim ile hamile geçmiş olduğundan borçlunun, alacaklının yetkili hamil olmadığına dair itirazının reddine karar vermek gerekir.*”

²¹³ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 257.

²¹⁴ - Senem Ülküm Keskin, s. 137.

²¹⁵ - AYTEKİN ÇELİK, s. 439.

²¹⁶ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 283.

Çek karşılığının yukarıda belirtilen bu sebeplerle ödenemediği durumlarda, “karşılıksızdır” işleminin yapılıp yapılamayacağı ve karşılıksız çeke ilişkin yaptırımların uygulanıp uygulanmayacağı hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Bazı yazarlar, hesapta karşılık bulunmasına rağmen çek hesabı üzerindeki bir ihtiyati tedbirin veya haczin varlığı, hesaptaki karşılığın banka yahut üçüncü bir kişi lehine rehnedilmiş olması veya mahkemece ödeme yasağı kararı verilmesi gibi bir sebeple ödenmemesi durumunda “karşılıksızdır” işlemi yapılmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Sadece çekin arkasına ödenmeme sebebinin açıklanarak “ödenmemiştir” yazılacağını, “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun oluşmayacağını iddia etmişlerdir²¹⁷.

Kimi yazarlar ise keşidecinin rızası hilafına çekin elinden çıkması durumunda, mahkemeden çekin ödenmemesine ilişkin ihtiyati tedbir kararı alındığı hallerde, hesapta yeterli karşılık bulunsun veya bulunmasın, çekin ödenmemesi sebebiyle “karşılıksızdır” işlemi yapılmaması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu durumda karşılıksız çekin sonuçlarının oluşmayacağını, İhtiyati tedbir kararının hamile yüklenebilecek bir hukuka aykırılık veya kusur nedeniyle verilmiş olması durumunda “karşılıksızdır” işlemi yapılması gerektiğini savunmuşlardır²¹⁸. Şayet çek hesabında yeterli karşılık bulunmasına rağmen hesap üzerinde, sahibinin başka bir borcundan dolayı haciz bulunması nedeniyle ödeme yapılamaması halinde, ibraz edilen çekle ilgili olarak karşılıksızdır işleminin yapılması gerektiği dile getirilmiştir²¹⁹.

Diğer tarafından banka hesabında karşılık bulunmasına rağmen ödeme yapılmaması halinde bankanın çekin karşılıksız kalmasından kaynaklanan garanti tutarı ödeme yükümlülüğü bulunmayacaktır²²⁰.

²¹⁷ - Seza Reisoğlu, *Çek*, s. 354.

²¹⁸ - İzzet Özgenç, 2018, s. 128.

²¹⁹ - Age, s. 138.

²²⁰ - Seza Reisoğlu, *Çek*, s. 252 (Yargıtay 11. HD. 15.03.2017, E. 2016/1304, K. 2017/1532).

“Muhatap bankanın her çek yaprağı için belli miktarda yasal garantisi bulunduğu, bankanın çek yaprağından sorumlu tutulabilmesi için çekin zorunlu unsurları havi geçerli bir çek olması, ibraz süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilmiş olması ve ibrazda çekin karşılığının olmaması gerekir. Çek karşılığı olmadığından değil de örneğin rehin, haciz, tedbir, ödeme yasağı gibi hallerin varlığı nedeniyle ödenmemiş ise artık bankanın ödeme yükümlülüğü de doğmayacaktır. Somut olayda, davalı banka çekin keşidecisi olan müşterisinin iflas erteleme davası nedeniyle hesaplarına tedbir konulduğunu ileri sürerek çeke bu yönde şerh koyduğuna ve tedbirin kalktığı da tespit edilemediğine

2.3.2.5. Karşılıksızdır İşleminin Yapılmış Olması

Karşılıksız çekin oluşabilmesi için hamil, muhatap bankaya ibraz süresi içerisinde başvurmalı ve çek karşılığının bulunmadığına dair bir tespit yaptırmalıdır. TTK'nın 808. maddesine göre bu tespit; noter eliyle protesto çekilerek, takas odasının yazılı bildirimini veya muhatap bankanın "karşılıksızdır" kaydıyla yapılabilir²²¹. Muhatap banka tarafından yapılacak olan "karşılıksızdır" işlemi, Çek Kanununun 3. maddesi çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

Karşılığın bulunmadığının tespiti, hamilin bu yönde talepte bulunması üzerine yapılacaktır. Bankaya başvuran hamil, diğer tüm şartlar bulunmasına rağmen salt ilgili hesapta karşılığın bulunmaması nedeniyle ödeme alamıyorsa, banka görevlileri hamilin talebi üstüne ibraz edilen çek için "karşılıksızdır" kaydını düşmelidir. Hamilin muhatap bankada karşılığı bulunmayan çek için herhangi bir müracaatta bulunmaması halinde ise karşılıksız çeke dair bir tespit yapılmamış olacak ve karşılıksız çek hükümleri uygulanmayacaktır. Zira hamil dilerse, çekin karşılığı bulunmasa da karşılıksız çek işlemi yaptırmayabilir²²².

Hamilin talepte bulunması üzerine muhatap banka ibraz edilen çekle ilgili olarak hamile "karşılıksızdır" işleminin yapılmasını isteyip istemediğini sormalıdır²²³. Hamil "karşılıksızdır" işleminin yapılmamasını ve sadece ibraz tarihinin yazılmasını talep edebilir. Ancak hamil, ibrazdan vazgeçerek çeke ibraz tarihini yazdırmadan da çekini geri alabilir²²⁴.

Çek Kanununun 3. maddesinin 3. fıkrası uyarınca "karşılıksızdır" işlemi, muhatap bankanın hamile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olacaktır. Bankanın yasal olarak ödeyeceği bedel, çek tutarından fazla ise çek karşılıksız çıksa dahi banka çekin tüm bedelini ödemelidir. Ödeme yapılan bu çek için "karşılıksızdır" işlemi de yapılamayacaktır²²⁵.

---

göre, davalı banka çek yaprağı başına ödemesi gereken güvence bedel tutarını ödemekle yükümlü olmayacağından davanın reddi gerekirken kabulüne karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir. "

²²¹ - AYTEKİN ÇELİK, s. 433.

²²² - HASAN PULAŞLI, *Kıymetli Evrak*, 2013, s. 377-378; FIRAT ÖZTAN, 2012, s. 307; ABUZER KENDİGELEN, *Çek*, 2007, s. 343-344; SERKAN AĞAR & EVRİM SANDAL, s. 57-59.

²²³ - SEZA REİSOĞLU, *Çek*, s. 262.

²²⁴ - AGE, s. 262.

²²⁵ - BURSA BAM 5. CD, 25.06.2019, E.2018/4739, K.2019/1581.

"...gerekçede karşılıksız kalan bedel denerek bankanın ödemek zorunda olduğu bedel düşülmeden çek bedeli üzerinden ceza tayin edilerek..."

Aynı şekilde hesapta bulunan kısmi karşılıkla birlikte bankanın sorumlu olduğu tutar çek bedeline yetiyorsa yine “karşılıksızdır” işlemi yapılamaz²²⁶.

Karşılıksız işlemi yapılırken çekin arka yüzüne ibraz tarihi, hesap durumu bankanın kanunen yükümlü olduğu ve hamile ödediği tutar ile ibraz edenin adı soyadı yazılır. Hamil tüzel kişilik adına başvurmuşsa bu durum da ayrıca belirtilir. Çek Kanununun 3. maddenin 4. fıkrası uyarınca banka tarafından yükümlü olunan ve ödenen tutar mahsup edildikten sonra kalan kısım açıkça belirtilerek sadece bu kısım için karşılıksızdır işlemi yapılır. Hamil bu işlemi imzalamalıdır. Hamil imzalamak istemez ise karşılıksız işlemi yapılmayacaktır²²⁷.

Takas odasına ibraz edilmiş çekin karşılıksız olması halinde²²⁸, karşılıksızdır işleminin yapılabilmesi için muhatap banka dışındaki banka, çeki tahsil cirosu veya temlik cirosu ile devralmış olacağından, “karşılıksızdır” işleminin yapılmasına izin ve imza vermeye yetkilidir²²⁹. Takasa ibraz için çeki devralan banka, bu işlem için çek hamilinden yazılı yetki de alabilir²³⁰. Ancak Çek Kanununun 8/3. maddesi çerçevesinde, sadece çek bilgileri üzerinden bankalar arası takas odası aracılığıyla elektronik olarak muhatap bankaya ibraz edilen çekin karşılıksız olması durumunda, bu çekin ayrıca muhatap bankaya fiziki olarak da ulaştırılarak yazdırılması gerekir²³¹.

Çekin tahsili için muhataba süresinde başvuran hamil, hesapta hiç karşılık bulunmaması halinde, bankanın yükümlü olduğu tutarın kendisine ödenmesini kabul edebileceği gibi isterse bu tutarı kabul de etmeyebilir. Her iki durumda da çek

²²⁶ - Özgür Çatıkkaş & Hüsamettin Duran, “5941 Sayılı Çek Kanununda Bankaların Yükümlülükleri”, *MFYD*, Y: 26 S: 95 (2012), s. 47.

²²⁷ - Fırat Öztan, 2012, s. 307; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 2013, s. 376-377; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 343-344.

²²⁸ - İstanbul BAM 14. CD, 24.06.2019, E.2018/2103, K.2019/1832.

“İlk derece mahkemesinde yapılan yargılamada, müşteki tarafından çekin takas sistemine ibrazında “karşılıksızdır” işlemi yapılmışsa da çek hesabının bulunduğu ...bank'a banka sorumluluk bedelinin tahsili için ibraz olunduğunda bankanın çek üzerindeki imza ile bankanın uhdesindeki keşideci imzalarının uyuşmadığına dair çek arkasına şerh verildiği, bu nedenle işlem yapılmadığı gerekçesiyle sanık hakkında beraat kararı verilmiştir.

Çek üzerinde müşteki tarafından ibraz süresi içerisinde çekin bankaya ödenmek üzere ibraz edildiği ve karşılıksız bulunduğu tespit edilmiştir. Suça konu çek yönünden kayıp, çalıntı benzeri bir iddiada bulunmamakta olup ibraz tarihinde karşılıksız kaldığı anlaşılacakla ilk derece mahkemesince verilen beraat kararı kaldırılarak, çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı kadar sanık hakkında adli para cezasına hükmetmek gerekmiştir.”

²²⁹ - Seza Reisoğlu, *Çek*, s. 216.

²³⁰ - Age, s. 216.

²³¹ - Mehmet Özdamar, “Çek Kanununda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme”, *GÜHFD*, C: 6, S: 1-2, (2002), s. 124-125.

yaprağının ön ve arka yüzü fotokopi çekilerek çekin aslı imza karşılığı hamile teslim edilir. Karşılıksız kalan kısım kadar da karşılıksızdır işlemi yapılır²³².

Süresinde çeki ibraz eden hamile, çek hesabında kısmi karşılık bulunması ve bankanın yükümlü olduğu tutarı ödemesi halinde, ödenmeyen kısım için karşılıksızdır işlemi yapılır. Çekin arkalı önlü alınan fotokopisi onaylanarak hamile teslim edilirken, çek aslı bankada muhafaza edilir. Şayet hamil mevcut olan kısmi karşılığı ve bankanın yükümlü olduğu tutarı kabul etmezse hamil, kısmi ödemeyi kabul etmediği kısım için başvuru hakkını kaybedecektir. Bu takdirde banka çekin fotokopisini alarak aslını imza karşılığı hamile iade edecektir. Ne var ki hamil reddettiği kısmi karşılık için müracaat borçlularına gidemeyeceği gibi bu kısma yönelik olarak temerrüt faizi ve komisyon alacaklarını da keşideciden isteyemeyecektir²³³.

---

²³² - İzzet Özgenç, *Çek Kanunu 5. Bası*, Seçkin Yayınları, Ankara 2012, s.51.

²³³ - Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 506.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KARŞILIKSIZ ÇEKE BAĞLI BAŞVURMA HAKKI VE MUHATAP BANKANIN SORUMLULUĞU

3.1. Başvurma Hakkı

3.1.1. Genel Olarak

6762 sayılı eski TTK'da düzenlenen müracaat hakkı, TTK m. 808 hükmünde hamilin başvurma hakları olarak düzenlenmiştir. Süresi içinde ibraz edilen çekin kısmen veya tamamen karşılıksız kalması halinde, çekin ödenmemesi sebebiyle sorumlu olanlara karşı, hamil ve çek bedelini ödeyen başvuru borçluları başvuru hakkına sahiptir. Bu hak, kambiyo hukukuna dayalı temel ilişkiden bağımsızdır²³⁴.

TTK m. 808'de "çekin ödenmemiş" olduğu halde başvuru hakkının kullanılabilmesi belirtilmiş ise de; her ödenmeme durumunda bu hak kullanılamayacaktır. Çekin geçerli olmaması durumunda başvuru hakkı bulunmamaktadır²³⁵. Hamil, bankadan çeki tamamen veya kısmen tahsil edemediğinde, çek bedelini tahsil edebilmek için başvurma hakkını kullanarak keşideci, ciranta ve avalistlere yönelebilir. TTK'nın 808. maddesinde hamilin başvuru hakkını kullanabilmesi için çekin kanuni süresinde ibraz edilmiş olması ve karşılıksız kalan kısmı için kanuni usullerle ödememeyi tespit ettirmesi gerektiği belirtilmiştir²³⁶. Yine bunun için hamilin meşru hamil olması şarttır²³⁷.

²³⁴ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 292.

²³⁵ - Age, s. 293.

²³⁶ - Yargıtay 12. HD., 5.10.2017, E. 2017/6364, K. 2017/11957

"Çekin süresinde muhatap bankaya ibraz edildiği, ibraz günü de gösterilmek suretiyle çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla tespit edilmelidir. Aksi takdirde alacaklı müracaat hakkını kaybeder."

²³⁷ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 293.

3.1.2. Başvurma Hakkının Maddi ve Şekli Şartları

Hamilin müracaat hakkını kullanabilmesi için kanunda aranan bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Bunlar maddi ve şekli şartlar olarak iki ayrı kısımda ele alınacaktır.

3.1.2.1. Maddi Şartlar

Alelade (normal) çeklerle, TTK'nın 806 ve 807. maddelerinde düzenlenen mahsup çeklerinin durumu farklılık arz etmektedir²³⁸.

3.1.2.1.1. Normal Çekler Bakımından

Normal çeklerde muhatap bankaya çekin ibraz edilmiş olmasına rağmen kısmen veya tamamen çek bedelinin ödenmemiş olması, başvuru hakkının doğması için gerekli ve yeterlidir²³⁹.

3.1.2.1.2. Mahsup Çekleri Bakımından

Mahsup çeklerinde ise TTK'nın 806. ve 807. maddelerinde belirtilen şartların gerçekleşmesi aranacaktır. Buna göre muhatap iflas etmiş veya ilama bağlanmamış olsa dahi ödemekten kaçınmışsa da aleyhine yapılan takipler sonuçsuz kalmışsa, muhatap banka kayıtsız ve şartsız şekilde çeki alacak olarak hesaba almıyorsa, ödeme yerindeki takas odası çekin hamilin borçlarını ödeme kabiliyeti taşımadığını belirtmesi durumunda maddi şart sağlanmış olur²⁴⁰.

Bu kapsamda TTK m. 806 hükmüne göre, hesaba geçirilmek üzere düzenlenen bir çekin hamili muhatap iflas etmiş veya bir ilamla ispatlanmamış olsa bile ödemelerini tatil etmiş veya aleyhine yapılan herhangi bir icra takibi semeresiz kalmışsa, çek bedelinin nakden ödenmesini muhataptan istemesine rağmen muhatap bankanın ödememiş olması gereklidir.

Yine TTK m. 807 hükmüne göre, hesaba geçirilmek üzere düzenlenen bir çekin hamilinin, muhatap bankanın çek bedelini kayıtsız ve şartsız bir alacak olarak hesaba geçirilmekten kaçındığını ispat etmesi veya hesaba geçirilmek üzere düzenlenen bir çekin hamilinin ödeme yerindeki takas odasının, bu çekin, hamilin

²³⁸ - Gönen Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1189.

²³⁹ - Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku 21. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2017, s. 305.

²⁴⁰ - Aytekin Çelik, s. 434.

borçlarına mahsup edilmek kabiliyetini haiz olmadığını beyan etmiş bulunduğunu ispatlaması lazımdır.

3.1.2.2. Şekli Şartlar

Hamilin başvuru hakkını kullanabilmesi için, çekin süresi içerisinde ibraz edilmesi ve ibraza rağmen ödeme yapılmadığının TTK'nın 808. maddesinde sayılan yollarla tespit ettirilmesi gerekir²⁴¹.

3.1.2.2.1. Muhataba Süresi İçerisinde İbraz

Başvuru hakkını kullanabilmesi için öncelikle hamilin çeki süresi içerisinde muhataba ibraz etmesi gerekir. Süresi içerisinde başvuruda bulunmayan hamilin keşideci dahil tüm müracaat borçlularına başvuru hakkı bulunmayacaktır²⁴².

Çek Kanununda ileri tarihli çeklerle ilgili 31/12/2020 tarihine kadar düzenleme tarihinden önce çekin ibrazının geçersiz kılınmasıyla fiilen vadeli çek durumu oluşturulmuş sayılabilir. Bu çekler için Çek Kanunu, muhatap bankaya ibrazı geçersiz kılmakla hamil, ancak çek keşide tarihi olarak belirtilen süreden itibaren çeki ibraz edebilecek ve bu süre içerisinde çek karşılıksız kalmış ise hamilin başvuru hakkı doğacaktır. Çek Kanununa göre ileri tarihli çeklerde daha önceden hamil çeki bankaya ibraz etse ve hatta arkasına bu durum kayıt edilmiş olsa dahi açık hüküm karşısında bu ibrazın yapılmamış olduğu kabul edilecektir²⁴³.

3.1.2.2.2. Çekin Süresinde Ödenmediğinin Tespit Ettirilmesi

Hamil süresi içerisinde muhataba başvurmasına rağmen çekin karşılıksız olması nedeniyle tahsil edememiş ise bu durum TTK'nın 808. maddelerindeki usullerle tespit edilmelidir. Böyle bir tespitin yapılmış olması hamilin başvuru hakkının şekil şartı sayılmıştır²⁴⁴. Bunlar resmi bir protesto, muhatap bankanın ibraz gününde belirterek yapmış olduğu tespit beyanı ve takas odasının süresinde teslimine rağmen çekin ödenmediğini bildiren yazısı şeklinde üç durum olarak sınırlı sayıda belirtilmiştir. Bunlar dışında başkaca bir tespit yöntemi bulunmamaktadır²⁴⁵.

²⁴¹ - Hüseyin Ülgen vd., s. 280.

²⁴² - Ali Bozer & Celal Göle, 2017, s. 392

²⁴³ - Seza Reisoğlu, "Yeni Çek Kanunu ve Başlıca Uygulama Sorunları", *BD*, S: 26, s. 30.

²⁴⁴ - Gönen Eriş, *Kıymetli Evrak*, s. 1189.

²⁴⁵ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 287.

Tespit işleminin de ibraz süresi içerisinde yapılması gerekir. Ancak çekin ibrazı, ibraz süresinin son gününde yapılmış ise TTK'nın 809. maddesi uyarınca tespit bir sonraki iş günü içerisinde yapılabilir²⁴⁶. Ancak mücbir sebepler nedeniyle ibraz ve buna bağlı olarak tespit yaptırılmamış ise poliçeye dair hükümler kanunu yollaması ile çek içinde uygulanacaktır. Ne var ki bunun uygulanabilmesi için de mücbir sebebin TTK'nın 811. maddesi uyarınca 15 günden fazla sürmesi gerekir²⁴⁷.

Elindeki çeki süresinde muhataba ibraz etmeyen veya yine süresinde çekin ödenmediğini usulü çerçevesinde tespit ettirmeyen hamil, müracaat borçlularına başvurma hakkından yararlanamayacaktır²⁴⁸. Başvuruda bulunulmaması müracaat hakkını ortadan kaldıracak ancak çek, delil başlangıcı olarak kabul edilebilecektir²⁴⁹. Bu halde hamilin artık kambiyo hukukuna dayalı olarak takibat yapması mümkün olmayıp, hamil sadece TTK m. 732 hükmünde belirtilen sebepsiz zenginleşme yoluna gidebilecek²⁵⁰ veya asıl ilişkiye bağlı olarak hukuki haklarını kullanabilecektir.

3.1.2.2.2.1. Ödememe Protestosu İle Tespit Ettirilmesi

TTK m. 808 uyarınca Çekin ödenmeme durumu resmi bir belge ile tespit ettirebilir. Çekin ödenmemesinin tespit edileceği bu belge, ödememe protestosu olarak kabul edilir. TTK'nın 818/1-ı. maddesinin göndermesiyle TTK m. 715 gereğince ödememe protestosu noterce tanzim edilecektir.

TTK'nın 716. maddesine göre protestoda, protestoyu çeken ve protesto çekilen kişilerin adları ve ticaret unvanları, protesto çekilen kişinin taahhüdünü yerine getirmeye davet edildiği halde bunu ifa etmediği veya bulunamadığı ya da ticaret yerinin yahut konutunun belirlenmediğine dair şerh ile davet teşebbüsünün sonuçsuz kaldığı yer ve güne ait bilgiler ve noterin imzası bulunacaktır. Bu imza bulunmak kaydıyla protesto usule uygun olarak tanzim edilmese veya içindeki kayıtlar yanlış bulunsa da TTK m. 721. uyarınca geçerlidir. Bu hükümlerle, kambiyo

---

²⁴⁶ - Ercan Poyraz, s. 245.

²⁴⁷ - Aytekin Çelik, s. 434.

²⁴⁸ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 323.

²⁴⁹ - Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 2018, s. 382.

²⁵⁰ - Hüseyin Ülgen vd., s. 280.

hukuku açısından ortaya çıkması muhtemel sakınca ve hak kayıpları kaldırılmak istenilmiştir²⁵¹.

Uygulamada ise ödenmeme durumunun noter tarafından düzenlenen protesto ile tespit ettirilmesi pek karşılaşılan bir durum değildir. Muhatap bankaya ibraz edilen bir çekin ödenmemesi halinde, bu durum genellikle ibraz anında muhatap banka yetkilisine tespit ettirilerek protesto düzenletmenin doğurduğu zaman kaybı ve masraftan kaçınılmaktadır²⁵².

3.1.2.2.2. Muhatap Beyanı İle Tespit Ettirilmesi

İbraz edilen çekin ödenmediği, muhatap bankanın TTK m. 808 çerçevesinde çekin üzerine yazacağı bir kayıt ile de tespit ettirilebilir. TTK'nın 808/1-b maddesi uyarınca muhatap banka, bu beyanında tespit tarihi yanında ayrıca çekin ibraz edildiği tarihi de belirtecektir. Başvurma hakkının kullanılabilmesi için bu çekin, ibraz tarihi ve ödenmeme durumunun tespit edildiği tarih önemli olup, tespiti dair muhatapın yazılı beyanında, mutlaka bu tarihler bulunmalıdır²⁵³.

Uygulamada Yargıtay kararlarında da çek üzerinde ibraz tarihinin gösterilmemesi durumunda geçerli bir ibrazdan söz edilemeyeceği bahsedilerek başvurma hakkının kullanılmayacağı belirtilmiştir²⁵⁴. Ancak ibraz şerhinin bulunduğu fakat ibraz tarihinin yazılmadığı durumda ibraz süresi içerisinde çek icra takibine konulmuş ise Yargıtay geçerli bir ibrazın bulunduğunu kabul etmektedir²⁵⁵.

Çek Kanununda karşılıksız olması nedeniyle çek bedeli ödenmediği duruma ilişkin olarak muhatapın tespit şekli, özel olarak düzenlenmiştir. Çek Kanunu m. 3/4'e göre bu işleme "karşılıksızdır" işlemi adı verilmektedir. Hamilin talebi üstüne muhatap banka, çekin arka yüzüne ödeme için bankaya ibraz edildiği tarihi, hesap durumunu, zorunlu yükümlülüğü çerçevesinde ödediği miktarı, ibraz eden kişinin adı soyadı ile şayet ibraz eden tüzel kişi adına hareket ediyorsa buna dair açıklamayı

²⁵¹ - Muzaffer Coşkun, *Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1994, s. 35.

²⁵² - Oğuz İmregün, s. 134; Muzaffer Coşkun, s. 36.

²⁵³ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 289.

²⁵⁴ - Erhan Günay, *Çek Rehberi*, 2018, s. 299 (Yargıtay HGK, 8.4.2015, E. 2013/12-2013, K. 2015/1182); Mahmut Bilgen, *Kambiyo Senetleri*, s. 204-205 (Yargıtay HGK, 25.6.2008, E. 2008/12-450, K. 2008/452).

²⁵⁵ - Erhan Günay, *Yetkili Hamil*, s. 104-105.(Yargıtay 12. HD., 13.4.2004, E. 2004/4773, K. 2004/9036 - Yargıtay 12. HD., 24.11.2006, E. 2006/18915, K. 2006/22087)

yazarak imzalar. Hamilin de bunu imzalaması gerekir. TTK m. 808 uyarınca muhatabın ödememeye ilişkin bu tespiti çekin üzerine yapılması gerekmekte olup, çek dışındaki başka bir belge veya banka kayıtlarıyla ispatlanamaz²⁵⁶.

3.1.2.2.2.3. Takas Odasının Beyanı İle Tespit Ettirilmesi

TTK uyarınca bir çek, takas odasına da ibraz edilerek tahsil edilebilir. Ancak takas odasına ibraz banka aracılığıyla olacaktır. Doğrudan takas odasına hamilin çeki ibrazı mümkün değildir. Takas odasına ibraz edilen çekin karşılığı yok ise bu durum TTK'nın 808/1-c maddesi uyarınca takas odasının yazılı beyanı ile tespit ettirilebilir. Zira takas odasına ibraz kanunen geçerli kabul edilerek, karşılığının bulunmaması durumunda ödememenin takas odasınca tespiti de mümkün olmuştur.

Takas odasının tespitinde noter ve muhatap bankanın tespit beyanlarında olduğu üzere çekin ibraz edildiği ve beyanın yapıldığı tarihler bulunmalıdır²⁵⁷.

3.1.2.2.3. Çekin Ödenmediğinin Tespit Ettirilmesine Gerek Olmayan Haller

Kural olarak hamil başvurma hakkını kullanabilmek için, ibraz süresi içerisinde çekin ödenmediğini TTK'nın 808. maddesi çerçevesinde tespit ettirmelidir. Ancak bazı hallerde, kanunen öngörülen şartların gerçekleşmesi ile tespit yapılmamış olsa bile çek alacaklısının başvurma hakkı bulunduğu kabul edilmiştir.

3.1.2.2.3.1. Çek Üzerinde Protestodan Muafiyet Kaydı Bulunması

Çek borçlularından herhangi birisi; çekin üzerine protestodan muafiyet kaydı yazıp bunu imzalayarak hamilin ödenmeme durumunu tespit ettirme yükümlülüğünü kaldırabilir. Bu kayıt “protestodan muaftır”, “protestosuz” gibi vb. ibarelerle yapılabilir.

Protestodan muafiyet kaydını, keşideci koymuş ise çekten dolayı borçlanan herkes bunun sonuçlarıyla bağlı olur. Hamil istediği çek borçlusuna çekin ödenmediğini tespit ettirmeksizin başvurabilecektir. Keşidecinin bu kaydına rağmen hamil protesto düzenletirse, TTK'nın 723. maddesi uyarınca yaptığı masraflara

²⁵⁶ - Fırat Öztan, 1997, s. 1319.

²⁵⁷ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 289.

kendisi katlanacaktır. Protestodan muafiyet kaydını keşideci dışında birisi koymuşsa bu durumda hamil sadece bu kişiye karşı ödenmeme durumun tespit mükellefiyetinden kurtulur. Diğer çek borçlularına yönelebilmesi için hamilin çekin ödenmediğini tespit ettirmesi gerekir²⁵⁸. TTK'nın 722/4 maddesi uyarınca keşideci dışındaki bir çek borçlusunun protestodan muafiyet kaydı koyduğu hallerde, hamil protesto düzenlettirirse buna ilişkin masrafları, kaydı koyan haricindeki diğer tüm başvurma borçluları karşılayacaktır.

Hamil, çek üzerine konulmuş olan protestodan muafiyet kaydı nedeniyle çekin ödenmediğini tespit mükellefiyetinden kurtulsa dahi, çeki süresinde muhatap banka veya takas odasına ibraz ederek ibraz şerhini yazdırmalıdır²⁵⁹. Zira protestodan muafiyet kaydı, TTK'nın 722/2 maddesi uyarınca hamilin çeki süresinde ibraz yükümlülüğünü kaldırmayacağı gibi zorunlu ihbarları yapma mükellefiyetini de ortadan kaldırmaz.

3.1.2.2.3.2. Mücbir Sebepler

TTK'nın 811/1. maddesi uyarınca çekin ödenmediğine ilişkin tespit, bir devletin mevzuatındaki farklılıklar ya da mücbir sebep gibi aşılması mümkün olmayan bir engel nedeniyle, ibraz süresinde yaptırılmamış ise bu süre tespitini yaptırılabilmesi amacıyla uzatılmıştır. Ancak hamil, mücbir sebebi derhal kendi cirantasına ihbar edecektir. TTK m. 811/2 uyarınca hamil, ayrıca bu ihbarı çeki veya alonja kaydedip, altına yerini ve tarihini yazarak imzalamalıdır.

İbraz süresinin bitiminden önce olmak şartıyla, hamilin mücbir sebebi kendi cirantasına ihbar ettiği günden itibaren 15 günden fazla bu durumun devam etmesi halinde, çekin ödenmediğine ilişkin tespite gerek olmaksızın başvurma hakkı kullanılabilir. Bu bağlamda, hamilin ödenmeme durumunun tespit ettirmekten muaf olabilmesi için, öncelikle mücbir sebep ibraz süresinde meydana gelmeli ve ihbar tarihinden itibaren 15 günden fazla sürmelidir. Şayet mücbir sebep ibraz süresi geçtikten sonra meydana gelmişse hamilin başvurma hakkını kullanabilmesi için çekin ödenmediğini tespit ettirme zorunluluğu bulunmaktadır²⁶⁰.

²⁵⁸ - Yaşar Karayalçın, s. 200.

²⁵⁹ - Oğuz İmregün, s. 134; Muzaffer Coşkun, s. 46.

²⁶⁰ - Muzaffer Coşkun, s. 47.

3.1.2.2.3.3. Muhatap Banka veya Çek Borçlularından Birinin İflası

TTK'nın 714/6. maddesi uyarınca, poliçeyi düzenleyen iflas etmiş olması başvurma hakkının kullanılabilmesi için yeterli görülüş, ödenmeme durumunun ayrıca tespit ettirilmesine gerek duyulmamıştır. Ancak çeklere uygulanacak poliçe hükümlerini düzenleyen TTK m. 818'de 714. maddeye atıfta bulunulmamıştır. Bu düzenleme ile 714. madde hükmünün çeklere uygulanmayacağı kabul edilmiş olmaktadır. Ne var ki öğretide TTK'nın 714. maddesinin çekte muhatap banka, düzenleyen veya diğer çek borçlularının iflası halinde de uygulanması gerektiğini ileri sürülmektedir²⁶¹. Bu görüşe göre, muhatap bankanın iflası halinde hamil, ödenmeme durumunu tespit ettirme yükümlülüğü bulunmaksızın tüm çek borçlularına karşı başvurma hakkını kullanabilir²⁶².

Düzenleyen yahut diğer çek borçlularından birinin iflası durumunda hamil yalnızca müflise karşı ödenmeme durumunu tespit ettirmeyecek ve müflis hakkında iflas ilamını ibraz ederek başvurma hakkını kullanabilecektir. Hamilin, müflis dışındaki çek borçlularına başvurabilmesi için ise çeki süresinde ibraz etmesi ve çekin ödenmediğini yine süresi içerisinde kanuni usuller ile tespit ettirmesi gereklidir²⁶³.

3.1.2.2.3.4. Hesaba Geçirilmek Üzere Düzenlenen Çekin Hesaba Geçirilmemesi

TTK'nın 807. maddesi uyarınca hesaba geçirilmek üzere düzenlenmiş olan bir çekin hamili, muhatap bankanın çek bedelini kayıtsız ve şartsız bir alacak olarak hesaba geçirmekten imtina ettiğini veya ödeme yerindeki takas odasının bu çekin hamilin borçlarına mahsup kabiliyetine haiz olmadığını beyan ettiği hallerde, bu durumu ispat etmek kaydıyla başvurma hakkını doğrudan kullanabilir. Hamil, başka hiçbir işlem yapmaksızın sadece muhatap bankanın çek karşılığını hesabına geçirmekten kaçındığını ispatlamalı yahut takas odasının çekin hamilin borçlarına mahsup kabiliyetine haiz olmadığına dair beyanını kanıtlamalıdır²⁶⁴.

²⁶¹ -Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 299; Muzaffer Coşkun, s. 46; Hayri Domaniç, *TTK Şerhi*, s. 765

²⁶² - Hayri Domaniç, *TTK Şerhi*, s. 765.

²⁶³ - Age, s. 766.

²⁶⁴ - Muzaffer Coşkun, s. 50-51.

Diğer taraftan 807. maddede belirtilen hallerin ispatı, aslında fiili bir durumun saptanması mahiyetinde olduğundan, hamil bunu herhangi bir hukuki delil ile yapabileceği²⁶⁵ gibi TTK'nın 808. maddesinde belirtilen protesto veya muhatap banka ya da takas odasının beyanı olmaksızın da ispatlayabilecektir²⁶⁶.

3.1.3. Başvurma Borçluları

Elindeki çek karşılıksız kalan hamil bu çekten kaynaklanan alacağını tahsil etmek için TTK'nın 888. maddesinde belirtilen kişilere müracaat edebilir. Kendisine başvurularak çek bedelini ödemek zorunda kalan başvurma borçlusuna da ciro silsilesinde kendisinden yukarıdaki ciranta ve lehine aval verdiği kişilere karşı başvurma hakkı elde eder.

3.1.3.1. Düzenleyen

Bir çekin ödenmemesi halinde en başta başvurulması beklenen kişi çeki düzenleyen keşidecidir. Keşidecinin çek bedelinden sorumlu olmaması söz konusu olamaz. Düzenleyen keşide ettiği çek nedeniyle, çek bedeli ödenene kadar sorumlu iken, kendisi ise bu bedeli ödediği gerekçesiyle bir başkasına gidemeyecektir²⁶⁷.

3.1.3.2. Ciranta

Kanunen aksi şart edilmedikçe çekin ödenmemesine bağlı olarak cirantanın da sorumluluğu bulunmaktadır. Zira TTK'nın 818. ve 685. maddeleri uyarınca emre yazılı bir çeki temlik cirosu ile devreden ciranta bu cironun teminat görevinden kaynaklı olarak kendisinden sonraki hak sahiplerine karşı sorumlu olur²⁶⁸.

Hamiline yazılı çeki devreden senedin zilyetliğini devretmesi ile birlikte çekle hukuki bir bağı kalmayacağından başvurma borçlusuna olamayacaktır²⁶⁹. Şayet hamiline yazılı çekin devri ciro ile yapılmış ise TTK'nın 791. maddesi uyarınca cirantanın başvurma borçlusuna olarak sorumluluğu doğar.

Cirantanın çekin ödenmemesi halinde kendisinin sorumlu olmayacağına dair kayıt düşülmesi durumunda, cirantanın kendisinden sonra kimseye karşı sorumluluğu

²⁶⁵ - Edip Şimşek, s. 481.

²⁶⁶ - Muzaffer Coşkun, s. 50-51.

²⁶⁷ - Faruk Erem, Turgut Kalpsüz & Gürkan Çelebican, s. 117.

²⁶⁸ - Hüseyin Ülgen vd., s. 279; Murat Alışkan, Ciro, s. 71.

²⁶⁹ - Naci Kınacıoğlu, s. 280.

doğmayacaktır. Ciranta, böyle bir şart yerine çekin ciro edilmesini yasaklamış ise, bu halde sadece kendisinin bizzat ciro ettiği kişiye karşı sorumluluğu bulunacak o kişiden sonraki kişilerin cirantaya başvurması mümkün olmayacaktır. Ancak bu durumda da cirantanın lehine ciro ettiği kişi, ciro yasağına rağmen kendisinden sonra gelen kişilerin bedelini ödeyerek başvurma hakkı kazanıp ciro yasağı koyan cirantaya yine başvurabilir²⁷⁰.

3.1.3.3. Aval Veren

TTK'nın 818. maddesi uyarınca çekte aval veren kişi kimin lehine aval vermişse onun gibi sorumlu olur. Bu bakımdan avalın sorumluluğuna gidebilmek için öncelikle lehine aval verilen kişiye karşı başvurma hakkı elde edilmiş bulunmalıdır.²⁷¹.

TTK'nın 794. maddesi uyarınca aval, çekte yazılı bedeli kısmen veya tamamen teminat altına almaktadır. Aval muhatap dışındaki üçüncü bir kişi olup, çek üzerindeki imza sahiplerinden herhangi birisi de olabilir. Avalistin çek üzerine bedelin ödenmemesinden sorumlu olmayacağına ilişkin kayıt koyması mümkün değildir²⁷². Ancak kısmen teminat verilerek sorumluluk sınırlanabilir.

3.1.3.4. Yetkisiz Temsilci

TTK'nın 818. maddesinin yollaması ile 678. maddesi uyarınca çekte yetkisiz temsilci olarak bulunan kişi başvurma borçlularından birisi olarak kabul edilir²⁷³. Yetkili temsilcinin, yetkisini aşarak hareket etmesi ya da sonradan yetkisini kaybettiği hale bunu kullanmaya devam etmesi durumunda da yetkisiz temsilci olarak başvurma borçlusu olacaktır.

---

²⁷⁰ - Hayri Domaniç, *Karşılıksız Çek*, s. 101; Hayri Domaniç, *TTK Şerhi*, s. 715; Murat Alışkan, *Ciro*, s. 326.

²⁷¹ - Hüseyin Ülgen vd., s. 171.

²⁷² - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 294.

²⁷³ - Erhan Günay, *Çek Rehberi*, 2018, s. 116 (Yargıtay 11. HD., 11.07.2011, E. 683, K. 8676).

“Birlikte imza ile düzenlenen çek karşılığı borç yükümlülüğü doğabilecek şirket adına, davalının tek imza ile bizzat düzenlediği ve imzaladığı karşılıksız çeki dayalı olarak davacıya karşı keşideci gibi sorumlu olması ve çek tazminatından sorumluluğuna hükmedilmesi gerekir.”

3.1.4. Başvuru Hakkının Kapsamı

3.1.4.1. Hamil Bakımından

3.1.4.1.1. Hamilin TTK m. 810 Çerçevesindeki Talepleri

TTK'nın 810. maddesinde çek bedelinin ödenmemesi halinde hamilin hakkının kapsamı düzenlenmiştir. Buna göre hamil;

- Çekin ödenmemiş olan bedelini,
- İbraz tarihinden itibaren ödenmeyen kısmın faizini,
- Başvurma hakkını kullanabilmek için yapmış olduğu masrafları,
- Çek bedeli için binde üçü geçmemek üzere komisyon ücretini başvurma borçlularından isteyebilir.

3.1.4.1.1.1. Ödenmemiş Çek Bedeli

Hamil başvurma hakkı kapsamında öncelikle alacağı olan çek bedelini isteyebilir. Çek bedelinden maksat, muhatap banka tarafından kanunen ödenme zorunluluğu bulunan tutar mahsup edildikten sonra kalan çek karşılığıdır. Zira Çek Kanununun 3. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, ibraz anında hesapta yeterli karşılık (nakit yahut kredi) bulunmaması durumunda hamile karşılıksız kalan her çek yaprağı için, muhatabın ödemekle yükümlü olduğu kanuni garanti tutarı bulunmaktadır.

Hesapta hiç karşılık yoksa ve garanti altına alınan zorunlu tutar çek bedelini karşılamıyorsa kalan kısım, Çek kanunu 3/2. madde uyarınca, çek bedelidir. Ancak hesapta kısmi karşılığın bulunması durumunda çek bedeli, banka tarafından garanti altına alınan zorunlu tutarla birlikte kısmi karşılığın toplam çek bedelini karşılayamaması durumunda kalan kısımıdır. Bu durumda hamilin kısmi ödemeyi kabul edip etmemesine göre başvuru hakkı da bundan etkilenecektir. Çek kanunu 3/5. madde uyarınca hamilin kısmi karşılığı kabul etmeme hakkı bulunmaktadır. Ancak TTK'nın 818/1-h maddesinin göndermesiyle TTK'nın 709/2. maddesine göre hamil kısmi ödemeyi reddedemez. Buradan kısmi ödemenin kabul edilmesi için hamilin zorlanabileceği sonucu çıkarılmaktadır²⁷⁴. Ancak hamilin reddettiği tutar kadar tüm başvurma borçlularına karşı başvuru hakkını kaybedeceği doktrinde kabul

---

²⁷⁴ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2018, s. 342-343.

edilmektedir²⁷⁵. Yine hamil reddettiği tutar için, temerrüt faizi, komisyon ve diğer giderleri de isteyemeyecektir²⁷⁶.

3.1.4.1.1.2. Faiz

TTK m. 810 hükmünde, hamilin başvurma hakkı kapsamında faiz isteyebileceği düzenlenmiştir. Her ne kadar faizin türü belirtilmemiş ise de yargı kararları²⁷⁷ ve doktrinde²⁷⁸ bu faizin temerrüt faizi olduğunu kabul edilmektedir. Çeklerde aktif faiz bulunmamaktadır. Söz konusu faiz oranı, “3095 Sayılı Kanuni ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun” çerçevesinde belirlenmelidir²⁷⁹.

Çekin, kanuni ibraz süresi içerisinde ibrazıyla birlikte karşılıksız olduğunun tespit edildiği tarihte temerrüt gerçekleşmiş olacağından, çek için karşılıksızdır işleminin yapıldığı tarihten itibaren faiz hesaplanmalıdır²⁸⁰.

Hamil, süresinde ibraz edilmesine rağmen ödenmeyen bir çek için, TTK'nın 786. maddesine göre hiçbir şartta anapara faizi talep edemeyecektir²⁸¹. Ancak çek üzerinde faize ilişkin bir kayıt bulunsun ya da bulunmasın hamil, müracaat hakkı kapsamında başvurma borçlularından temerrüt faizi isteyebilir.

Faiz Kanununun 4/a maddesi uyarınca, yabancı para birimi ile düzenlenen çeklerde sözleşme ile daha yüksek temerrüt faizi kararlaştırılmadığı durumlarda hamil, devlet bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı üzerinden temerrüt faizi isteyebilir.

²⁷⁵ - Abuzer Kendigelen, *Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl - Makalelerim*, Beta Yayınları, İstanbul 2001, s. 506; Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak*, s. 441; Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2018, s. 384; Göle, s. 159; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 2017, s. 413.

²⁷⁶ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 399.

²⁷⁷ - İstanbul BAM 20. HD, 10.04.2019, E.2018/1588, 2019/843.

“Faize itiraz yönünden yapılan istinaf başvurusunun incelenmesinde; takip dayanağı belge, çek niteliğinde olduğundan taraflar arasında ticari bir ilişkinin olduğunun kabulü gerekir. Bu durumda, 3095 sayılı Yasa'nın "Temerrüt faizi" başlıklı 2. maddesinin ticari işlerde temerrüt faizine ilişkin 2. fıkrasındaki avans faizi oranlarının uygulanması gerekir.”

²⁷⁸ - Turgut Kalpsüz, “Çek Hukukunda Bazı Meseleler Hakkında Yargıtay Kararlarının Tahlili”, *BATİDER*, C: 11, S: 2, (1981), s. 43; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 302; Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 421; Seza Reisoğlu, *Çek*, s. 285; Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku 16. Baskı*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s. 282; Ergun Tuna, s. 329; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 2018, s. 415; Sevilay Uzunallı & Ali Haydar Yıldırım, *Uygulamalı Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2017, s. 106.

²⁷⁹ - Gönen Eriş, *Kıymetli Evrak*, s. 1214 .

²⁸⁰ - İsmail Kırca, s. 28; Süheyl Donay, *Gereğçeli ve Açıklamalı Çek Kanunu, 1. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2010, s. 89; Murat Kayaççek, s. 280; Çetin Arslan, “Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık”, *TAAD*, Y: 2, C: 1, S: 5 (2011), s. 177; Ahmet Büyüksişli, s. 151;

²⁸¹ - Fırat Öztan, 1997, s. 1322.

3.1.4.1.1.3. Masraf

TTK'nın 810/1-c maddesi uyarınca hamil, başvurma hakkını kullanabilmek için yaptığı protesto, ihbar vb. giderleri başvurma borçlarından isteyebilir. Ancak TTK'nın 810. maddesinde geçen diğer giderler ifadesi geniş yorumlanmalıdır. Hamil, başvurma hakkını kullanabilmek için yaptığı zorunlu giderlerin yanında, icra takibi ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir, delil tespiti gibi alacağını tahsil etmek amacıyla yaptığı tüm masrafları da talep edebilir²⁸². Ne var ki bu giderler için ayrıca faiz isteyemeyecektir²⁸³.

3.1.4.1.1.4. Komisyon Ücreti

TTK'nın 810/1-d maddesi uyarınca başvurma hakkı kapsamında hamil çek bedelini binde üçünü geçmemek kaydıyla komisyon ücreti isteyebilir. Bir anlamda hamilin, çekin ibrazı üzerine ödenmeme durumunu tespit ettirmesi, başvurma borçlularına ihbarda bulunması ve başvuru hakkını kullanmak amacıyla yapmış olduğu diğer iş ve işlemler için harcadığı emeğinin karşılığı olarak getirilmiştir²⁸⁴.

Kanunda yer alan “çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere” ifadesiyle talep edilen komisyon ücretine üst sınır getirilmiştir. Bu bakımdan bu sınırı geçmemek üzere mahkemeye takdir hakkı sağlanmıştır²⁸⁵.

Komisyon ücreti, ödenmemiş yahut karşılıksız kalan çek bedeli üzerinden değil kanunun açık ifadesinden dolayı toplam çek bedelinin tamamı üzerinden hesaplanacaktır. Komisyon ücreti için keşidecinin kusuru veya hamilin zararı aranmaz. Yine de yargılama sırasında mahkemenin komisyon ücretini takdir ederken tarafların kusur derecesini dikkate alınması isabetli olacaktır²⁸⁶. Ne var ki mevcut uygulama pek böyle olmayıp mahkemeler genellikle komisyon ücretini binde üçlük üst sınırdan kararlaştırmaktadır²⁸⁷.

---

²⁸² - Muzaffer Coşkun, s. 64.

²⁸³ - Fırat Öztan, 1997, s. 1324.

²⁸⁴ - Yaşar Karayalçın, s. 190; Fırat Öztan, 1997, s. 1324.

²⁸⁵ - Muzaffer Coşkun, s. 64.

²⁸⁶ - Hayri Domaniç, *TTK Şerhi*, s. 750.

²⁸⁷ - Muzaffer Coşkun, s. 64.

3.1.4.1.2. Hamilin TTK m. 783/3'e Dayalı Talepleri

Süresinde ibraz etmiş olduğu çeki kısmen ya da tamamen ödenmemiş olan hamile TTK m. 810'da sayılanlara ek olarak, TTK'nın 783. maddesinin 3. fıkrasına uyarınca, çekin ödenmeyen kısmının %10'u oranında bir bedelin ödenmesini ve uğradığı zararları talep hakkı getirilmiştir²⁸⁸. Hamile bu hükümle tanınan talep hakkı, başvurma hakkından ayrı tanınan bir haktır. Bu talepler, tüm başvurma borçlularına değil, yalnızca çeki düzenleyene karşı yöneltebilir²⁸⁹.

3.1.4.1.2.1. Karşılıksız Kalan Çek Bedelinin %10'unu Talep Hakkı

Uygulamada "çek tazminatı" olarak kabul edilen bu tutarla müracaat hakkının kapsamını genişletilmektedir. Hamil bu bedeli çeki düzenleyenden isteyecektir. Süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilen çekin karşılığının bankadan hazır edilmesi için çeki düzenleyene zorlayıcı bir baskı hedeflenmiştir. Böylelikle keşidecinin çekin karşılıksız kalmaması için yüzde on gibi caydırıcı bir meblağı göz önünde bulundurması istenilmiştir. Gerçekten de bu bedel keşideci için oldukça yüksek bir cezalandırma sonucunu doğuracaktır²⁹⁰.

Çek tazminatının talep edilmesi için hamilin zarara uğraması aranmaz²⁹¹. Yine keşidecinin kusuru bulunması da şart değildir²⁹². Cezai şart niteliğindeki bu tazminatın istenebilmesi için çek bedelinin kısmen ya da tamamen ödenmemiş olması yeterli olacaktır²⁹³.

3.1.4.1.2.2. Çekin Karşılıksız Çıkması Sebebiyle Zarar Talep Hakkı

İbraz edilen çekin karşılıksız çıkması üzerine hamil ayrıca uğramış olduğu zararları da isteyebilir. Bu zararlar, hamilin temerrüt faizi ile karşılanamamış olan zararlarıdır²⁹⁴. Talepte bulunabilmek için de keşidecinin kusurlu olması aranmaz²⁹⁵.

²⁸⁸ - Abuzer Kendigelen & İsmail Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2019, s. 327.

²⁸⁹ - Age, s. 327; Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2018, s. 351; Fırat Öztan, 1997, s. 1306.

²⁹⁰ - Ali Haydar Yıldırım, "Çek Cezası (TTK 783/3) - Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan", *DEÜHFD*, C: 6, Özel Sayı, (2014), s. 3459.

²⁹¹ - Yaşar Karayalçın, s. 282.

²⁹² - Nurkut İnan, *Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1981, s. 55; Muzaffer Coşkun, s. 54.

²⁹³ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 306.

²⁹⁴ - Fırat Öztan, 1997, s. 1307; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 308.

Ancak oluşan zarar ile çekin karşılıksız çıkması arasında uygun bir illiyet bağının bulunması aranacaktır²⁹⁶.

Hamilin, bir zararı bulunup bulunmadığı hukuken ancak yargılama neticesinde anlaşabileceğinden TTK'nın 783/3. maddesinde belirtilen diğer zararların kambiyo senetlerine mahsus yollarla takibi mümkün değildir²⁹⁷. Hamil, bu zararını ancak açacağı ayrı bir dava ile isteyebilir²⁹⁸.

3.1.4.2. Ödeme Yapan Başvuru Borçlusuna Bakımından

Kendisine müracaat edilen başvuru borçlusunun borcu ödemesi sonrasında başvuru hakkına dair özel bir kanuni düzenleme yoktur. Ancak TTK'nın 818. maddesinin 726. maddeye göndermesi ile zorla veya rızası ile ödeme yapan başvuru borçlusunun kendisinden önce gelen başvuru borçlusuna müracaat edebileceği kabul edilmiştir²⁹⁹.

Ödeme yapan başvuru borçlusu;

- Ödemiş olduğu tutarın tamamını ve ödeme tarihinden itibaren ödediği kısmın hesaplanacak faizini,
- Yaptığı masrafları,
- Çek bedelinin binde ikisini aşmamak üzere komisyon ücretini isteyebilecektir.

Burada da başvurma hakkını kullananın isteyebileceği faiz temerrüt faizidir³⁰⁰. Başvuru borçlusu yaptığı ödeme sonrasında kendisinden önce gelen kişilere karşı başvuru hakkını kullanabilecektir. Ödemede bulunan her bir ciranta ödeme yaparak kendisi başvuru hakkını yukarıya doğru kullanıp, kendisinden sonraki diğer borçluların cirolarını çizebilir³⁰¹.

---

²⁹⁵ - Fırat Öztan, 1997, s. 1308; Hayri Domaniç, *TTK Şerhi*, s. 727-728; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 308.

²⁹⁶ - Fırat Öztan, 1997, s. 1308; Hayri Domaniç, *TTK Şerhi*, s. 727; Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 308.

²⁹⁷ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 308..

²⁹⁸ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 434.

²⁹⁹ - Gönen Eriş, *Kıymetli Evrak*, s. 1214.

³⁰⁰ - Turgut Kalpsüz, s. 119.

³⁰¹ - Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 296.

3.1.5. Başvuru Hakkında Zamanaşımı

TTK'nın 814. maddesinde hamilin başvuru hakkını kullanabilmesi için üç yıl süresi bulunduğu kabul edilmiştir. Hamil ibraz süresinden itibaren üç yıl içinde cirantalar ve düzenleyen ile aval ve yetkisiz temsilci başvurabilecektir. Üç yıllık zamanaşımı süresi başvuru borçlusunu kendisinden önce gelenlere müracaat hakkı içerisinde geçerlidir³⁰². Ancak başvuruda bulunmuş olan bu kişilerin yukarıdakilere başvuru süresi kendilerinin çeki ödediği veya çek bedelinin dava edildiği tarihten itibaren başlayacaktır.

Zaman aşımı kesildiği durumlarda yeni bir üç yıllık zamanaşımı süresi başlayacaktır. Zamanaşımı durması durumunda da TBK'nın 153. Maddesi hükmü uygulanacaktır³⁰³.

3.1.6. Başvuru Hakkının Kaybedilmesi

Kanunda belirtilen çeke mahsus yollarla alacağını takip hakkını kaybetmiş olan hamil, TTK'nın 818. maddesinin göndermesiyle poliçeye ilişkin yöntemlerle alacağını takip ve tahsile yönelebilir. İbraz süresi içerisinde çekin ibraz edilememesi ve ödeme durumunun tespit ettirilememesi halinde hamil, keşideci ve başvuru borçlularına karşı talepte bulunamayacaktır. Yine zaman aşımı süresinin geçirilmiş olması da başvuru hakkını kaybettirebilir. Bu tür durumlarda hamil alacağını sebepsiz zenginleşme davası yoluyla ya da karşılığın devri suretiyle isteyebilir. Bunların dışında başvuru hakkını kaybeden kişinin aradaki çek ilişkisinin kurulmasına esas olan ilk ilişkiye dayanarak da her zaman müracaata bulunabileceği unutulmamalıdır³⁰⁴.

3.1.6.1. Sebepsiz Zenginleşme Davası

Başvuru hakkını kaybeden hamil, TTK'nın 818. maddesinin 732. maddeye atfıyla sebepsiz zenginleşme davası açabilir. Neticede çek hamilinin tahsil edemediği bu alacağı nedeniyle malvarlığında bir azalma söz konusu iken çeki keşide eden kişinin malvarlığında bu ödenmeme nedeniyle bir artış oluşmuştur.

³⁰² - Fırat Öztan, 2009, s. 328; Ali Ayli & Didem Yardımcıoğlu, s. 3223.

³⁰³ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2018, s. 275.

³⁰⁴ - Mehmet Şirin Erdoğan, "Kambiyo Senetlerinde İyiniyetli Hamilin Korunması", *TBBD*, S: 2 (1999), s. 369.

Sebepsiz zenginleşmeye çekin süresi içerisinde ibraz edilmemiş olması veya ödeme yapılmadığının kanuni sürede tespit ettirilmemiş bulunması ya da bu çeki dair hakların kullanılmasının zaman aşımına uğraması neden olabilir. Bu durumda sebepsiz zenginleşmenin dayanağı kambiyo hukukuna bağlı bir hakka dayanmaktadır³⁰⁵.

Sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi TTK m. 132’de belirtilen koşullara ve çekin TTK m. 780’de belirtilen zorunlu şartlara sahip olmasına bağlıdır. Sebepsiz zenginleşme davası ile hamil ancak tahsil edemediği çek bedelini talep edebilirken, TTK m. 810 çerçevesinde kendisine tanınan faiz, masraf ve komisyon ile TTK m. 783/3’de yer verilen çek tazminatı ile masraflarını isteyemez³⁰⁶.

Sebepsiz zenginleşme davası açılabilmesi için, çek zaman aşımına uğradıktan itibaren bir yıl içinde müracaat edilmiş olması gerekir. Davada ispat yükü TTK m. 732 uyarınca davalı tarafa aittir. Sebepsiz zenginleşme davasına gidilirken başvuru hakkının kaybedilmesinde hamilin kusuruna bakılmaz³⁰⁷. Temel olarak taraflar arasında malvarlığında haksız veya hakkaniyete aykırı bir değişikliğin bulunması gerekir³⁰⁸.

Başvurma hakkını kaybeden hamilin açacağı sebepsiz zenginleşme davası ile TBK’da düzenlenen sebepsiz zenginleşme davaları birbirinden farklıdır³⁰⁹. TTK kapsamında açılacak zenginleşme davalarında çekin tedavülü dolayısıyla taraflar arasında hakkaniyete aykırı bir dengesizliğin oluşması yeterlidir³¹⁰. Borçlar Hukuku kapsamındaki sebepsiz zenginleşme davasının amacı ise malvarlığının sebepsiz bir şekilde yer değiştirmiş olması nedeniyle oluşan zararı gidermektir. Ayrıca TBK’daki sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanılarak alacağın talep edilebilmesi için zenginleşmenin haklı bir sebebe dayanmaması gerekmektedir³¹¹.

³⁰⁵ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 283.

³⁰⁶ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s. 267; Yıldırım, s. 3488.

³⁰⁷ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2013, s. 268.

³⁰⁸ - Bozgeyik, “Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme”, *AÜEHFD*, C: 7, S: 1-2, s. 594.

³⁰⁹ - Fırat Öztan, 1997, s. 904-905.

³¹⁰ - Fülürya Yusufoglu, “Poliçede Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Talep Hakkı”, *GÜHFD*, S: 1, (2015), s. 146.

³¹¹ - Kemal Oğuzman & Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. II, 13. Bası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s. 327; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler 22. Baskı*, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 898; Rona Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Cilt 3, 7. Bası*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2016, s. 309-311.

3.1.6.2. Karşılığın Devri

TTK'nın 818. maddesinin, poliçeye ilişkin 733. maddeye atfıyla başvuru hakkını kaybeden hamil karşılığın devri yoluna gidebilecektir. Kimi zaman keşidecinin iflas etmiş olması nedeniyle sebepsiz zenginleşme davası sonuç doğurmamaktadır.

Karşılığın devri yoluyla çek bedelinin tahsili amaçlanmıştır. Düzenleyenin iflas etmesi halinde çekin muhatap bankadaki karşılığı hamile geçer. Bu halde bankadaki karşılık iflas masasına kaydedilmez³¹². Karşılığın devri için ikinci bir hal ise, Kanununun 733. maddesinin 2. fıkrasına göre keşideci çek üzerine karşılık ilişkisinden kaynaklanan haklarını devrettiğini yazarsa karşılık çek hamiline geçmiş olacaktır. Bu iki durumda ibraz etme zorunluluğu bulunmaksızın çekin muhatap bankadaki karşılığı hamile geçecek ve hamilin çek bedelini talep etme hakkı doğacaktır³¹³.

3.1.6.3. Temel İlişkiye Bağlı Tazmin

Başvuru hakkının kaybedilmesi ya da zaman aşımına uğraması halinde hamil kambiyo hukukundan kaynaklanan takip haklarından mahrum olacaktır. Ancak hamil elindeki çeki kullanarak kambiyo ilişkisinin başlamasına neden olan temel ilişkiye yönelebilir. Temel ilişkiye dayanarak alacağın istenilmiş olması, sebepsiz zenginleşme davasına engel değildir. Ne var sebepsiz zenginleşme davasının süresinin de geçilmesi halinde hamilin, temel ilişkiye başvurmak dışında bir seçeneği kalmamaktadır. Genel olarak temel ilişkiye dayanan zaman aşımı süresi sebepsiz zenginleşme süresinden daha uzundur³¹⁴.

Diğer taraftan temel ilişkiye dayanılarak başlatılan yasal takibin dayanağı TTK değil, TBK m. 133 ve buna bağlı olarak gelişen yargı kararlarıdır³¹⁵. Haliyle bu ilişkiden hareketle takipte bulunabilmek için en başta bu ilişkinin tarafı olmak gerekir. Lehtar dışında sonradan çeki devralanların temel ilişkiye yönelmeleri mümkün değildir³¹⁶.

³¹² - Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku 15. Baskı*, 2017, s. 115.

³¹³ - Hüseyin Ülgen vd., s. 285.

³¹⁴ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 323; Mehmet Şirin Erdoğan, s. 368-369.

³¹⁵ - Senem Ülküm Keskin, s. 63.

³¹⁶ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 323.

3.2. Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu

3.2.1. Bankanın Karşılığı Ödeme Yükümlülüğü

TTK ve Çek Kanunu hükümleri çerçevesinde çek sahibinin hesabında karşılık bulunması halinde muhatap banka çeki elinde bulunduran şeklen yetkili hamile çek bedelini ödemelidir. Hamilin yetkili olduğunda görünürde herhangi bir sakatlık bulunmuyor ve getirilen senet de çek vasfına haiz ise muhatap banka çek hesabı üzerinden herhangi bir bloke, tedbir, rehin ya da haciz bulunmaması halinde yeterli bulunan karşılıktan ödemeyi yapacaktır. Bankanın çeki dair herhangi bir sakatlık olmadığı halde ve karşılık mevcut iken bunu ödemesi zorunludur³¹⁷.

3.2.2. Karşılıksız İşlemi

TTK ve Çek Kanunu uyarınca, yasal süresi içerisinde ibraz edilen çekin muhatap bankada kısmen veya tamamen karşılığı bulunmuyor ise hamilin de talebi üzerine bankanın “karşılıksızdır” işlemi yapması zorunludur³¹⁸.

Karşılıksız işlemi yapılabilmesi için; çekin, üzerinde yazan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içerisinde ibraz edilmesi, bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktara rağmen çekin karşılıksız kalması, hamilin karşılıksız işlemi yapılmasını talep etmesi, çekin arkasına ibraz tarihi, hesap durumu, bankanın yükümlülüğü çerçevesinde ödediği miktar, ibraz eden kişinin ya da tüzel kişi temsilcisinin adı soyadının yazılması ve çekin arkasının hamille birlikte banka görevlisince imzalanması gerekir³¹⁹

Karşılıksızdır işlemi muhatap bankanın ödediği zorunlu kısım düşüldükten sonra kalan kısım için yapılacaktır. Çekin üzerine; ibraz tarihi, hesap durumu, muhatap bankanın kanunen yükümlülüğü ve yapmış olduğu ödeme miktarı, ibraz eden kişinin adı soyadı, bu kişinin tüzel kişilik adına tahsilat yapması halinde ise bu açıklama ve bu miktar düşüldükten sonra karşılıksız kalan tutar açıkça yazılıp, çeki ibraz eden kişi ve muhatap banka yetkilisince imzalanmalıdır. Hamilin imzalamadığı durumlarda karşılıksızdır işleminin de yapılması mümkün değildir. Bu işlemin

³¹⁷ - Ahmet Tamer, “Çek Hukuku Bakımından Muhatap Bankanın Kanuni (Asgari) Ödeme Yükümlülüğü,” *Bankacılar Dergisi*, S: 85, (2013), s. 93.

³¹⁸ - Eran Şen & Erkam Malbeleş, *Karşılıksız Çek*, 2013, s. 89.

³¹⁹ - Murat Karakaya, *5941 Sayılı Çek Kanununda Düzenlenen Suçlar ve Kabahatler*, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, YLT, Isparta 2012 s.126.

yazılacağı çekte bir alan kalmaması halinde çeker eklenen alonj üzerine karşılıksızdır işlemi yazılmalıdır.

Karşılıksızdır işlemi sadece çek niteliğinde evraka yapılabilir. Çek vasfında olmayan ve çek vasfını sakatlayan noksanlıklara rağmen banka tarafından karşılıksızdır işlemi yapılmış olması, tazminat sorumluluğunu doğurabilir³²⁰.

3.2.3. Muhatap Bankanın Kanuni Ödeme Mükellefiyeti

TTK uyarınca bankalar tacir olarak kabul edilmişlerdir. Dolayısıyla bir tacir olarak gerekli özeni göstermek ve basiretli tacir gibi davranma yükümlülükleri bankalar için getirilmiş olmaktadır. Bankaların çek keşide etme hakkı tanıdığı müşterilerinin geçmişte ki ticari işlemleri ve ödeme kabiliyetleri araştırılmalı, bu çerçevede ancak yeterli güven sağlayan müşterileri için bu imkanı tanımaları gerekir. Haliyle bankalar bir anlamda bunun risklerini göz önünde bulundurmalıdır³²¹.

Kanunen kendilerine yüklenen mükellefiyetin sonuçlarına uygun hareket eden bankalar, piyasada çekin itibarını sarsmayacak ve güvenli bir şekilde kullanılarak yaygınlaşmasını teşvik edecektir. Buna uygun hareket etmeyenler ise ister istemez bu güvenin zedelenmesinin bir sonucu olarak hamile karşı belli bir sorumluluk taşımaları, onun zararlarını bir ölçüde gidermelidir. Bu çerçevede, Çek Kanununun 3. maddesinin 3. fıkrası hükmüne göre, yasal sürede ibraz edilen çek hamiline karşı çekin kısmen veya tamamen karşılığı bulunması ile banka belli bir tutarı ödeyecektir. Bankanın ödeme yükümlülüğünün temeli bir anlamda çek keşide etme hakkı sağlayarak oluşturduğu sözleşmeye dayanmaktadır³²². Bankanın ya da müşterinin çekin karşılıksız kalmasına bağlı olarak bu sözleşmeden dönmesi mümkün değildir³²³.

³²⁰ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 414.

³²¹ - Mehmet Özdamar, s. 32.

³²² - Yargıtay 19. CD. 10.05.2018, E.2018/3072, K.2018/5874 (RG. 18.05.2018, S: 30425).

"...Aynı madde de ödeme yükümlülüğü ile ilgili bu hususun, hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi sözleşmesi hükmünde olduğu açıklanmıştır. Bu ödeme külfeti sözü edilen kanun gereğince bankalara yükletilmiş bulunduğundan, borçlunun bankada ki mevduatının bankaca müşterisine verilen her çek yaprağı için sorumluluk miktarı ile sınırlı olarak banka lehine rehinli olduğunun kabulü zorunludur..."

³²³ - Seza Reisoğlu, "Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar", Türkiye Bankalar Birliği Değerlendirme Toplantısı, 29.12.2009, Türkiye Bankalar Birliği (2010). s.7. (https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/SRyeni_cek_kanunu_ve_degerlendirilmesi_07012010.pdf) >Set. 18.08.2019.

Bankanın kanuni ödeme tutarı her bir çek yaprağı için geçerlidir. Banka karşılıksız kalan çek için sorumlu bulunduğu tutarı hamile ödeme teklifinde bulunur. Hamil bu teklifi kabul ederse ödeme yapılır³²⁴. Kabul etmezse Çek Kanununun 3. maddesinin 6. fıkrası uyarınca işlem yapılacaktır³²⁵.

Bankaların sorumlu olduğu kanunun belirlediği bu tutarın sınırları her yıl enflasyona bağlı olarak değişmektedir. TCMB'ye bu tutarı belirleme yetkisi verilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan fiyat endekslerindeki yıllık değişimlere göre sınır değerler TCMB tarafından her yıl Ocak ayında belirlenerek Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır. 12.01.2019 tarih ve 30653 sayılı Resmi Gazetede 2019 yılı için sınır değerler belirtilmiştir³²⁶.

Buna kapsamda ÇK m. 3/3'e göre 2019 yılı sınır değerler;

“Muhatap banka, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, kanuni süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için;

(a) Karşılığın hiç bulunmaması halinde;

1) Çek bedeli ikibinotuz (2.030,00) Türk Lirası veya üzerinde ise ikibinotuz Türk Lirasını,

2) Çek bedeli ikibinotuz (2.030,00) Türk Lirası veya altında ise çek bedelini

(b) Karşılığın kısmen bulunması halinde ise;

1) Çek bedeli ikibinotuz (2.030,00) Türk Lirası veya altında ise çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmi karşılığı ikibinotuz (2.030,00) Türk Lirasına tamamlayacak miktarı,

2) Çek bedeli ikibinotuz (2.030,00) Türk Lirasının üzerinde ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla kısmi karşılığa ilave olarak ikibinotuz Türk Lirasını, Ödemekle yükümlüdür.” şeklinde uygulanacaktır.

Bankanın sorumluluğunun başlayabilmesi için süresi içerisinde ibraz edilmiş geçerli bir çek bulunmalıdır. Sahte veya tahrif edilmiş bir çekin ödenmesi, bankaya hukuken sorumluluk yükleyecektir. Yukarıda da belirtildiği üzere bankanın bir tacir olarak basiretli davranması, kendisine ibraz edilen çekin sahte ya da tahrif edilmiş

³²⁴ - Yargıtay 19. CD. 10.05.2018, E.2018/3072, K.2018/5874 (RG. 18.05.2018, S: 30425).

“...muhatap banka süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde yasal sorumluluk miktarına kadar ödeme yapmak, çekin kısmen karşılığının bulunması halinde de kalan meblağı tamamlamakla yükümlüdür...”

³²⁵ - Erhan Günay, *Çek Rehberi*, 2015, s. 230.

³²⁶ - RG. 12.01.2019, S: 30653.

olup olmadığını incelemesi tereddüt oluşması halinde düzenleyenle iletişim kurması gerekir³²⁷.

Diğer taraftan Çek Kanununun 3. maddesinin 9. fıkrasında, çekin üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren 5 yıllık süre içerisinde ibraz edilmemesi halinde sorumluluğun sona ereceğine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Böylelikle Yargı kararlarında genellikle uygulanan 10 yıllık zaman aşımına nazaran 5 yıllık süre ile birlikte bankalar lehine bir düzenleme yapılmıştır³²⁸.

Çek Kanununun 3. maddede getirilen kanuni sınır bankaların ödeyeceği asgari tutardır. Bu oranın azaltılmasına yönelik keşideci ile banka arasında yapılan anlaşma geçersiz olacaktır. Ancak daha yüksek bir oran çek yaprağında belirtilebilir. Bankanın hamil yararına olabilecek şekilde daha yüksek bir oranı kabul etmesinde bir sakınca yoktur³²⁹.

Bankanın asgari ödeme tutarını ödememesi halinde her gün için binde üç oranında gecikme cezası uygulanır. Böyle bir durumda Çek Kanunu gereği ayrıca diğer faizlere ilişkin hükümler uygulanmayacaktır. Gecikme cezası ibrazın yapıldığı andan itibaren başlar ve ödeme yerine getirilene kadar devam eder³³⁰. Bankada karşılık bulunmasına rağmen üzerinde haciz bulunması, tedbir olması vb. nedenlerle hamile ödeme yapılamıyorsa bu durumda bankanın muhataba ödeme yükümlülüğünden de bahsedilemeyeceğinden gecikme cezası da bulunmayacaktır³³¹.

Çek bedelinin yabancı para birimi ile belirlendiği durumlarda, muhatap banka yasal olarak ödemekle yükümlü olduğu tutarları kanunda aksi bir hüküm olmadıkça Türk Lirası olarak ödeyecektir³³².

Bir başka husus 2020 yılından itibaren sürenin uzatılmaması durumunda, düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin, karşılığı bulunmadığı takdirde, muhatap bankanın yasal asgari tutarları ödemekle yükümlü olup olmadığıdır. Öğretide, konu tartışmalı olmakla birlikte, genel kabul gören görüş, düzenleme tarihinden önce ibraz edilen ileri tarihli çekler yönünden, muhatap bankanın kanunen

---

³²⁷ - Mahmut Bilgen, "Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik Yapılması)", *DEÜHFD*, C: 11, Özel Sayı, (2009), s. 1002.

³²⁸ - Özgür Çatıkkaş, Hüsamettin Duran, s. 47.

³²⁹ - Ahmet Tamer, s. 99.

³³⁰ - Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak*, 2016, s. 507.

³³¹ - Age, s. 507.

³³² - Zekeriyya Arı vd., *Kıymetli Evrak Hukuku 3. Baskı*, Mimoza Yayınları, Konya 2015, s. 394.

ödemekle yükümlü olan asgari tutardan sorumlu bulunmadığı, bankanın sorumluluğu için çekin üzerinde yazılı düzenlenme tarihine göre ibraz süresi içinde yeniden ibraz edilmesi gerektiği yönündedir.³³³

3.2.4. Muhatap Bankanın Kanuni Bedeli Ödemeyeceği Haller

Süresinde ibraz edilmiş çekin kısmen ya da tamamen karşılığı bulunmadığı taktirde banka yetkili hamile yukarıda açıklandığı üzere ödeme teklifinde bulunacaktır. Ancak hamilin bu teklifi kabul etmesi mecburi değildir. Hamil dilerse bankanın kısmi ödeme teklifini kabul etmeyebilir. Bu durumda banka hamilin teklifi reddetmesine bağlı olarak ödeme yapmadığını çekin üzerine yazarak hamilden imzalamasını ister. Hamilin imza atmaması halinde bu talebinden vazgeçmiş olacağı kabul edilmektedir.³³⁴

Banka daha önce de değinildiği üzere ödeme sırasında basiretli tacir gibi davranarak çek üzerinde gerekli incelemeyi yapacaktır. Bunların bir tanesi de keşidecinin banka sistemindeki imzası ile çek üzerindeki imzasını karşılaştırmaktır. Ayrıca ibraz edenin yetkili hamil olup, olmadığı varsa ciro zincirinde kopukluk bulunup bulunmadığı, ibraz edilen çekin zorunlu unsurlara sahip olup olmadığı, hesap üzerinde tedbir, haciz, rehin, ödeme yasağı vb işlemlerin bulunup bulunmadığı ile ibrazın süresinde olup, olmadığını inceleyecektir. Belirtilen bu hususlardan bir tanesinde eksik bulunması, bankanın çeki ödeme borcunu doğurmayacağı gibi kanuni bedeli ödeme sorumluluğunun oluşmasına da engel olur.³³⁵

---

³³³ - İsmail Kırca, s. 21; Çiğdem Kavasoglu Akbulut, s. 21; Seza Reisoğlu, *Uygulama Sorunları*, s. 30.

³³⁴ - Ali Ertunç, "Karşılıksız Çek Yaprağı Başına Bankanın Ödeme Yükümlülüğü," *İBD*, C: 82, S: 5, (2008), s. 2380.

³³⁵ - Fırat Öztan, 2009, s. 296.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KARŞILIKSIZ ÇEKİN, ÇEK KANUNUNDA DÜZENLENEN CEZAI VE DİĞER SONUÇLARI

Ticari hayatta ödeme aracı olarak önemli bir yere sahip çekte yaşanacak sıkıntılar ticareti olumsuz şekilde etkileyecektir. Bu bakımdan, diğer kıymetli evrak türlerinden farklı olarak, çek bedelinin karşılıksız olmasına karşı, çek hamilinin korunması ve kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması önlemlerine katkı sağlaması amacıyla 5941 sayılı Kanunda özel düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede, 15/07/2016 tarih ve 6728 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle birlikte, önleyici bir tedbir olarak çekin karşılıksız çıkması durumunda, “çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı” uygulaması getirilmiştir.

Düzenlemenin esas itibariyle amacı, karşılıksız çek suçunun yeniden işlenmesini önlemek ve çekin güvenli bir ödeme aracı olarak kullanımını yaygınlaştırmaktır³³⁶. Böylelikle 2012 yılında 6273 sayılı Kanunla suç olmaktan çıkartılan ve “Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı” şeklinde idari yaptırıma dönüştürülen karşılıksız çek eylemi, 6728 sayılı yasa değişikliği ile birlikte “çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme” şeklinde tekrardan suç olarak düzenlenmiştir. Düzenleme ile beraber artık çekte “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına neden olan kişiler hakkında adli para cezası ile çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı uygulanacaktır.

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, süreklilik arz eden bir şekilde olmayıp kanunda aranan bazı şartların gerçekleşmesi ile mahkeme kararı ile kaldırılan bir niteliktedir³³⁷.

---

³³⁶ - Mustafa Yavuz, s. 113.

³³⁷ - Agm, s. 113.

4.1. Çekte Karşılıksızdır İşlemine Sebepiyet Verme Suçu

Çek Kanununun 5/1. maddesi uyarınca, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibraz edildiğinde, çekin karşılığını ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmamak, suç olarak kabul edilmiştir³³⁸.

Çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebepiyet verme suçu ile korunan hukuki yarar, çekte duyulan güven ve hamilin malvarlığıdır³³⁹. Çeklerin karşılıksız çıkması, ödeme aracı olarak tedavül yeteneği olan ve piyasada para yerine kullanılan çekte olan güveni sarsmaktadır. Diğer taraftan çek bedelinin hiç ödenmemesi veya eksik ödenmesi hamilin malvarlığında da zarara neden olmaktadır³⁴⁰.

4.1.1. Suçun Maddi Unsurları

4.1.1.1. Suçun Konusu

Çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebepiyet verme suçunun konusunu, çek oluşturmaktadır³⁴¹. Suçun gerçekleşebilmesi için ortada hukuken geçerli bir çek bulunmalıdır. Geçerli bir çekin varlığı, suçun maddi unsuru varlığı için olmazsa olmaz ön koşuldur³⁴². Buna bakımdan öncelikle, TTK'nın 780. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen zorunlu unsurların bulunup bulunmadığına bakılmalıdır. İbrahim edilen senette bu unsurlardan herhangi birisinde noksanlık bulunması durumunda, ortada hukuken geçerli bir çek olmayacağından, eldeki senedin kısmen veya tamamen karşılıksız çıkması halinde de bu suç oluşmayacaktır³⁴³.

4.1.1.2. Eylem

Çek, üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni sürede ibraz edilmeli ve çek hesabında karşılığının bulunmaması nedeniyle karşılıksızdır işlemi yapılmış olmalıdır. İleri tarihli keşide edilen çekin, yazılı keşide tarihinden önce ibraz

³³⁸ - Meryem Günay & Mehmet Günay, s. 326.

³³⁹ - Ersan Şen, *Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu*, 2.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2011, s. 21; Veli Özer Özbek, s. 10.

³⁴⁰ - Ahmet Büyüksişli, s.121.

³⁴¹ - Veli Özer Özbek, s.12; Meryem Günay & Mehmet Günay, s. 327.

³⁴² - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 336; Ersan Şen, *Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu*, s. 22.

³⁴³ - Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku 14. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2016, s. 175-176.

edilmesi, suçun oluşmasına engeldir. Daha önce ibraz edilmiş olsa dahi keşide tarihine göre ibraz süresi içinde çekin yeniden ibraz edilmesi lazımdır³⁴⁴.

“Karşılıksızdır” işlemi Çek Kanununun 3. maddesi çerçevesinde yapılmalıdır. Bunu göre suçun eylem unsurunu, ibraz edilen çekin karşılığının ilgili banka hesabında bulundurulmaması oluşturmaktadır.

Diğer yandan, çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu ihmali hareketle işlenebilen bir suçtur. Hesap sahibi, çekin ibrazında bankadaki çekle işleyen hesabında çek karşılığını buldurmamak suretiyle hareketsiz kalarak bu suçu işlemektedir³⁴⁵.

4.1.1.3. Suçun Faili

Çek Kanununun 5/2. maddesi uyarınca, karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun faili, çek karşılığını muhatap banka hesabında buldurmakla yükümlü olan çek hesabı sahibi gerçek kişidir. Hesap sahibi, gerçek veya tüzel kişi olabilir. Ancak suçun faili sadece gerçek bir kişi olabilir. Çek hesabı sahibi gerçek kişi ise fail bu kişinin kendisi olacaktır.

Çek hesabının sahibiyle çeki düzenleyen kişiler kimi zaman farklı olabilir. Örneğin çekle işleyen hesabın sahibi bir tüzel kişi ise çeki keşide eden bir gerçek kişi olacaktır. Bu durumda suçun faili çekle işleyen hesabın sahibi tüzel kişi değil³⁴⁶ onun adına hesapta karşılığı buldurmakla yetkili ve görevli gerçek kişidir³⁴⁷. Böyle bir kişi belirlenmemişse Çek Kanununun 5/2. maddesi uyarınca, tüzel kişinin yönetim organını oluşturan gerçek kişilerin tamamı suçtan dolayı sorumlu olacaktır.

Diğer taraftan, uygulamada limited şirket yetkili müdürü, şayet aynı zamanda şirket ortağı değilse bu suçun faili olamayacağı kabul edilmiştir³⁴⁸.

³⁴⁴ - İsmail Kırca, s. 20; Hasan Pulaşlı, *Yeni Çek Hukuku ve İlgili Mevzuat*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 42.

³⁴⁵ - Veli Özer Özbek, s.14; Ersan Şen, *Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu*, s. 24.

³⁴⁶ - İstanbul BAM 14. CD, 21.06.2019. E.2018/4486, K.2019/1820.

“Müşteki tarafından sunulan şikayet dilekçesinde sanık olarak çek hesabı sahibi tüzel kişinin gösterildiği, şirketi temsil eden gerçek kişi veya kişilerin isimlerinin belirtilmediği, şirket yetkililerinin tespitine ilişkin herhangi bir belge bulunmadığı anlaşılacakla davanın reddine dair verilen kararda isabetsizlik görülmediğinden...”

³⁴⁷ - İzzet Özgenç, 2018, s. 108-109.

³⁴⁸ - İstanbul BAM 14. CD, 24.06.2019, E.2018/4685, K.2019/1839.

“Yasal düzenlemeye göre, suçun faili, yani çekin karşılığını ilgili banka hesabında buldurmakla yükümlü olan kişi, çek hesabı sahibidir. Tüzel kişinin mali işleri yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan kişi veya kişiler, çek

4.1.2. Suçun Manevi Unsuru

Ceza hukuku bakımından suçun manevi unsuru kasıt veya taksir şeklinde meydana gelen kusurdan oluşmaktadır. Ceza Hukukunda kusur sorumluluğu ilkesi benimsenmiş olup, kusursuz sorumluluk bulunmamaktadır³⁴⁹. Failin, suçun tanımında yer alan fiili oluşturan hareket ve neticeyi bilerek ve isteyerek yapması durumunda kasıt şeklinde kusur oluşacaktır. Bilme ve istemenin hareket ile sınırlı kalıp neticeyi kapsamaması durumunda taksir derecesinde kusur meydana gelecektir³⁵⁰.

Karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi suçunun manevi unsuru kasıt olup, bu suçun taksirle işlenmesi mümkün değildir³⁵¹.

4.1.3. Suçun Özel Halleri

4.1.3.1. Teşebbüs

Çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu teşebbüse elverişli bir suç değildir³⁵². Çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, neticesi harekete bitişik bir suç, yani sırf hareket suçudur³⁵³.

---

karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmamakla yükümlü tutulmuştur.

Yönetim organı kavramının düzenlendiği Türk Ticaret Kanununun 135 maddesinin 1 fıkrası;

"134 ilâ 194 üncü maddelerin uygulanmasında; "şirket", ticaret şirketlerini; "ortak", anonim şirketlerin pay sahiplerini, limited şirketler ile şahıs şirketlerinin ve kooperatiflerin ortaklarını; "ortaklık payı", şahıs şirketlerindeki ortaklık payını, anonim şirketteki payı, limited şirketteki esas sermaye payını, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketteki ortaklık payını; "genel kurul", anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerle kooperatiflerdeki genel kurulu, şahıs şirketlerindeki ortaklar kurulunu ve gereğinde ortakların tümünü; "yönetim organı", anonim şirketler ve kooperatiflerde yönetim kurulunu, limited şirketlerde müdürü veya müdürleri, şahıs şirketleriyle sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde yöneticiyi; "şirket sözleşmesi", anonim şirketlerde esas sözleşmeyi, şahıs şirketleriyle limited şirketlerde şirket sözleşmesini ve kooperatifte ana sözleşmeyi ifade eder. " şeklinde düzenlenmiştir.

Bu yasal düzenleme de dikkate alındığında limited şirketlerde yönetim organından kastedilen şirket ortağı olan müdür yada müdürlerdir.

Dosya içerisindeki mevcut belgeler incelendiğinde sanık ..... 'ın şirketi temsil ve ilzamlı yetkili müdür olarak atandığı ancak şirkette ortak olmadığı, bu durumda çek düzenleme ve ibraz tarihlerinde sanığın sorumluluğunun bulunmadığının anlaşılması karşısında..."

³⁴⁹ - Ersan Şen, *Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu*, s. 26.

³⁵⁰ - Age, s. 26.

³⁵¹ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları 20. Bası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s. 313-314.

³⁵² - Sesim Soyer Güleç, s.177; Ersan Şen, *Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu*, s. 34; Veli Özer Özbek, "Karşılıksız İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçu ve Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı" *CHD*, S: 14, s. 15.

³⁵³ - Veli Özer Özbek, s. 15; Ersan Şen, *Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu*, s. 34.

Anayasa Mahkemesi'nin de bu yönde bir kararı bulunmaktadır³⁵⁴. Suçun tanımında öngörülen icra hareketlerinin tamamlanması ile suç gerçekleşecektir. Buna göre suç, ancak ibraz tarihi itibarıyla karşılığın olmadığına ilişkin işlemin yapılmasıyla oluşabilecektir³⁵⁵.

4.1.3.2. İştirak

Çek Kanununun 5/2. maddesi uyarınca karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun faili, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişidir. Bu kişi çekte işleyen hesabın sahibi olan kişidir. Hesap sahibinin birden fazla kişi olması durumunda bu kişilerin hepsi, suçtan dolayı birlikte fail olarak sorumludur³⁵⁶.

4.1.3.3. İçtima

Karşılıksızdır işlemi yapılan her bir çek yaprağı için adli para cezası ayrı ayrı uygulanacaktır³⁵⁷. Kimi zaman birden fazla çek, aynı alacak ve borç ilişkisi düşüncesiyle bir kişiye verilmiş ve bu kişi tarafından da bankaya ibraz edilmiş olabilir. Bu durumda zincirleme suç koşulları değerlendirilmelidir. Ancak kanun her bir çek yaprağı için ayrı bir suç öngörmüş olduğundan, gerçek içtima hükümlerini uygulamak ve her bir çek yaprağı için ayrı ayrı adli para cezasına hükmetmek gerekir³⁵⁸.

Tek bir çekin birden fazla lehtara verilmesi halinde, tek bir fiille birden fazla kişiye yönelik suç işlenmiş olacağından, “*fikri içtima*” çerçevesinde tek bir ceza verilmelidir³⁵⁹.

Karşılıksız çeklerin, dolandırıcılık suçunda araç olarak kullanıldığı durumlarda TCK'nın 158. maddesine göre nitelikli dolandırıcılık suçu bulunabileceği

³⁵⁴ - AYM 26.7.2017, E. 2016/191, K. 2017/131 (RG. 10.10.2017, S: 30206).

“*Karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu, neticesi harekete bitişik bir suç olup üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibraz edilip karşılığının olmadığına dair işlemin yapılması ile tamam olur.*”

³⁵⁵ - Alev Deniz Dursun, *Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu*, Seçkin Yayınları, Ankara 2019, s. 120; AYM 26.7.2017, E. 2016/191, K. 2017/131 (RG. 10.10.2017, S: 30206).

³⁵⁶ - Sesim Soyer Güleç, s. 180; Ersan Şen, *Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu*, s. 35.

³⁵⁷ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2010, s. 318.

³⁵⁸ - Ayşe Nur Ersoy, s. 299.

³⁵⁹ - Alev Deniz Dursun, s. 122; Mahmut Coşkun, *İcra İflas Suçları Disiplinsizlik Eylemleri ve Yargılama Usulü 5. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.

düşünülmelidir. Ancak dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için failin çekin karşılığının olmadığını bilerek ve hileli davranışlarla çekin tahsil edilebileceği izlenimiyle hareket edip, ödeme fikri taşımaksızın karşı tarafı aldatma yoluyla menfaat elde etmeye çalışması gereklidir³⁶⁰.

Suçun faili, farklı tarihlerde sürekli karşılıksız çek düzenlemek suretiyle bu eylemi alışkanlık haline getirmiş bulunabilir. Sadece bu nedenle faili dolandırıcılıkla suçlamak doğru değildir. Dolandırıcılığın gerçekleşebilmesi için, kişinin aldatma niteliğini haiz hileli davranışlarının da bulunması zorunludur³⁶¹. Şayet, çekin karşılığının ibrazında banka hesabında bulundurmuyarak çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi, bu fiili ile birden farklı suçun oluşmasına neden olmuşsa TCK'nın 44. maddesi uyarınca, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılacaktır.

4.1.4. Şikâyet

Çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçu, şikâyete tabi bir suçtur³⁶². Şikâyette bulunulmamış ise bu suç gerçekleşmeyecektir.

Çek Kanunu m. 5'e göre şikâyet hakkı, kural olarak hamile tanınmış olup, karşılıksız çekten zarar görmüş bulursa bile hamil dışındakilerin şikâyet hakkı bulunmamaktadır³⁶³. Ancak Yargıtay 19. Ceza Dairesi, Bölge Adliye Mahkemeleri (BAM) arasındaki Karar Uyuşmazlığının giderilmesine dair verdiği kararında; çeki tahsil amacıyla bankaya ibraz eden hamilin dışında, "karşılıksızdır" işlemi yapıldıktan sonra çeki elinde bulunduran ve aynı zamanda "karşılıksızdır" işlemi yapılmadan önceki dönemde geçerli ve meşru cirantanın da şikâyet hakkı bulunduğunu kabul etmiştir³⁶⁴. Dolayısıyla Bölge Adliye Mahkemeleri de bu yönde karar vermektedir³⁶⁵.

TCK'daki bir çok suç için düzenlenen 6 aylık şikâyet hakkından farklı olarak bu suça yönelik olarak şikâyet hakkı, fiilin öğrenildiği tarihten itibaren 3 ay ve her

³⁶⁰ - Ersan Şen & Erkam Malbeği, *Karşılıksız Çek*, 2013, s. 33.

³⁶¹ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 427.

³⁶² - Muharrem Gençtürk, "Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Şikâyet Hakkı", *SDÜİİBFD*, C: 15, S: 2, s. 237.

³⁶³ - Agm, s. 239; İzzet Özgenç, *Çek Kanunu 3. Bası*, Seçkin Yayınları, Ankara 2010, s. 96; İsmail Kırca, s. 24.

³⁶⁴ - Yargıtay 19. CD. 10.05.2018, E.2018/3072, K.2018/5874 (RG. 18.05.2018, S: 30425).

³⁶⁵ - İstanbul BAM 14. CD, 26.06.2019, E.2018/1993, K.2019/1863.

halükarda fiilin işlendiği tarihten itibaren 1 yıl geçmekle düşmektedir³⁶⁶. Yine CMK sistematığına göre şikâyete tabi bir suç müştekinin duruşmayı takip etmemesi davanın düşmesine sebep olmazken, karşılıksız çek keşide etme eyleminden dolayı yapılan duruşmayı, şikayet eden veya vekili takip etmezse dava düşmektedir.

Diğer taraftan 28/11/2017 tarih ve 7061 sayılı Kanununun 100. maddesiyle 5941 sayılı Kanun'un geçici 3. maddesinin 5. fıkrası değiştirilmiştir. Yapılan bu önemli değişikliğe göre, çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi suçuyla ilgili olarak üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek üzere muhatap bankaya ibrazı 31.12.2020 tarihine kadar geçersizdir. Suçun oluşabilmesi için çek üzerinde "karşılıksızdır" işlemine sebebiyet verilmelidir. Dolayısıyla üzerinde yazılı ibraz tarihinden önce bankaya verilen ileri tarihli düzenlenen çekler bakımından, 31.12.2020 tarihine kadar bu suçun gerçekleşmesi mümkün değildir³⁶⁷.

4.1.5. Adli Para Cezası

Çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçu nedeniyle İcra Ceza mahkemesinde yapılacak yargılama neticesinde "karşılıksızdır" işlemine sebebiyet veren fail hakkında 1500 güne kadar adli para cezasına hükmedilebilecektir. Üst sınır 1500 gün iken adli para cezasının alt sınırı, TCK'nın 52. maddesine göre 5 gündür. Ancak hükmedilecek adli para cezası Çek Kanununun 5. maddesi uyarınca çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamaz. Bu yönüyle, kanun koyucu bu suç için "nispi para cezası" sistemini kabul etmiştir³⁶⁸.

Anayasa Mahkemesi'nin 26.07.2017 tarihli iptal kararından önce, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından az olamayacağı kabul

³⁶⁶ - İstanbul BAM 14. CD, 26.06.2019, E.2018/2304, K.2019/1855.

"Somut olayda müştekinin suça konu çeki ciro yaptığı ancak ödenmek üzere bankaya ibraz edildikten sonra çekin hamilinin müşteki şirket olduğu ve müşteki tarafından icraya konulduğu, fiilin öğrenildiği tarihin icra işlemlerinin başlatıldığı tarih olarak belirlenmesinde yasal üç aylık şikayet süresinin geçmediği anlaşılmakla, üç aylık yasal süre geçtiğinden bahisle şikayetin yapılması nedeniyle şikayetin reddine dair verilen karar usul ve yasaya aykırı bulunmakla kararın kaldırılarak, çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet vermek suçundan sanık hakkında aşağıdaki hüküm tesisi uygun görülmüştür."

³⁶⁷ - Ayşe Nur Ersoy, s. 295.

³⁶⁸ - Abuzer Kendigelen & İsmail Kırca, s. 332.

ediliyordu. İptal kararıyla birlikte hükmedilecek adli para cezası, artık diğer kısımlar olmaksızın sadece çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamayacaktır³⁶⁹.

Çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçu bakımından Çek Kanununun 5. maddesi uyarınca, ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemeyecektir. Bunun gibi adli para cezasının ödenmemesi durumunda da, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 106/3. maddesinde yer alan kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilemeyecek ve doğrudan hapis cezası uygulanacaktır. Buna göre sanık önce adli para cezasına mahkûm edilecek, şayet bu ceza ödenmez ise hükümlü kamuya yararlı bir işte çalıştırılmayacak ve adli para cezası doğrudan hapis cezasına dönüştürülecektir³⁷⁰. Maddede sözü edilen hapis cezası bu bakımdan “tazyik (zorlama) hapsi” niteliğindedir. Dolayısıyla tazyik hapsi olarak infaz gerçekleşse dahi hapis cezasının mahkûmiyete bağlı diğer hukuki sonuçları oluşmayacaktır³⁷¹.

Çekte karşılıksızdır işleminin yapılmasına sebebiyet verme suçuna, Kanunda esas olarak adli para cezası öngörülmesi karşısında, getirilen bu düzenlemenin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) Ek 4 No’lu Protokol’ün 1. maddesine “*Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.*” ve Anayasa’nın 38. maddesinin 8. fıkrasının “*Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.*” hükmüne aykırılık bulunmadığı düşüncesindeyiz.

4.2. Çek Düzenleme Ve Çek Hesabı Açma Yasağı

Çek Kanununun 5. maddesi uyarınca çekte “karşılıksızdır” işleminin yapılmasına neden olan kişi hakkında, ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı da verilecektir. Bu yasağın, hem çek hesabı açmanın hem de bununla birlikte çek düzenlemenin yasaklanmasıdır. Karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçuna bakan mahkeme re’sen koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı

³⁶⁹ - Hakan Albayrak & Ahmet Bozdağ, “Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçunun İcra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme”, *TAAD*, Y: 9, S: 33 (2018) s. 249.

³⁷⁰ - Mehmet Köle & Fatma Görgülü, “Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”, *DÜHFD*, C: 21, S: 35, (2016), s. 107.

³⁷¹ - İzzet Özgenç, 2018, s. 104.

açma yasağına hükmedecektir. Bu yasak önleyici amaçlı bir koruma ve güvenlik tedbiri mahiyetindedir. Suçun sonuçlarından ve suçun yeniden işlenmesine yönelik muhtemel tehlike bakımından kamu güvenliğini sağlamak amacını gütmektedir.

4.2.1. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararı Verilmesi

Çek Kanununun 3. maddesi uyarınca ödemenin kısmen yapılmasına veya hiç yapılmamasına bağlı olarak karşılıksızdır işlemi yapılan çekin aslı ya da fotokopisi banka tarafından hamile geri verilir. Sonrasında karşılıksızdır işlemi yapılan çekin hamili, Çek Kanununun 5. maddesine göre karşılığı banka hesabında bulundurmaktan yükümlü olan kişinin cezalandırılması için İcra Mahkemesine şikâyette bulunabilir.

İcra Ceza Mahkemesince yapılan yargılama neticesinde, çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemine neden olduğu tespit edilen sanık hakkında, adli para cezası dışında ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı da verilir. Sanık hakkında zaten daha önce bu yönde verilmiş bir yasak kararı bulunuyorsa mahkemece yasağının devamına hükmedilir. Mahkeme tarafından yargılamanın devamı sırasında hükümden önce verilen yasak kararı koruma tedbiri mahiyetinde iken yargılama sonrasında verilen yasak kararı nihai yaptırımdır.

Çek düzenleme veya çek hesabı açma yasağı, karşılıksız çıkan her bir çek yaprağı için ayrı ayrı verilir. İlamda hükmedilen yasağın hangi çek ile ilgili olarak verildiği açıkça belirtilir. Bu bakımdan, güvenlik ya da koruma tedbiri olarak verilen yasaklama kararı bakımından da bir fark yoktur.

4.2.2. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Uygulanacak Kişiler

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına muhatap olacak kişiler, kanun koyucu tarafından çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçundan cezai yükümlülüğe tabi tutulacaklara göre daha geniş tutulmuştur³⁷². Yani yasağın kapsamı, sadece karşılıksız çek keşide etme suçunun faillerine yönelik olmayıp, daha geniş bir alanı içermektedir.

---

³⁷² - Celal Göle, *Prof. Dr. Sabih ARKAN'a Armağan*, s. 446; AYM 26.07.2017, E.2016/191, K.2017/131 (RG. 10/10/2017, S: 30206)

Karşılıksız çek düzenleme suçundan hükmedilecek olan adli cezanın muhatabı ilgili banka hesabından çekin karşılığını bulundurmamakla yükümlü kendi adına çek düzenleyen veya tüzel kişilik adına sorumlu bulunan gerçek kişidir. Dolayısıyla davanın sanığı ancak bir gerçek kişidir. Oysa, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının muhatabı ise çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişiler, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler yanında, sermaye şirketi tüzel kişilik adına çek düzenlenmesi durumunda, ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileridir. Böylelikle, karşılıksız çek keşide etme suçunun faillerine ek olarak “tüzel kişiler”, “tüzel kişi adına çek keşide edenler” ve “karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri” hakkında da bu yaptırım uygulanacaktır.

Görüleceği üzere çekle işleyen hesabın sahibinin bir tüzel kişi olması durumunda, söz konusu suçun sanığı, tüzel kişi adına bu tüzel kişiyi temsilen karşılığı bankada hazır bulundurmamakla yetki ve görevlendirilmiş gerçek kişi iken, bu suçun işlendiğinin sabit olması halinde, çek hesabı sahibi tüzel kişi hakkında da çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı uygulanacaktır. Tüzel kişi suç nedeniyle sanık olamasa da, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının muhatabıdır.

Diğer taraftan Çek Kanununun 5. maddesinin 1. fıkrasına göre, karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına edilmesi durumunda, yetki devri yapılan ve şirketin mali işlerini yürüten yönetim organı üyelerinin yanında, “yönetim organının diğer üyeleri” ile “ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri” de çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına tabi tutulmaktadır. Bu durumun, adalet ve hakkaniyetle bağdaşmadığı, cezaların şahsiliği ilkesine de aykırı olduğu ileri sürülmüştür³⁷³. Ne var ki, Anayasa Mahkemesi bu yönde ilk derece mahkemelerince yapılan başvuruyu 26/07/2017 tarihinde oy çokluğu ile reddetmiştir³⁷⁴.

4.2.3. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağının Sonuçları

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilen kişilerin, yasak boyunca sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alması mümkün değildir. Hali hazırda mevcut üyeler hakkında yasaklama kararı verilmesi durumunda

³⁷³ - Mustafa Yavuz, s. 117.

³⁷⁴ - AYM 26.07.2017, E.2016/191, K.2017/131 (RG. 10/10/2017, S: 30206)

ise bu kişiler görevlerinden ayrılmayacak, görevlerine sürelerinin sonuna kadar devam edecekler ancak yasak kapsamında ki çek düzenleme ve çek hesabı açma eylemlerini yapamayacaklardır.

Çek Kanununun 5. maddesinin 6. fıkrasına göre hakkında yasak kararı verilmiş, kişiler ellerindeki bütün çek yapraklarını ilgili bankaya iade etmek zorundadır. Buna göre mükellefiyet altındaki kişiler, haklarında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı olanlardır³⁷⁵. Bu yükümlülüğün kanunda herhangi bir süresi gösterilmemiş olup, yükümlülüğe aykırı davranışlar hakkında bir müeyyide getirilmemiştir. Ancak iade edilmeyen çek yapraklarının kullanılması fiili ayrıca cezai yaptırıma bağlanmıştır. Bu kişiler için yasak kararı kalkmadıkça yeni bir çek hesabı açılmaz.

Çek Kanununun 5/7. maddesi uyarınca haklarında yasak kararı verilen kişiler, bu kararın tebliğinden itibaren 10 gün içerisinde düzenledikleri ancak henüz tahsil edilmemiş bulunan çekleri, düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve defterdarını göstererek liste halinde muhatap bankaya bildirmekle yükümlüdür. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına karşı itiraz yoluna başvurulmuş olması bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Çek Kanununun 5. maddesinin 8. fıkrasında verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin bilgilerin güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla MERSİS ile Risk Merkezine, elektronik ortamda bildirileceği ve hakkında çek hesabı açma yasağı verilen kişilerin de risk merkezi tarafından bankalara bildirileceği belirtilmiştir. Bu çerçevede TCMB tarafından tutulan veriler 2017 yılı Nisan ayından itibaren artık bankalar birliği risk merkezince kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Yasak kararları gibi yasağın kaldırıldığına dair kararlar da UYAP üzerinden risk merkezine bildirilmektedir.

4.3. Yetkili ve Görevli Mahkeme

Çek Kanununun 5. maddesinin 6273 sayılı yasa ile değiştirildiği dönemde, çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına bağlanan sonuçlar idari yaptırım olarak

---

³⁷⁵ - Celal Göle, *Prof. Dr. Sabih ARKAN'a Armağan*, s. 448.

öngörölmüş ve çek düzenleme veya çek hesabı açma yasağı için Cumhuriyet Başsavcılıklarına müracaat edilmesi düzenlenmiştir. Ancak 5. maddede 6728 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında, çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet vermek, yeniden suç olarak yürürlüğe konulmuştur. Bu suç ve çek düzenleme veya çek hesabı açma yasağı için başvuru mercii olarak da İcra Ceza Mahkemeleri belirtilmiştir³⁷⁶.

CMK'ya göre suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili iken bu suç yönünden özel bir düzenlemeye gidilerek, Çek Kanununun 5/1. maddesinin uyarınca, çekin ibraz edildiği muhatap bankanın veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer, hesap sahibinin yada şikâyetçinin yerleşim yeri icra mahkemeleri yetkili kabul edilmiştir. Yargılamada 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun (İİK) 347, 349, 350, 351, 352 ve 353. maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır.

Çekle ilgili olarak karşılıksız işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu yukarıda değinildiği üzere şikâyete bağlıdır. Ancak, bu suçla ilgili yargılama yapılabilmesi için adli soruşturma açılması ve iddianame düzenlenmesine gerek bulunmamaktadır. Bu yüzden çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçundan dolayı yapılacak olan yargılamalarda soruşturma aşaması olmayacak ve hamilin şikâyeti ile doğrudan kovuşturma aşamasından yargılama başlayacaktır³⁷⁷. Söz konusu suç bakımından şikâyette bulunulmuş olması bir dava şartıdır ve şikâyet, iddianamenin yerini alan bir belge mahiyetindedir³⁷⁸.

İcra Ceza Mahkemesi şikâyet sonrasında, şüpheli konumundaki hesap sahibine ve tanık gösterilmişse tanığa celpname gönderir (İİK m. 349/1). İki taraf da belirlenen gün ve saatte mahkemeye gelmeğe yada vekil göndermeye mecburdur

³⁷⁶ - Gaziantep BAM 12. HD, 07.05.2019, E.2019/1265, K.2019/992.

“Somut olayda şikâyetçi müştekinin karşılıksız çek keşide etme suçundan dolayı ..... A.Ş'nin cezalandırılması istemi ile dava açtığı, davayı UYAP üzerinden hukuk işlerine özgü esas defterine kaydettirerek istem hakkında karar verilmesini talep ettiği görülmektedir. Talebin çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçuna ilişkin şikâyet olduğu görülmekle, icra mahkemeleri kapsamındaki icra ceza ve icra hukuk mahkemeleri arasındaki farkın görev değil iş bölümü olduğu bu nedenle görevsizlik kararı verilmesinin hatalı olduğu yapılması gereken işin iş bölümü nedeniyle iş bu talep bakımından hukuk davalarına özgü esas defter kaydının kapatılarak İcra Ceza davaları için tutulan esas deftere şikâyetin kaydedilerek ceza mahkemesi sıfatıyla yargılamaya devam edilmesine ve iş bu esasın bu şekilde kapatılmasına verilmesi gerektiği bu halde istinaf talebi haklı görülmekle...”

³⁷⁷ - Hakan Albayrak & Ahmet Bozdağ, s. 268.

³⁷⁸ - İzzet Özgenç, 2018, s. 100.

(İİK m. 349/2). Mahkeme gerek görürse tarafların bizzat hazır olmasını isteyebilir(İİK m. 349/3). Gerektiğinde istinabe yoluna gidilebilir (İİK m. 349/4). Lüzumu halinde şüpheli kolluk marifetiyle getirilebilir. Şüpheli bu şekilde de hazır bulundurulamazsa yargılama gıyabında yapılabilir (İİK m. 349/5).

Şikâyetçinin belirlenen zamanda gelmemesi ve vekil de göndermemesi halinde şikâyet hakkı ve dolayısıyla görülmekte olan dava düşer (İİK m. 349/6).

İcra mahkemesi iki tarafı ve delillerini dinler, tarafların ve tanıkların ifadelerini duruşma tutanağına geçirir (İİK m. 350/1). Yargılama sırasında Cumhuriyet Savcısı hazır bulundurulmaz (İİK m. 350/2). Şikâyetçi dilekçe veya beyanında göstermiş olduğu delillerle bağlıdır (İİK m. 351/1). Şüpheli savunması için tahkikatın genişletilmesini ancak bir kere isteyebilir (İİK m. 351/2).

İcra Ceza Mahkemesi tarafların iddia ve savunmalarını dinledikten sonra beş gün içinde karar verir. Karar ayrıca Cumhuriyet savcısına da bildirilir (İİK m. 352/1). Davanın belirli bir sürede görülüp karara bağlanması için bağlayıcılığı olan bir süre getirilmemiştir. Belirtilen beş günlük süre, yargılama faaliyetlerinin tamamının bitmesinden sonra hükmün verilmesine kadar olan süre açısından düşünülmelidir³⁷⁹. Böyleyken dahi, bu süre düzenleyici bir süre olup mahkemenin beş gün içinde karar vermemesi kararın geçersizliğine yol açmayacaktır³⁸⁰.

Açılan davada İİK'nın ilgili hükümleri uyarınca yapılan yargılama sonucunda icra mahkemesinin adli para cezası verilmesine karar verdiği hallerde, mahkeme ayrıca Çek Kanununun 5. maddesinde belirtilen kişiler hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına ve yine söz konusu kişilerin ellerinde bulunan çek yapraklarını ilgili bankalara iade etmesine de hükmeder. Mahkeme hakiminin, adli para cezasına hükmettiği durumlarda, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı ile çek yapraklarının ilgili bankalara iade edilmesi kararı verip vermeme konusunda takdir hakkı bulunmamaktadır³⁸¹.

Çek Kanununun 5/5. maddesine göre haklarında karar verilen kişilerin, adres değişikliği bildiriminde bulunmadıkları sürece, hesap açtırırken bildirdikleri adrese 7201 sayılı Tebligat Kanununun 35. maddesine göre bu karar tebliğ edilir. Adresin bankaya yanlış bildirilmesi veya fiilen terkedilmiş olması hâlinde de, tebligat

³⁷⁹ - Age, s. 108.

³⁸⁰ - İsmail Ercan, *Karşılıksız Çek ve Cezai Sonuçları*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 67.

³⁸¹ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 460.

yapılmış sayılır. Çek Kanunu bu maddesi ile yasağın uygulanmasındaki gecikmenin önlenmesi ve kararın kesinleşmesinin önündeki engellerin kaldırılması hedeflenerek normal tebligat usullerinin üstünde bir düzenleme yapılmıştır.

İcra mahkemesinin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararlarına, İİK'nın 353/1. maddesi çerçevesinde itiraz edilebilir. Buna göre verilen ilama karşı tefhim veya tebliğinden itibaren yedi gün içinde itirazda bulunabilir. İtirazları, karar veren icra mahkemesinin bulunduğu yargı çevresinde birden fazla İcra Ceza Mahkemesi olması halinde sırayı takip eden İcra Ceza Mahkemesi inceler. Şayet o yerde tek bir İcra Ceza Mahkemesi varsa Asliye Ceza Mahkemesi, icra mahkemesi hâkiminin aynı zamanda asliye ceza hâkimi olması halinde ise en yakın Asliye Ceza Mahkemesi itirazları değerlendirecektir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir.

Diğer yandan çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verilmesi suçundan mahkûmiyet hallerinde, kanun yolunun ne olması gerektiği, İİK çerçevesinde mi, CMK kapsamında mı kanun yoluna gidileceği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak kanaatimizce, AYM tarafından 2017 yılında verilen karardan³⁸² sonra, söz konusu suç nedeniyle verilecek adli para cezalarında, İİK m. 353/1'de tazyik ve disiplin hapsine ilişkin kararlar için öngörülen itiraz kanun yoluna değil, Çek Kanunu m. 5/1 göndermesiyle İİK m. 353/2 hükmü uyarınca CMK'da düzenlenen kanun yollarına gidilmelidir. Adli para cezasının ödenmemesi üzerine, hapis cezasına çevrilmeye dair Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar bakımından ise savcılık tarafından verilmiş olması nedeniyle İİK m. 353/1 uygulanmayacak olup, bu karara karşı kanun yolu kapalıdır.

4.4. Çek Düzenleme Ve Çek Hesabı Açma Yasağının Kaldırılması

4.4.1. Sürenin Dolması Nedeniyle Kaldırma

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı için Çek Kanununda belli bir süre gösterilmemiştir. Çek Kanunu'nun 6. maddesinde belirtilen koşullarla mahkeme bu

---

³⁸² - AYM 26.7.2017, E. 2016/191, K. 2017/131 (RG, 10.10.2017, S: 30206).

Anayasa Mahkemesi, karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verilmesi suçuyla ilgili davalarda icra mahkemesince verilecek kararlarla ilgili CMK'nın kanun yollarına ilişkin hükümlerinin uygulanacağına karar vermiştir.

yasağı kaldırılmadığı sürece yasak geçerliliğini sürdürecektir³⁸³. Çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçundan mahkum olan birisi, cezasının infazının tamamlandığı ya da sonra erdiği tarihten itibaren ve üç yıl ve her halde yasağın konulduğu tarihten itibaren 10 yıl geçmekle hakkında yasak kararı verilen mahkemeden bu yasağın kaldırılmasını talep edebilir. Her ne kadar düzenleme bu şekilde sadece suçtan hüküm giyen kişilere özgü görünüyorsa da yasağın uygulandığı diğer kişiler de bu bağlamda haklarında verilmiş bulunan yasağın kaldırılmasını isteyebilir³⁸⁴.

Yasağın kaldırılması hususunda mahkemenin takdir hakkı bulunmaktadır. Verilen kararı itiraz edilebilir. İtiraz incelemesi usulü de yasak kararında olduğu gibi olup itiraz sonunda verilen kararlar kesindir.

4.4.2. Etkin Pişmanlık Nedeniyle Kaldırma

Çek Kanununun 6/1. maddesinde belirtilen bedelin ödendiği durumlarda, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kalkacaktır. Buna göre, çeke bağlı bedelin, kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek faizleri ile birlikte ödenmesi halinde yasak ortadan kaldırılacaktır. Şayet yargılama bitmeden bu ödeme yapılırsa davanın düşmesine, mahkumiyet kararı sonrasında ödeme yapılması halinde ise hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına karar verilir. Dolayısıyla verilen mahkumiyet kararının yanında, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı da aynı karar ile birlikte kaldırılacaktır.

4.4.3. Şikayetten Vazgeçme Nedeniyle Kaldırma

Çek Kanununun 6/1. maddesi uyarınca, şikayet edenin bu şikayetinden vazgeçmesi halinde, karşılıksız çeke bağlanan yaptırımları ortadan kaldıracaktır. Şikâyetten vazgeçecek kişi, şikâyet hakkını kullanarak ilgili icra mahkemesine başvuran hamil olmalıdır. Hamilin birden fazla olduğu durumlarda, içlerinden birisinin şikâyetten vazgeçmesi yeterli olup, mahkeme yaptırımların kaldırılmasına karar verilmelidir³⁸⁵.

³⁸³ - Ali Bozer & Celal Göle, 2017, s. 431.

³⁸⁴ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2010, s.320.

³⁸⁵ - Ali Bozer & Celal Göle, 2018, s. 475.

Dava devam ediyorken yapılan şikayetten vazgeçmede, bedelin ödenmesinde olduğu gibi, davanın düşmesi kararı verilir. Şikayet hakkının kaybedilmesi de aynı sonucu doğurur. Hüküm kesinleştikten yapılan vazgeçme, diğer suçlar yönünden normalde cezanın infazına engel olmaz iken, çek ile ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçu bakımından kanun koyucu buna istisna getirmiştir. Böylelikle hüküm verildikten sonra da şikayetten vazgeçilmesi, verilen hükmün sonuçlarını tümüyle ortadan kaldırmaktadır³⁸⁶. Ne var ki 25/05/2005 tarih ve 5352 sayılı Adli Sicil Kanununun 4. maddesine göre, hem ödeme hem de şikayetten vazgeçme hallerinde, ceza mahkumiyetinin sonuçları ortadan kalkacak olsa da verilen kararlar adli sicil kaydında yer alacaktır³⁸⁷.

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması halinde buna dair karar kesinleşme ile birlikte Risk Merkezine UYAP üzerinden bildirilir.

4.5. Çek Düzenleme Ve Çek Hesabı Açma Yasağına İlişkin Çek Kanununda Yer Alan Diğer Suçlar

4.5.1. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Bulunan Kişinin Çek Düzenlemesi

Çek Kanununun 7/6. maddesinde, “*Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, buna rağmen çek düzenlerse, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” denilmiştir. Böylelikle hakkında yasak kararı bulunan kişinin çek düzenlemesi, hapis cezasıyla yaptırıma bağlanmıştır.

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilmiş olan kişi, elindeki bütün çek yapraklarını ait olduğu bankalara iade etmekle ve kararın kendisine tebliğ edildiği tarihinden itibaren 10 gün içinde, düzenlemiş bulunduğu ve henüz karşılığı tahsil edilmemiş olan çekleri, düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve

³⁸⁶ - İstanbul BAM 14. CD, 27.06.2019, E.2018/4534, 2019/1872.

“Sanığın karşılıksız çek düzenleme suçunu işlediğinin iddia olunan olayda; müşteki vekilinin hükümden sonra 19/06/2019 işlem tarihli, sanık hakkında şikayetinden vazgeçtiğine dair dilekçesi ve vekaletnamesinde bu hususta yetkisinin olduğunun anlaşılması karşısında 5941 Sayılı. Yasanın 6. maddesi gereğince şikayete tabi suç nedeniyle sanığın hakkındaki kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi yerine mahkumiyetine karar verilmesi (hükümden sonra şikayetten vazgeçilmiştir) Kanuna aykırı olup sanık vekilinin istinaf nedenlerinin bu sebeplerle yerinde olduğu.”

³⁸⁷ - Reha Poroy & Ünal Tekinalp, 2010, s.320.

varsa lehtarlarını da göstermek suretiyle, muhatap bankaya liste halinde vermekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğe aykırı davranış suç olarak cezalandırılmamış ya da herhangi bir yaptırıma tabi tutulmamış ise de, bu kapsamdaki bir çekin düzenlenmiş olması cezai müeyyideye tabi tutulmuştur.

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilmiş olan kişinin çek düzenlemesi suçunun maddi unsurunu, yasaklı kişinin çek düzenlemesi eylemi oluşturur. Suçun faili ise hakkında yasak kararı bulunduğu halde çek keşide eden gerçek kişidir. Suçun konusunu, hakkında yasaklama kararı verilmiş olan kişinin, elinde bulundurduğu ve yasak kararı sonrası keşide etmiş olduğu çekler oluşturur.

Suç ancak kasıtlı işlenebilecek nitelikte olup, kişinin hakkında bulunan yasak kararını bilmesi gerekir. Şayet yasaklı bile olsa çeki düzenleyen kişi bu bilgiden mahrum veya bu bilgiyi bilmesi kendisinden beklenemiyor ise suçun manevi unsuru gerçekleşmemiş olacaktır.

Diğer taraftan, düzenleyen hakkında çek düzenleme veya çek hesabı açma yasağı bulunması, düzenlenen çekin geçerliliğini etkilemeyecektir³⁸⁸.

4.5.2. Bankaların Çek Hesabı Açtırmak İsteyenleri Araştırma ve Kontrol Yükümlülüğü ile Buna Bağlı Suçlar

Çek Kanununun 2. maddesi uyarınca bankalar, çek hesabı açtırmak isteyen kişinin yasaklı olup olmadığını araştırmalı ve bu kişinin ekonomik ve sosyal durumunu basiret ve özen içinde belirlemelidir³⁸⁹. Uygulamada buna uygun davranmayan bankanın çek bedelinin %70'i oranında tazminat ödemesi gerektiğine dair Yargıtay³⁹⁰ ve BAM³⁹¹ kararları

³⁸⁸ - Abuzer Kendigelen, *Çek*, 2007, s. 68; İsmail Kırca, s. 8; Şükrü Yıldız, "5941 sayılı Çek Kanununun Çek Hukukuna Etkileri", *İTÜSBD*, Y: 9, S: 18, (2010), s.75.

³⁸⁹ - Mustafa Yavuz, s. 115.

³⁹⁰ - Yargıtay 11. HD, 30.01.2012, E.2010/9052, K.2012/980.

³⁹¹ - İstanbul BAM 14. HD, 28.03.2019, E.2018/956, K.2019/473.

"Mahkemece, iddia, savunma ve benimsenen bilirkişi raporuna göre, davalı bankanın ... Şubesi tarafından gereken araştırma yapılmayıp, dava dışı Şenol Karabulut tarafından ticari ilişki nedeniyle verildiği, verilen çekin karşılıksız çıkması sonucu davacının bilirkişi raporunda belirtilen şekilde zarara uğradığı, davalı bankanın çek hesabı açarken gereken özeni göstermesi gerekirken göstermeyip, karşılıksız çek nedeniyle davacıyı zarara uğrattığı, gereken özeni göstermeyen davalının sorumlu olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne karar verildiği anlaşılmaktadır.

Bilirkişi incelemesi ve dosya kapsamına göre; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin aynı konu ve aynı eylemler nedeniyle emsal dosyalarda bankanın %70, çek lehtarının %30 kusurlu kabul edilmesine ilişkin kararlarının istikrarlı bir şekilde uygulandığı, buna göre karşılıksız çıkan çekin 13.500,00 TL

Çek defteri verilmesini isteyen kişi, tacir veya esnaf ve sanatkâr olup olmadığı ve kendisi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı hususunda bankaya yazılı beyanda bulunmakla yükümlüdür. Tüzel kişiler adına verilecek beyannamede ayrıca, tüzel kişinin yönetim organında görev yapan temsilcinin ya da imza yetkisi taşıyan kişilerin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı açıkça bildirilmelidir.

Bankalar için 6728 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde beyan yeterli olup, ayrıca beyanda bulunulan bu kişilerin yasaklı olup olmadığını araştırma mükellefiyeti bulunmamaktaydı³⁹². Yapılan değişiklikle birlikte Çek Kanununun 2/3. maddesinin amir hükmü gereği artık bankalara, çek hesabı açtırmak isteyen gerçek veya tüzel kişinin, anonim şirketlerde yönetim organında görev yapanlar ile ticaret siciline tescil edilmiş yetkililerinin çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığını kontrol ve sorgulama sonucunu muhafaza etme yükümlülüğü yüklenmiştir³⁹³. Bankaların bu araştırma ve sorgulamaları Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi kayıtları üzerinden yapılacaktır.

4.5.3.1. Banka Görevlisinin Yasaklı Kişiye Çek Defteri Vermesi

Çek Kanununa göre, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı bulunan gerçek kişi ile bu kişilerin yönetim organında görev yaptığı veya ticaret sicilinde tescil edilen yetkilisi olduğu tüzel kişiye çek defteri verilemez. Kanunun 7. maddesinin 3. fıkrasında bu yasağa uymayan banka görevlileri hakkında “*adli para cezası*” uygulanacağı belirtilerek eylem suç olarak düzenlenmiştir. Düzenlemenin amacı, çek defterinin verilmesi hususunda banka yetkililerinin özenli ve dikkatli çalışmasını sağlamaktır. Buna göre, beyanname alınmadan veya beyannameye alınmasına rağmen hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunan bir kişiye ya da böyle bir kişinin yönetim organında görev yaptığı veya temsilcisi ya da imza yetkilisi olduğu tüzel kişiye çek defteri veren banka

---

bedelli olduğu, davalı bankanın %70 kusuruna karşılık gelen miktarının çekin bankaya ibraz tarihinden itibaren değişen oranlarda avans faizi ile birlikte davalıdan tahsiline dair verilen karar yerinde olup...”

³⁹² - Seza Reisoğlu, “Değerlendirme Toplantısı”.

³⁹³ - Yılmaz Yördem, “6728 Sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Karşılıksız Çek Sorunsalı”, *TAAD*, Y: 9, S: 33, (2018), s. 359.

görevlileri hakkında elli günden yüzelli güne kadar adli para cezası uygulanacaktır³⁹⁴.

Suçun konusunu, beyanname almadan veya beyannameye rağmen, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunan kişiye veya bu kişinin yönetim organında görev yaptığı veya temsilcisi ya da imza yetkilisi olduğu tüzel kişiye verilen çek defteri oluşturmaktadır.

Suçun faili, bankadan çek defteri verilmesi talebinde bulunan yasaklı kişiden Çek Kanununun 2/3. maddesinde yazılı hususlarda beyanname almadan çek defteri veren yada bu kişiden beyanname almış olsa bile hakkında çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı bulunan bir kişiye, bu kişinin yönetim organında görev yaptığı veya temsilcisi yahut imza yetkilisi olduğu tüzel kişiye çek defteri veren banka görevlisidir³⁹⁵. Bu suç banka görevlileri tarafından işlenebilen özgü suç niteliğindedir.

Belirtilen suç seçimlik hareketli bir suçtur. Bu suç, yazılı beyanname alınmadan çek defteri vermekle gerçekleşebileceği gibi beyanname alıp beyannameye yasaklılık belirtilmiş olmasına rağmen çek defteri verilmesi ile de işlenebilir. Kişi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının bulunmaması durumunda, beyanname alınmaması ise bu suçu oluşturmayacaktır³⁹⁶.

4.5.3.2. Banka Görevlisinin Yasaklı Kişi Adına Çek Hesabı Açması

Çek Kanununun 2. maddesi uyarınca bankaların, çek hesabı açılmasını talep edenler hakkında çek hesabı açma yasağının olup olmadığını kontrol yükümlülüğü bulunmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere bir kişi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verildiğinde, bu karar UYAP aracılığı ile Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezine bildirilmekte ve bu bildirim elektronik ortamda bankalara ulaştırılmaktadır.

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan birisi adına yeni bir çek hesabı açılması yasaklanmıştır. Bu düzenlemeye rağmen hakkında yasak kararı bulunan kişi adına çek hesabı açan banka görevlisi Çek Kanununun 7. maddesinin 7. fıkrası uyarınca üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

---

³⁹⁴ - Mustafa Yavuz, s. 115.

³⁹⁵ - Murat Karakaya, s. 120.

³⁹⁶ - Mustafa Yavuz, s. 123.

Suçun konusunu, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı bulunan kişi adına banka tarafından çek hesabı açılması oluşturmaktadır. Suçun faili ise, yasak kararına rağmen ilgili kişi adına çek hesabı açan banka görevlisidir. Bu suç da yine sadece banka görevlileri tarafından işlenebilen onlara özgü suç niteliğindedir.

Suçun maddi unsurunu, çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı kararı verilmiş olan kişi hakkında, bu yasağı bilen banka görevlisinin yasağa karşın çek hesabı açmış olması oluşturmaktadır. Bu suç da çek defteri verilmesinde olduğu üzere, ancak kasten işlenebilen bir yapıda olup, suçun manevi unsuru için kast bulunması gereklidir³⁹⁷.

---

³⁹⁷ - Agm, s. 124.

SONUÇ

Çek benzeri senetler, insanlar arası ticaretin başlamasıyla birlikte varlık alanı bulmuş ve ilk çağlardan günümüze kadar, etkisini artırarak ticaret hayatının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Çek, oldukça pratik bir ödeme aracı olarak, kanuni düzenlemeler ile uluslararası düzeyde yeknesak bir sisteme kavuşturulmuştur. Bu durum çekin dünya çapında geçerli bir ödeme vasıtası olmasını sağlamıştır.

Çekin, Anglo-Sakson hukuk sisteminden Kıta Avrupa'sına geçtiği düşünülmektedir. Gittikçe yaygınlaşan çekin, Avrupa ve Amerika arasındaki uygulama farkları nedeniyle ticarete çeşitli sorunlar oluşturması üzerine, birçok ortak kuralın benimsendiği "Cenevre Yeknesak Kuralları" kabul edilmiştir.

Türkiye'de bu konudaki ilk düzenleme 1914 yılında kabul edilen Çek Kanunu olup, 865 sayılı Türk Ticaret Kanununun kabulüne kadar yürürlükte kalmıştır. Daha sonra 3167 sayılı Çek ile Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla çekin güvenilirliği ve itibarını artırmaya yönelik düzenlemeler yapılmış, çek hesaplarının açılması sıkı kurallara bağlanmıştır. Çek yaprağının belli şekilde olması sağlanmış ve ilk kez giderek büyüyen "karşılıksız çek" sorununa beş yıla kadar hapis cezası öngören hükümler getirilmiştir.

Ticari hayatta istenilen başarının elde edilememesi ve karşılıksız çek sorununun daha da büyümesi neticesinde, 3863 sayılı Kanunla, Çek Kanununun karşılıksız çeki ilişkin hükümleri değiştirilerek, ceza davası açılan kişi için karşılıksız kalan çek bedeli ile birlikte bu bedelin %10'u oranında çek tazminatı ve gecikme faizinin bankaya yatırılması durumunda açılan davanın düşmesi imkanı düzenlenmiştir. Böylelikle, karşılıksız çek keşide eden kişinin, alacaklıya fayda sağlamayan mahkumiyeti yerine, "çekle yüklendiği borcu" çek tazminatıyla birlikte ödemesi yoluyla, hem düzenleyenin ekonomik açıdan daha da zorda kalacağı bir mahkumiyetten kurtulması, hem de alacaklı hamilin maddi yönden alacağını tazmin etmesi hedeflenmiştir. Ne var ki, bu hedefe ulaşmak pek mümkün olmamıştır.

2003 yılında 4358 sayılı Kanun ile 3167 sayılı Çek Kanununda daha köklü değişiklikler yapılarak, artık karşılıksız çek düzenlemeye hürriyeti bağlayıcı ceza kaldırılarak, çek bedeli tutarında ağır para cezası öngörülmüştür. Bu değişikliklerde,

dönem itibariyle Avrupa Birliği ile artan ilişkiler ve AB uyum yasaları ile Türkiye'de yaşanan 2001 krizi nedeniyle özellikle ticari hayatın oldukça sarsılmasıyla beraber karşılıksız çekten yargılanan birçok esnaf, tacir ve iş adamının bulunması etkili olmuştur. Yine o dönemde yoğun olarak yaşanan “*Kanunlaştırma*” hareketleri kapsamında 2005 yılında 5271 sayılı Türk Ceza Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte, yeni bir Çek Kanununun da oluşturulması gerektiği fikri benimsenerek 14/12/2009 tarihinde 5941 sayılı Çek Kanunu kabul edilmiştir.

Karşılıksız çekte, sadece keşidecilerin sorumlu olmadığı, bankaların da bunu kolaylaştırdığı eleştirilerinin de yerinde olarak karşılık bulmasıyla, 5941 sayılı Çek Kanununda bankaların çek defteri vermeleri zorlaştırılmış ve bankalara bazı yükümlülükler getirilmiştir. Artık banka, çek hesabı açtırmak isteyen kişi hakkında çek yasaklılığı kararı olup olmadığını, kişinin ekonomik durumunun çek hesabı için yeterli bulunup bulunmadığını araştıracaktır.

Karşılıksız çek keşide edilmesi, suç olarak tanımlanarak TCK sistematiğine uyumlu olarak düzenlenmiştir. Ancak suç için adli para cezası öngörülmüştür. Şayet karşılıksız çekten hüküm giyen kişi, etkin pişmanlık göstererek borcunu öderse, ceza tüm sonuçları ile birlikte kalkacaktır. İstenilen sonucun alınamaması ve karşılıksız çek nedeniyle oldukça artan dosyalarının azaltılması amacıyla Çek Kanununda 2012 yılında 6273 sayılı yasa ile tekrar değişiklik yapılmıştır. Karşılıksız çek, suç olmaktan çıkarılarak idari yaptırıma dönüştürülmüştür. Temel olarak “*ekonomik suçta ekonomik ceza ilkesi*” bu değişikliğin gerekçesi olarak belirtilmiş olsa da, suç vasfının kaldırılmasıyla yüksek sayıdaki ceza dosyalarının sona erdirilmesinde sonuç alınmış, ticari hayatta yine beklenen etki elde edilememiştir.

15.07.2016 tarihinde kabul edilen Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 6728 sayılı Yasa ile 5941 sayılı Çek Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun çekerle ilişkin bazı hükümlerinde bir kez daha değişiklik yapılmıştır. Değişiklikle birlikte, “*çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme*” şeklinde karşılıksız çek, yeniden suç olarak düzenlenmiştir. Bu suçun soruşturulması ve kovuşturulması ise, gerek genel soruşturma usullerinden gerekse daha önceki karşılıksız çek düzenlemelerinden, farklı usullere tabi tutulmuştur. Suç teşkil eden bir eylem savcılıkça soruşturularak, iddianame tanzimiyle dava açılmakta iken, karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme eylemi için alacaklının İcra Ceza

Mahkemesine şikayeti kovuşturmayı başlatacaktır. Bir anlamda “şahsi dava”ya benzer bir düzenleme yapılmıştır. Yapılan yargılama sonunda, karşılıksızdır işlemine sebebiyet veren fail hakkında adli para cezasına hükmedilecektir. Ayrıca bu kişi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilecektir.

13/01/2011 tarihinde kabul edilen ve büyük bir kısmı 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda, “kambiyo senetleri” kısmında 780. maddeden itibaren çek düzenlenmiştir. 6728 sayılı yasa ile birlikte TTK’da da değişikliğe gidilerek, 780. maddede belirtilen çekin zorunlu unsurları arasına, çek üzerinde seri numarasının yazılması ile karekod sisteminin işlenmesi de eklenmiştir. Tüm bu düzenlemelerle temel hedef yukarıda bahsedildiği üzere günümüzde ticaret hayatının vazgeçilmez ödeme aracı haline gelen çeke güvenin ve ilginin artırılması ile çekle ilgili en temel sorun olarak görülen “karşılıksız çek”in önüne geçilmesidir.

Karşılıksız çekten bahsedebilmek için her şeyden önce, ortada çek vasfına haiz bir senet bulunmalıdır. Çek; düzenleyenin, muhatap bankada bulunan çek hesabı üzerinden, lehtara olan borcunu havale yoluyla ödemesine aracılık eden ve çekle ilgili düzenlemenin yapıldığı, TTK 780. maddede belirtilen zorunlu şekil şartlarına uygun olarak hazırlanmış bir kambiyo senedir, şeklinde tanımlanabilir.

Dolayısıyla TTK 780. madde çerçevesinde zorunlu unsurları mevcut olmayan bir evrak hakkında “karşılıksız çek” ten bahsedilemeyecektir. Yukarıda değinildiği üzere 6728 sayılı yasa ile 6102 sayılı TTK’da yapılan değişiklikle 780. maddedeki zorunlu unsurlar arasına “seri numarası” ve “karekod” da eklenmiştir. Böylece özellikle karekod uygulamasıyla, çek düzenleyen hakkında çek bakımından sicil durumunun anlaşılması imkanı sağlanmıştır. Karekod uygulaması ile piyasa da Çekin itibarının artırılması ve karşılıksız çek keşide etme sonucunda yaşanan olumsuzlukların önlenmesi amaçlanmıştır. Değişikliğe dair 6728 sayılı Kanunun 70. maddesinin gerekçesinde bu durum, “piyasada çeke duyulan güvenin artırılması ve karşılıksız çeklerin engellenmesi” şeklinde açıkça belirtilmiştir.

Çekin karşılıksız olabilmesi için muhatap bankanın herhangi bir şubesine veya takas odasına, kanunda belirtilen süreler içerisinde ibraz edilmesi gerekir. İbrazın, meşru hamil tarafından yapılmış olması ve ödeme amacı içermesi gerekir. Çekin karşılıksız çek niteliğinde değerlendirilebilmesi için muhatap bankaya veya takas odasına kanunda öngörülen süreler içerisinde ibraz şarttır. Kanuni ibraz süresi

geçtikten sonra karşılıksız çekin oluşması mümkün değildir. Bu süre geçtikten sonra çek hakkında bir şekilde, muhatap tarafından “*karşılıksızdır*” işlemi yapılmış olsa dahi suç oluşmayacaktır. İleri tarihli çeklerin üzerindeki keşide tarihinden önce bankaya ibraz edilmesi halinde, bu çekler hakkında karşılıksız çek işlemi yapılamayacaktır.

Çekin ödeme yeri esas olarak ibraz edileceği yerdir. Ancak Çek Kanununun 3. maddesinde, hamilin çek hesabının bulunduğu şube dışında muhatap bankanın başka bir şubesine başvurması halinde de ödeme yapılacağını belirtmiştir. Hamil çeki fiilen her yönüyle incelenecek şekilde ibraz etmelidir. Dolayısıyla çekin, fiilen götürülmeden noter ya da başka kanallarla ibraz edilmesi mümkün değildir. Çekin muhatap banka dışında takas odasına ibrazı da TTK 798. maddesi uyarınca geçerli bir ibraz yolu kabul edilmiştir. Takas odasına yapılacak ibraz ancak başka bir banka yoluyla olabilir. Hamilin muhatap banka dışında başka bir bankaya çeki ibraz etmesi, ödeme için ibraz niteliğinde değildir. Bu durumda çekin ibraz edildiği banka, çeki takas odasına verecektir.

TTK 796. madde de ibraz sürelerinin ne olduğu gösterilmiştir. On günlük, bir aylık ve üç aylık olmak üzere, üç çeşit ibraz süresi öngörülmüştür. TTK 796/1. maddeye göre bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün, başka bir yerde ödenecekse bir ay içerisinde ibraz edilecektir. TTK 796/2. madde uyarınca çekin ödeneceği yer ile düzenleme yeri farklı ülkeler ise bunların aynı kıtada olup olmamalarına göre, süre değişmektedir. Aynı kıtada ise süre bir ay içinde, farklı kıtada ise üç ay içerisinde çek muhatap bankaya ibraz edilmelidir. Akdeniz'e sahili bulunan ülkelerin düzenleme ve ödeme yerlerinin aynı kıta gibi sayılacağı da 796/2. madde de ayrıca belirtilmiştir.

Karşılıksız çek fiilinin oluşabilmesi için, çeki süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz eden kişinin “*meşru hamil*” olması gerekir. Ancak yetkili bir hamil tarafından ibraz edilen çekin ödenmemesi durumunda karşılıksız çek söz konusu olabilecektir.

Çekin karşılıksız olması; ibraz edildiği anda, muhatap bankanın çekle ilgili hesabında yeterli karşılık bulunmaması nedeniyle, çek bedelinin, kısmen veya tamamen ödenmemesi durumudur. Çekin karşılıksız sayılması için en önemli şart ödenmemiş olmasıdır. Karşılık bulunduğu halde banka tarafından başka bir sebeple

çek bedeli ödenmemiş ise karşılıksız çek söz konusu olmayacaktır. Bunun gibi banka tarafından hesapta yeterli karşılık bulunmamasına rağmen, düzenleyene kredi açılarak, hamile ödeme yapılması durumunda da karşılıksız çek oluşmayacaktır. Diğer tarafından banka hesabında karşılık bulunmasına rağmen ödeme yapılamaması halinde bankanın, çekin karşılıksız kalmasından kaynaklanan asgari tutarı ödeme yükümlülüğü bulunmayacaktır.

Karşılıksız çekin oluşabilmesi için hamil, muhatap bankaya ibraz süresi içerisinde başvurmalı ve çekin karşılığının bulunmadığına dair bir tespit yaptırmalıdır. TTK'nın 808. maddesine göre bu tespit; noter eliyle protesto çekilerek, takas odasının yazılı bildirimini ile veya muhatap bankanın “*karşılıksızdır*” kaydıyla yapılabilir. Muhatap banka tarafından yapılacak olan “*karşılıksızdır*” işlemi, Çek Kanununun 3. maddesi çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Karşılığın bulunmadığının tespiti, hamilin bu yönde talepte bulunması üzerine yapılacaktır. Bankaya başvuran hamil, diğer tüm şartları bulunmasına rağmen salt olarak ilgili hesapta karşılığın bulunmaması nedeniyle ödeme alamıyorsa, banka görevlileri hamilin talebi üzerine, ibraz edilen çek için “*karşılıksızdır*” kaydını düşmelidir. Hamilin muhatap bankada karşılığı bulunmayan çek için herhangi bir müracaatta bulunmaması halinde ise karşılıksız çeke dair bir tespit yapılmamış olacak ve karşılıksız çek hükümleri uygulanmayacaktır. Zira hamil dilerse, çekin karşılığı bulunmasa da karşılıksız çek işlemi yaptırmayabilir.

Çekin kısmen veya tamamen karşılıksız kalması halinde çekin ödenmemesi sebebiyle sorumlu olanlara karşı, hamil ve çek bedelini ödeyen başvuru borçluları başvuru hakkına sahiptir. Bu hak, kambiyo hukukuna dayalı temel ilişkiden bağımsızdır. TTK m. 808'de çekin ödenmemiş olduğu durumda, başvuru hakkının kullanılabilmesi belirtilmiş ise de bedelin ödenmediği her durumda bu hak kullanılamayacaktır. Örneğin, çekin geçerli olmaması durumunda, başvuru hakkı bulunmamaktadır.

Hamil, bankadan çeki tamamen veya kısmen tahsil edemediğinde, çek bedelini tahsil edebilmek için başvurma hakkını kullanarak keşideci, ciranta ve avalistlere yönelebilir. Hamilin başvuru hakkını kullanabilmesi için, meşru hamil olması, çekin kanuni süresinde ibraz edilmesi ve karşılıksız kalan kısmı için kanuni usullerle ödenmemeyi tespit ettirmesi gerekir. Kendisine başvurularak çek bedelini

ödemek zorunda kalan başvurma borçlusunu da ciro silsilesinde kendisinden yukarıdaki ciranta ve lehine aval verdiği kişilere karşı başvurma hakkı elde eder.

TTK'nın 810. maddesinde çek bedelinin ödenmemesi halinde hamilin talep hakkının kapsamı düzenlenmiştir. Buna göre hamil; ödenmemiş olan "*çek bedelini*", ibraz tarihinden itibaren işleyecek "*ödenmeyen kısım faizini*", başvurma hakkını kullanabilmek için yapmış olduğu "*masrafları*" ve çek bedeli için binde üçü geçmemek üzere "*komisyon ücretini*" başvurma borçlularından isteyebilir.

İbraz günü esas alınarak hesaplanan faizin ne olduğu kanunda yazılmamış olmakla beraber bu faiz "*temerrüt faizi*"dir. Söz konusu faiz oranı, 3095 sayılı Kanuni ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun çerçevesinde belirlenmelidir.

Hamilin, TTK'nın 783. maddesinin 3. fıkrasına göre karşılıksız kalan çek bedelinin yüzde onunu ve uğradığı zararları talep etme hakkı da bulunmaktadır. Hamile bu hükümlerle tanınan talep hakkı başvurma hakkından ayrı bir talep olup, hamil bu talebini tüm başvurma borçlularına değil, yalnızca düzenleyene karşı yöneltebilir.

Kendisine müracaat edilen başvuru borçlusunun borcu ödemesi sonrasında başvuru hakkına dair özel bir kanuni düzenleme yoktur. Ancak TTK 818. maddenin 726. maddeye göndermesi ile zorla veya rızası ile ödeme yapan başvuru borçlusunun kendisinden önce gelen başvuru borçlusuna müracaat edebileceği kabul edilmiştir. Ödeme yapan başvuru borçlusunu; "*ödemiş olduğu tutarın tamamını*" ve ödeme tarihinden itibaren "*ödediği kısmın hesaplanacak faizini*", yaptığı "*masrafları*", çek bedelinin binde ikisini aşmamak üzere "*komisyon ücretini*" isteyebilecektir.

Başvuru hakkını kaybedilmesi halinde, TTK'nın 818. maddesinin 732. maddesine atfıyla sebepsiz zenginleşme davası açabilir. Neticede çek hamilinin tahsil edemediği bu alacağı nedeniyle malvarlığında bir azalma söz konusu iken çeki keşide eden kişinin malvarlığında bu ödenmeme nedeniyle bir artış oluşmuştur. Başvurma hakkını kaybeden hamilin açacağı sebepsiz zenginleşme davası ile TBK'da düzenlenen sebepsiz zenginleşme davaları birbirinden farklıdır. TTK kapsamında açılacak zenginleşme davalarında çekin tedavülü dolayısıyla taraflar arasında hakkaniyete aykırı bir dengesizliğin oluşması yeterlidir. Borçlar Hukuku kapsamındaki sebepsiz zenginleşme davasının amacı ise malvarlığının sebepsiz bir şekilde yer değiştirmiş olması nedeniyle oluşan zararı gidermektir. Ayrıca TBK'daki

sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanılarak alacağın talep edilebilmesi için zenginleşmenin haklı bir sebebi dayanmaması gerekmektedir. Diğer taraftan başvuru hakkını kaybeden hamil ayrıca “*Karşılığın Devri*” ve “*Temel İlişkiye Bağlı Tazmin*” yollarına da gidebilir.

Çek Kanunu 5/1. madde uyarınca çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibraz edildiğinde, çekin karşılığını ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmamak, suç olarak tanımlanmıştır. Çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu ile korunan hukuki yarar, çekte duyulan güven ve hamilin malvarlığıdır. İbrahim edildiğinde çekin karşılığının bulunmaması, ödeme aracı olarak tedavül yeteneği olan çekte olan güveni sarsmaktadır. Diğer taraftan çek bedelinin hiç ödenmemesi veya eksik ödenmesi hamilin malvarlığında da zarara neden olmaktadır.

Karşılıksız çek keşide etme suçu, şikayete tabi bir suçtur. Şikayette bulunulmamış ise bu suç gerçekleşmeyecektir. Yargıtay’a göre suçta şikayet hakkı, çeki tahsil amacıyla bankaya ibraz eden hamil ile “karşılıksızdır” işlemi yapıldıktan sonra çeki elinde bulunduran ve aynı zamanda “karşılıksızdır” işlemi yapılmadan önceki dönemde geçerli ve meşru ciranta olan kişiye aittir. TCK’daki bir çok suç için düzenlenen 6 aylık şikayet hakkından farklı olarak bu suça yönelik olarak şikayet hakkı, fiilin öğrenildiği tarihten itibaren 3 ay ve her halükarda fiilin işlendiği tarihten itibaren 1 yıl geçmekle düşmektedir. Yine CMK sistematığına göre şikayete tabi bir suç müştekisinin duruşmayı takip etmemesi davanın düşmesine sebep olmayacaktır. Ancak, çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçunda ise şikayet eden veya vekilinin davayı takip etmemesi davanın düşmesine neden olmaktadır.

Suç nedeniyle icra mahkemesinde yapılacak yargılama neticesinde “karşılıksızdır” işlemine sebebiyet veren fail hakkında 1500 güne kadar adli para cezasına hükmedilebilecektir. Ancak hükmedilecek adli para cezası Çek Kanununun 5. maddesi uyarınca çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamaz.

Çekte karşılıksızdır işleminin yapılmasına sebebiyet verme suçuna Çek Kanununda adli para cezası öngörülmesi karşısında, getirilen düzenlemenin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 4 No’lu Protokol’üne ve Anayasa’nın 38. maddesinin 8. fıkrasının “*Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine*

getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz” hükmüne aykırı olmadığı ileri sürülebilir.

Çek Kanununun 5. maddesi uyarınca çekte “*karşılıksızdır*” işleminin yapılmasına neden olan kişi hakkında ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı da verilecektir. Bu yasak, hem çek düzenlemenin hem de bununla birlikte çek hesabı açmanın yasaklanmasıdır. Karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçuna bakan mahkeme re’sen koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına hükmedecektir. Bu yasak yargılama sırasında bir koruma tedbiri iken yargılama sonunda nihai yaptırım mahiyetindedir.

Karşılıksız çek sorunu ülkemizde geçmişten beri çok sayıda tartışmaya konu olmuş, özellikle bu fiil sonucunda uygulanacak ceza veya diğer yaptırımlar konusunda doktrinde çok sayıda görüş dile getirilmiştir. Yukarıda açıklandığı üzere, Türk Hukukunda karşılıksız çek, bir zaman dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirilmiş, daha sonra özel bir suç türü olarak düzenlenmiş, bir ara kabahat olarak kabul edilmiş, son düzenlemelerle yeniden özel bir suç türü olarak belirlenerek 6728 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle Çek Kanunundaki yerini almıştır.

Karşılıksız çekle mücadele amacıyla yapılan düzenlemelerin toplumda ve ticaret hayatında çeşitli yansımaları olmuştur. Veriler incelendiğinde, “*karşılıksız çek*”in; kabahat olarak kabul edildiği dönemlerde piyasadaki karşılıksız çek sayısının arttığı, suç olarak kabul edildiği tarihlerde ise karşılıksız çek sayısının azaldığı anlaşılmaktadır. İstatistik sonuçları üzerinde pek çok faktör etkili olabilmektedir. Yine de yapılan yasal düzenlemelerin, piyasadaki karşılıksız çek sayısını, dolayısıyla ticari hayatı büyük ölçüde etkilediği bir gerçektir. Genel olarak istatistiki veriler, çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi eyleminin suç olarak kabul edildiği tarihlerde karşılıksız çek sayısının azalması cezaların önleyici fonksiyonunun bir sonucu olarak görülmelidir. Karşılıksız çekin, suç olarak kabul edilmediği ve ceza sorumluluğunun bulunmadığı hallerde, ahde vefa ve dürüstlük duygularının yeterince yerleşmediği kimselerin durumu fırsat bilip, kolaylıkla karşılığı bulunmayan çek düzenledikleri gözlenmektedir. Çekin kolayca tedavül imkânı da göz önüne alındığında dürüst kişiler, haklı olarak çeki karşı mesafeli yaklaşabilir. Haliyle bu durum, çek kullanımını azaltacak ve ticari hayat olumsuz

etkilenecektir. Bu bağlamda, karşılıksız çek için cezai sorumluluk bulunmasının daha faydalı olduğu söylenebilir.

Ayrıca, teknolojik gelişmelere ve hızlanan bilgi transferine çekin uyum sağlamasına yönelik olarak getirilen, banka tarafından verilen seri numarası ve karekod gibi düzenlemeler yanında çek hesabı açmak isteyen kişilerin bankalar tarafından araştırılması yükümlülüğünün, bir bütün olarak karşılıksız çekle mücadele bakımından yerinde olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan, Türk ekonomisinde ve piyasada yatırım ve finansman işlerinde genel olarak nakit para sıkıntısı yaşanması, çek düzenleyenlerin çoğunlukla likidite problemi bulunması, kredi kartları ile birlikte iyice yaygınlaşan ileriye yönelik borçlanma anlayışının/alışkanlığının gittikçe yerleşmesi, çekin ödeme aracı vasfının ileriye dönük bir kredi haline dönüşmesine neden olmaktadır. Değişen ekonomik koşullar ve dinamik ticaret hayatının baskısı altında bulunan keşideci üzerinde, çekte bulunan yasal ibraz sürelerinin dahi (en azından bu süre boyunca) bir bakıma “*kısa süreli kredi*” etkisi gösterdiği söylenebilir. Öyle ki, bu etkiden daha çok yararlanmak isteyen keşidecinin, düzenleme tarihini değiştirerek “*ileri tarihli çekler*” üretmek suretiyle, çeki bir nevi kendisine kredi kazanma aracı/yöntemi olarak gördüğü savunulabilir.

Yapısal olarak çekin özüne ve çek için getirilen vade yasağına açıkça aykırı bulunmasına rağmen, çek üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinin bir çok işlem için esas alınması, ayrıca ÇK geçici 3/5. maddesi uyarınca “*31/12/2020 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir*” şeklinde istisnaların getirilmiş bulunması, çekin belirtilen kredi etkisinin kaçınılmaz olarak kanun koyucu tarafından dikkate alınmasının bir sonucu olduğu düşünülebilir.

İleri tarihli çekler bakımından, ancak bugünkü ekonomik ve mali durumunu görebilen keşidecinin, geleceğe ilişkin tahmin ve öngörüsü ile ileri tarihli çek düzenlerken, çeki yazdığı bu tarihte çek için karşılık bulunduracağından emin olarak hareket ettiğini söylemek zordur. Dolayısıyla uygulamada ileri tarihli çekler bulunduğu sürece, karşılıksız çek olgusunun da var olacağı söylenebilir.

Bütün bunlar göz önüne alındığında; ticari hayatta etkin bir yeri bulunan çekin, önümüzdeki yıllar içerisinde bu işlevinin daha da artacağı, değişen ekonomik

ihtiyaçlar ve gelişen dijital bankacılık ile birlikte elektronik imza vb. uygulamalarla bütünleşeceği düşünülebilir. Bununla beraber karşılıksız çek sorununun, kısa dönemde devam edeceği ve ticari hayattaki değişim ve gelişmelerin de dikkate alındığı çözüm arayışının süreceği, bu doğrultuda yeni düzenlemeler yapılmasının muhtemel olduğu da öngörülebilir.

KAYNAKLAR

- AĞAR Serkan ve SANDAL Evrim, *Türk Ceza Kanunu ve 5941 Sayılı Çek Kanunu Kapsamında Karşılıksız Çek Suçu ve Uygulaması*, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2010.
- ALBAYRAK Hakan ve BOZDAĞ Ahmet, “Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçunun İcra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y: 9, S: 33 (2018) s. (243-282).
- ALIŞKAN Murat, “Teori ve Uygulamada Kambiyo Senetlerinde Lehtar Unsuru: Lehtar Unsurunun Hukuki Niteliği, Eksikliğinin Sonuçları, Lehtarın İşletme Adı Yazılarak Gösterilmesinin Sonuçları”, *Legal Hukuk Dergisi*, S: 97 (2011), s. (83-130).
- ALIŞKAN Murat, *Kambiyo Senetlerinde Temlik Cirosu*, Yayılım Yayınları, İstanbul 1998.
- ARI, Zekeriyya vd., *Kıymetli Evrak Hukuku 3. Baskı*, Mimoza Yayınları, Konya 2015.
- ARSLAN Çetin, “Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y: 2, C: 1, S: 5 (2011), s. (159-210).
- ATALAY Selahattin, “İngiliz Hukukunda Kıymetli Evrak”, *Adalet Dergisi*, S: 23, s. (295-302).
- AVCI Mustafa, “Borç İçin Hapis Yasağı” *Çetin Özek Armağanı*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul (2004), s. (105-145).
- AYLI Ali ve YARDIMCIOĞLU Didem, “Çek Düzenleme Tarihi ve Önemi” Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 16, Özel Sayı, (2015), s. (3195-3239).
- BAHTİYAR Mehmet, “5941 sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Tarihli Çek”, *Makaleler III*, Beta Yayınları, İstanbul (2014), s. (373-391).

- BAHTİYAR Mehmet, *Kıymetli Evrak Hukuku 8. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2011.
- BAHTİYAR Mehmet, *Kıymetli Evrak Hukuku 9. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2012.
- BAHTİYAR Mehmet, *Kıymetli Evrak Hukuku 14. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2016.
- BAHTİYAR Mehmet, *Kıymetli Evrak Hukuku 15. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2017.
- BAHTİYAR Mehmet, *Kıymetli Evrak Hukuku 16. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2018.
- BAŞBÜYÜK İsa, “Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ankara Barosu Dergisi (Hakemli)*, S: 2012/2 s. (305-319).
- BİLGEN Mahmut, *Uygulamada Kambiyo Senetleri (Polıçe, Bono, Çek)*, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.
- BİLGEN, Mahmut. “Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik Yapılması)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 11, Özel Sayı, (2009), s. (985-1028).
- BOZER Ali ve GÖLE Celal, *Kıymetli Evrak Hukuku 7. Bası*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017.
- BOZER Ali ve GÖLE Celal, *Kıymetli Evrak Hukuku 8. Bası*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2018.
- BOZGEYİK Hayri, “Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 7 S: 1-2, (2003), s. (589-628).
- BÜYÜKŞİŞLİ Ahmet, *Karşılıksız Çeke Bağlanan Sonuçlar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.
- CAN Mertol, *Kıymetli Evrak Hukuku 2. Bası*, İmaj Kitabevi, Ankara 2012.
- CAN Mertol, *Kıymetli Evrak Hukuku 3. Bası*, İmaj Kitabevi, Ankara 2015.

- CİVAN Mehmet ve SUSUZ Kaan, “Yeni Çek Tasarısının Ekonomik Hayata Etkisi ve Ekonomik Hayatın Beklentileri”, *Bilgi Toplumunda Hukuk - Ünal Tekinalp’e Armağan Cilt I*, Beta Yayınları, İstanbul (2003), s. (737-766).
- COŞKUN Mahmut, *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku 3. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.
- COŞKUN Mahmut, *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku 4. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.
- COŞKUN Mahmut, *İcra İflas Suçları Disiplinsizlik Eylemleri ve Yargılama Usulü 5. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.
- COŞKUN Muzaffer, *Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1994.
- ÇATIKKAŞ Özgür ve DURAN Hüsamettin, “5941 Sayılı Çek Kanununda Bankaların Yükümlülükleri”, *Maliye Finans Yazıları Dergisi*, Y: 26 S: 95 (2012), s. (23-58).
- ÇELİK Aytekin, *Ticaret Hukuku 6. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.
- ÇOLAK Haluk, ÖZDEMİR Kenan & HIZ Yüksel, *Açıklamalı Gerekçeli İçtihatlı Çek Kanunu Uygulaması ve İlgili Mevzuat*, Adil Yayınevi, Ankara 2003.
- DEMİR Şamil, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”, *Ankara Barosu Dergisi (Hakemli)*, S: 2013/1, s. (223-247).
- DOMANIÇ Hayri, “Karşılıksız Çeke Hapis Cezası Anayasaya Aykırıdır”, *Legal Hukuk Dergisi*, S: 11 (2003) s. (2737-2743).
- DOMANIÇ Hayri, “Ödenmeyen Çekleri Düzenleyenlere 1-5 Yıl Hapis Cezası ile Çek Bedeli Kadar Ağır Para Cezası Öngören Yeni Kanun Tarihte ve Dünyada Benzeri Bulunmayan Bir Soygun ve Tefecilik Aracıdır”, *Manisa Barosu Dergisi*, S: 83 (2002), s. (9-44).
- DOMANIÇ Hayri, *Kıymetli Evrak Hukuku 2. Baskı*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1975.
- DOMANIÇ Hayri, *Karşılıksız Çek*, Arpaz Matbaacılık, İstanbul 1983.

- DOMANIÇ Hayri, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi IV*, Temel Yayınları, İstanbul 1990.
- DONAY Süheyl, “Yeni Çek Kanunu Hakkında Görüşler”, *Kazancı Hukuk Dergisi (Hakemli)*, S: 67-68 Mart-Nisan (2010) s. (172-194).
- DONAY Süheyl, *Son Değişikliklerle Çek, 2. Bası*, Türk Ticaret Bankası Yayınları, Kırklareli 1990.
- DONAY Süheyl, *Gerekçeli ve Açıklamalı Çek Kanunu, 1. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul 2010.
- DURSUN Alev Deniz, *Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu*, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.
- ERCAN İsmail, *Karşılıksız Çek ve Cezai Sonuçları*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.
- ERDOĞAN Mehmet Şirin, “Kambiyo Senetlerinde İyiniyetli Hamilin Korunması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S: 2 (1999), s. (364-394).
- EREM Faruk, KALPSÜZ Turgut ve ÇELEBİCAN Gürkan, *İktisadi ve Hukuki Yönden Çek 2. Bası*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara 1974.
- EREN Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler 22. Baskı*, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- ERİŞ Gönen, *Açıklamalı - İctihatlı Türk Ticaret Kanunu Kıymetli Evrak ve Taşıma Cilt 2*, Seçkin Yayınları, Ankara 1988.
- ERİŞ Gönen, *Açıklamalı - İctihatlı Uygulamalı Çek Hukuku 5. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2004.
- ERİŞ Gönen, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak 2. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.
- ERSOY Ayşe Nur, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Çeklerde Karşılıksızdır İşlemine Sebep Verilmesinin Cezai ve İdari Yaptırımları”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, S: 2019/1, s. (259-310).

- ERTUNÇ Ali, “Karşılıksız Çek Yaprağı Başına Bankanın Ödeme Yükümlülüğü,” *İstanbul Barosu Dergisi*, C: 82, S: 5, (2008), s. (2377-2387).
- GENÇTÜRK Muharrem, “5941 Sayılı Yeni Çek Kanuna Göre Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Şikâyet Hakkı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C:15, S: 2, (2010), s. (237-257).
- GENÇTÜRK Muharrem, “Çek Kanunu’nda Düzenlenen Yeni Sisteme Göre İleri Tarihli Çekler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 15, S: 1-2, (2011), s. (119-159).
- GÖLE Celal, *Çek Hukuku*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1989.
- GÖLE Celal, “Karşılıksız Çek Nedeniyle Ceza Yaptırımının Uygulanacağı Kişiler”, *Prof. Dr. Sabih ARKAN’a Armağan*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2018, s. 439-448.
- GÜNAY Erhan, *Cirolu Çeklerde Yetkili Hamil 3. Bası*, Seçkin Yayınları, Ankara 2015.
- GÜNAY Erhan, *Uygulamalı Çek Rehberi. 7. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.
- GÜNAY Erhan, *Yargıtay Kararları ve Öğreti Görüşleri Eşliğinde Kambiyo Takip Hakkı ve Ceza Hukuku Yönüyle Uygulamalı Çek Rehberi 5. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2015.
- GÜNAY Meryem ve GÜNAY Mehmet, “5941 Sayılı Çek Kanununa Göre Karşılıksız Çek Düzenleme Suçu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y: 1, S: 2, (2010), s. (323-346).
- GÜNGÖR Şener ve KAYA Mustafa, *Çek Suçları*, Turhan Kitabevi, Ankara 2003.
- GÜNGÖR Şener ve KAYA Mustafa, *4814 Sayılı Kanunla Değişik Çek Suçları Açıklamalar - Kararlar - İlgili Mevzuat 2. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2004.
- HELVACI Mehmet, “Çek Kanunu Tasarısı’nın Genel Olarak Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Reha POROY’un Anısına Armağan*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2009.

- HOMREN Wayne, *Britain to End Check Writing After 300 Years*, 20.12.2009
- İMREGÜN Oğuz, *Kıymetli Evrak Hukuku: Genel Hükümler - Kambiyo Senetleri - Makbuz Senedi - Varant*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2007
- İNAN Nurkut, *Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1981.
- KAHYAOĞLU Emin Cem, “5941 Sayılı Çek Kanunu İle İlgili Bazı Tesbitler”, *Kazancı Hukuk Dergisi (Hakemli)*, S: 67-68 Mart-Nisan, (2010), s. (140-148).
- KALPSÜZ Turgut, “Çek Hukukunda Bazı Meseleler Hakkında Yargıtay Kararlarının Tahlihi”, *BATİDER*, C: 11, S: 2, (1981), s. (33-62).
- KARAKAYA Murat, *5941 Sayılı Çek Kanununda Düzenlenen Suçlar ve Kabahatler*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2012.
- KARAYALÇIN Yaşar, *Ticaret Hukuku III - Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri) 4. Baskı*, Sevinç Matbaası, Ankara 1970.
- KAVASOĞLU AKBULUT Çiğdem, *Çek Kanununda Yapılan Son Değişiklikler İle Birlikte Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki ve Cezai Sonuçları*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.
- KAYANÇIÇEK Murat, “5941 Sayılı Çek Kanunu’na İlişkin Eleştiriler ve Değişiklik Önerileri (Uygulama ve Doktrin)”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y: 3, C: 1, S: 8, (2012), s. (261-292).
- KAYIHAN Şaban ve YASAN Mustafa, *Kıymetli Evrak Hukuku 3. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.
- KAYIHAN Şaban, *Kıymetli Evrak Hukuku Güncelleştirilmiş 5. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.
- KENDİGELEN Abuzer, *Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl - Makalelerim*, Beta Yayınları, İstanbul 2001.

- KENDİGELEN Abuzer, *Çek Hukuku 1. Bası*, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2004.
- KENDİGELEN Abuzer, *Çek Hukuku 4. Baskı*, Arıkan Yayınları, İstanbul 2007.
- KENDİGELEN Abuzer, *Makalelerim 3. Bası, Cilt I: (1986-2001)*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2018.
- KENDİGELEN Abuzer ve KIRCA İsmail, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2019.
- KESKİN Senem Ülküm, *Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Hukuki ve Cezai Sorumluluklar*, Seçkin Yayınları, Ankara 2011.
- KIRCA İsmail, *5941 Sayılı Çek Kanunu Konferans (22 Ocak 2010)*, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü, Ankara 2010.
- KINACIOĞLU Naci, *Kıymetli Evrak Hukuku 5. Bası*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1999.
- KÖLE Mehmet ve GÖRGÜLÜ Fatma, “Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 21, S: 35, (2016), s. (79-157).
- KURT Hüseyin, *6728 sayılı Kanun Kapsamında Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Sorumluluk ve Yaptırımlar*, Karabük Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karabük 2018.
- Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi Cilt III*, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1970.
- MOROĞLU Erdoğan, *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler 8. Baskı*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2016.
- MOROĞLU Erdoğan, *Kambiyo Senetlerinde Düzenlenme Yeri - Makaleler*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2010.
- NARBAY Şafak, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, S: 43, (2010), s. (65-97).

- NARBAY Şafak, 2003 “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan Yer Kavramına \De Lege Lata\ ve \De Lege Ferenda\ Çözüm Önerileri”, *Bilgi Toplumunda Hukuk - Ünal Tekinalp’e Armağan Cilt I*, Beta Yayınları, İstanbul (2003), s. (793-822).
- NARBAY Şafak, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası*, Beta Yayınları, İstanbul 1999.
- OĞUZMAN Kemal ve ÖZ Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. II, 13. Bası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.
- ÖZBEK Veli Özer, “Karşılıksız İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçu ve Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı” *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl: 5, S: 14, (2010), s. (7-28).
- ÖZDAMAR Mehmet, “Çek Kanununda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 6, S: 1-2, (2002), s. (101-154).
- ÖZGENÇ İzzet, *Çek Kanunu 3. Bası*, Seçkin Yayınları, Ankara 2010.
- ÖZGENÇ İzzet, *Çek Kanunu 5. Bası*, Seçkin Yayınları, Ankara 2012.
- ÖZGENÇ İzzet, *Çek Kanunu 7. Bası*, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.
- ÖZKORKUT Korkut, “Çek Hukukunda İbraz Süreleri”, *Bankacılık ve Ticaret Dergisi*. C: XIX, S:2, (1997), s. (43-61).
- ÖZTAN Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku 2. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 1997.
- ÖZTAN Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku 16. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2009.
- ÖZTAN Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku 18. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2012.
- ÖZTAN Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku 21. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2017.
- ÖZTAN Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku 22. Bası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2018.
- POROY Reha ve TEKİNALP Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları 20. Bası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- POROY Reha ve TEKİNALP Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları 21. Bası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

POROY Reha ve TEKİNALP Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları 22. Bası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.

POYRAZ Ercan, *Ticaret Hukuku 5. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.

PULASLI Hasan, *Yeni Çek Hukuku ve İlgili Mevzuat*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

PULAŞLI Hasan, “Çek Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Yeni Çek Kanunu Tasarılarının Getirdikleri”, *Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi*, S: 38, (1983).

PULAŞLI Hasan, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları 2. Bası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.

PULAŞLI Hasan, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları 3. Bası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

PULAŞLI Hasan, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları 5. Bası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.

PULAŞLI Hasan, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları 6. Bası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

REİSOĞLU Seza, “Yeni Çek Kanunu ve Başlıca Uygulama Sorunları”, *Bankacılar Dergisi*, S: 26, s. (21-41).

REİSOĞLU Seza, “Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar”, Türkiye Bankalar Birliği Değerlendirme Toplantısı, 29.12.2009, *Türkiye Bankalar Birliği* (2010).

https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/SR_yeni_cek_kanunu_ve_degerlendirilmesi_07012010.pdf Set., 18.08.2019.

REİSOĞLU Seza, *Çek Hukuku*, Ankara 2011.

REİSOĞLU Seza, *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek*, Evrim Yayınları, İstanbul 1989.

SELÇUK Sami, *Çek Suçları Öğreti-Mevzuat-İçtihat*, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara 1993.

- SEROZAN Rona, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Cilt 3, 7. Baskı*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2016.
- SOYER GÜLEÇ Sesim, *Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Suçu 2. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2011.
- ŞEN Ersan ve MALBELEĞİ Erkam, *Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek 3. Baskı*. Seçkin Yayınları, Ankara 2012.
- ŞEN Ersan ve MALBELEĞİ Erkam, *Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek, 4. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2013.
- ŞEN Ersan, *Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu, 2. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2011.
- ŞİMŞEK Edip, *Hukukta ve Cezada Ticari Senetler*, Yonca Matbaası, Ankara 1982.
- TAMER Ahmet, “Çek Hukuku Bakımından Muhatap Bankanın Kanuni (Asgari) Ödeme Yükümlülüğü,” *Bankacılar Dergisi*, S: 85, (2013), s. (92-111).
- TEKİL Fahiman, *Kıymetli Evrak Hukuku 2. Baskı*, Tekil Yayınları, İstanbul 1994.
- TEKİNALP Ünal, “Yeni Çek Kanunu”, 5941 Sayılı Çek Kanunu Paneli, 26 Mart 2010, Ankara s. (7-12).
- TUNA Ergun, *Ticaret Hukuku Prensipleri - Kıymetli Evrak*, MÜ Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.
- TUNA, Ergun ve GÖÇ GÜRBÜZ Didem, *Ticaret Hukuku Prensipleri - Kıymetli Evrak*, Beta Yayınları, İstanbul 2018.
- UZUNALLI Sevilay ve YILDIRIM Ali Haydar, *Uygulamalı Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2017.
- ÜLGEN Hüseyin vd., *Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Tıpkı Baskı*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2015.
- YAVUZ Mustafa, “Çek Kanununda Yapılan Son Değişiklikler Işığında Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı”, *Bankacılar Dergisi*, S: 106, (2018), s. (113-126).

YENİDÜNYA Ahmet Caner, *Açıklamalı Gerekçeli ve Karşılaştırmalı Yeni Çek Kanunu*, Legal Yayınları, İstanbul 2003.

YILDIRIM Ali Haydar, “Çek Cezası (TTK 783/3) - Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 6, Özel Sayı, (2014), s. (3449-3506).

YILDIZ Şükrü, “5941 sayılı Çek Kanununun Çek Hukukuna Etkileri”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y: 9, S: 18, (2010), s. (71-83).

YÖRDEM Yılmaz, “6728 Sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Karşılıksız Çek Sorunsalı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y: 9, S: 33, (2018), s. (347-368).

YUSUFOĞLU Fülürya, “Poliçede Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Talep Hakkı”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 1, (2015), s. (123-160).

Tezde Yer Alan Web Sayfaları

- <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0728.pdf> >Set.,18.08.2019.
- <http://www.dunyaninilkleri.com/ilkler/dunyadaki-ilk-cek.html>
>Set.,18.08.2019.
- <https://sozluk.adalet.gov.tr/Çek> >Set.,18.08.2019.
- <https://sozluk.gov.tr/Çek> >Set.,18.08.2019.
- http://www.coinbooks.org/esylum_v12n51a27.html >Set.,18.08.2019.
- https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/SR_yeni_cek_kanunu_ve_degerlendirilmesi_07012010.pdf >Set.,18.08.2019.

Tezde Belirtilen Yüksek Yargı Kararları

- AYM, 26.07.2017, E.2016/191, K.2017/131.
- Yargıtay İBGK, 14.12.1992, E.1192/1, K.1992/5.
- Yargıtay HGK, 25.06.2008, E.2008/12-450, K.2008/452.
- Yargıtay HGK, 08.04.2015, E.2013/12-2013, K.2015/1182.

- *Yargıtay 6. CD, 05.12.2001, E.13031, K.4958.*
- *Yargıtay 6. CD, 10.04.2006, E.7760, K.4059.*
- *Yargıtay 11. HD, 27.02.1986, E.450, K.1038.*
- *Yargıtay 11. HD, 30.01.2012, E.2010/9052, K.2012/980.*
- *Yargıtay 11. HD, 15.03.2017, E.2016/1304, K.2017/1532.*
- *Yargıtay 11. HD, 18.10.2017, E.2016/2697, K.2017/5474.*
- *Yargıtay 12. HD, 17.06.1980, E.3902, K.5254.*
- *Yargıtay 12. HD, 28.03.1995, E.1559, K.2668.*
- *Yargıtay 12. HD, 26.04.2001, E.2001/6458, K.2001/7034.*
- *Yargıtay 12. HD, 07.06.2001, E.2001/9343, K.2001/10169.*
- *Yargıtay 12. HD, 13.04.2004, E.2004/4773, K.2004/9036.*
- *Yargıtay 12. HD, 24.11.2006, E.2006/18915, K.2006/22087.*
- *Yargıtay 12. HD, 23.02.2007, E.2007/70, K.2007/3123.*
- *Yargıtay 12. HD, 21.03.2012, E.2012/5190, K.2012/5746.*
- *Yargıtay 12. HD, 10.09.2012, E.2012/7924, K.2012/25620.*
- *Yargıtay 12. HD, 21.10.2014, E.2014/18266, K.2014/24461.*
- *Yargıtay 12. HD, 06.06.2017, E.2017/3424, K. 2017/8899.*
- *Yargıtay 12. HD, 26.09.2017, E.2016/19503, K. 2017/11471.*
- *Yargıtay 12. HD, 05.10.2017, E.2017/6364, K. 2017/11957.*
- *Yargıtay 19. CD, 10.05.2018, E.2018/3072, K. 2018/5874.*
- *Yargıtay 19. HD, 19.02.2008, E.2007/10730, K. 2008/1459.*
- *Yargıtay 19. HD, 30.10.2017, E.2016/13275, K. 2017/7381.*
- *Yargıtay 23. HD, 24.2.2015, E.2014/10833, K. 2015/1156.*
- *Bursa BAM 5. CD, 25.06.2019, E.2018/4739, K.2019/1581.*
- *Gaziantep BAM 12. HD, 07.05.2019, E.2019/1265, K.2019/992.*

- *İstanbul BAM 14. CD, 21.06.2019, E.2018/4486, K.2019/1820.*
- *İstanbul BAM 14. CD, 24.06.2019, E.2018/2103, K.2019/1832.*
- *İstanbul BAM 14. CD, 24.06.2019, E.2018/4685, K.2019/1839.*
- *İstanbul BAM 14. CD, 26.06.2019, E.2018/1993, K.2019/1863.*
- *İstanbul BAM 14. CD, 26.06.2019, E.2018/2304, K.2019/1855.*
- *İstanbul BAM 14. CD, 27.06.2019, E.2018/4534, 2019/1872.*
- *İstanbul BAM 14. HD, 28.03.2019, E.2018/956, K.2019/473.*
- *İstanbul BAM 20. HD, 10.04.2019, E.2018/1588, 2019/843.*

Tezde Geçen Resmi Gazeteler

- *RG. 20/01/2010, S: 27468 .*
- *RG. 09/08/2016, S: 29796.*
- *RG. 31/12/2016, S: 29935 (3.mük.).*
- *RG. 09/06/2018, S: 30446.*
- *RG. 12/01/2019, S: 30653.*

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Kadir AKIN
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 20.08.1979
e-posta : *kadirakin58@hotmail.com*

EĞİTİM

<u>Derece</u>	<u>Kurum</u>	<u>Mezuniyet</u> <u>Yılı</u>
Lisans	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2001
	Sivas Cumhuriyet Üniv. Edebiyat Fakültesi	
	Protohistoria ve Önasya Arkeolojisi	2018
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniv. SBE İşletme ABD	2019

İŞ TECRÜBESİ

<u>Tarih</u>	<u>Kurum</u>	<u>Görev</u>
2004	Çeşitli Kuruluşlarda	Avukat
2017	Adalet Bakanlığında	Hakim

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı   KPDS ( )   ÜDS ( )   TOEFL ( )   IELTS ( )